Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana

Zavod Republike Slovenije za šolstvo

ISSN 1408-7820

RAZREDNI POUK

STROKOVNA REVIJA ZA RAZISKOVANJE IN RAZVOJ PODROČJA RAZREDNEGA POUKA | LETNIK XXV | 2023 | ŠTEVILKA 1

STROKOVNA IZHODIŠČA

AKTIVNO UČENJE UČITELJEV – PRIMERI DELAVNIC NA ŠTUDIJSKIH SREČANJIH UČITELJEV IN UČITELJIC, KI POUČUJEJO NA RAZREDNI STOPNJI

IDEJE IZ RAZREDA

Plezanje kot igra pri športu na razredni stopnji

IDEJE IZ RAZREDA

Digitalna tehnologija v 3. razredu: Kako s pomočjo aplikacije izdelati strip?

VPRAŠALI STE

Kriteriji uspešnosti in kriteriji ocenjevanja – kako jih ustrezno vključevati v učni proces?

RAZREDNI POUK
LETNIK XXV
2023 | ŠTEVILKA 1

Vsebina

Razredni pouk letnik 25 (2023), številka 1

ISSN 1408-7820

Izdajatelj in založnik: Zavod RS za šolstvo

Predstavnik: dr. Vinko Logaj

Uredništvo: Vesna Vršič, Zavod RS za šolstvo (odgovorna urednica); mag. Katarina Dolgan, Zavod RS za šolstvo; Mojca Dolinar, Zavod RS za šolstvo; dr. Nikolaja Golob, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta; dr. Dragica Haramija, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta in Filozofska fakulteta; mag. Silva Karim, Ajdovščina; Tanja Müller, Zavod RS za šolstvo; mag. Nada Nedeljko, Zavod RS za šolstvo; dr. Nina Novak, Zavod RS za šolstvo; Brigita Pinter, OŠ Litija; Neža Ritlop, OŠ Turnišče; mag. Urška Rupnik, OŠ Zbora odposlancev Kočevje, mag. Sandra Vuleta, OŠ Dragomirja Benčiča – Brkina Hrpelje.

Naslov uredništva. Zavod RS za šolstvo, Zavod RS za šolstvo, Območna enota Murska Sobota (za revijo Razredni pouk), Slomškova ulica 33, 9000 Murska Sobota, tel. 2/ 53 91 175, faks 02/ 53 91 171, e-naslov: vesna.vrsic@zrss.si

Urednica založbe: Simona Vozelj

Jezikovni pregled: Jezična, Katja Križnik Jeraj, s. p.

Prevod povzetkov v angleščino: Bumblebee, jezikovno svetovanje, Polonca Luznik, s. p.

Oblikovanje: Kofein dizajn, d. o. o.

Računalniški prelom: Design Demšar, d. o. o.

Tisk: Present, d. o. o.

Naklada: 510 izvodov

Letna naročnina (3 številke): 33,00 € za šole in druge ustanove; 24,75 € za individualne naročnike; 12,50 € za dijake, študente, upokojence; cena posamezne enojne številke v prosti prodaji je 13,00 €. V cenah je vključen DDV.

Naročila: Zavod Republike Slovenije za šolstvo – Založba, Poljanska cesta 28, 1000 Ljubljana, e-naslov: zalozba@zrss.si, faks: 01/300 51 99

Revija Razredni pouk je vpisana v razvid medijev, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo, pod zaporedno številko 573.

Priznanje avtorstva-Nekomercionalno-Brez predelav

Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana.

UVODNIK

02 **Spremembe v bližnji prihodnosti**
Vesna Vršič

VPRAŠALI STE

03 **Kriteriji uspešnosti in kriteriji ocenjevanja – kako jih ustrezno vključevati v učni proces?**
Dr. Nina Novak
Ureja: dr. Nina Novak

KOTIČEK ZA BRANJE

29 **Vrste knjig po vsebini**
Ureja in piše: dr. Dragica Haramija

VIRTUALNI KOTIČEK

30 **Naj živijo ribe**
Nina Jelen
Ureja: Mojca Dolinar

AKTUALNO

60 **Drug od drugega se učimo – tudi vzgoje za domoljubje: E-zbornik: *Živeti s kulturno dediščino danes za jutri***
Erika Ašič, Dragica Motik
Ureja: Vesna Vršič

STROKOVNA IZHODIŠČA

7 **Aktivno učenje učiteljev – primeri delavnic na študijskih srečanjih učiteljev in učiteljic, ki poučujejo na razredni stopnji**
Vesna Vršič, mag. Nada Nedeljko, dr. Nina Novak, mag. Marta Novak, dr. Sandra Mršnik, mag. Katarina Dolgan, Tanja Műller

23 **Učenja ljudskega plesa na razredni stopnji**
Dr. Nina Novak

IDEJE IZ RAZREDA

33 **Razširjeni program na daljavo**
Vanja Vravnik

39 **Moj nakit – razvijanje kompetence podjetnosti v osnovni šoli**
Mag. Mateja Škufca Langus

43 **Skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen in disleksija, predstavljena v slovenski otroški literaturi**
Mag. Nina Čelešnik

49 **Plezanje kot igra pri športu na razredni stopnji**
Ana Hladnik

55 **Digitalna tehnologija v 3. razredu: Kako s pomočjo aplikacije izdelati strip?**
Alenka Stegnar

Vesna Vršič,
odgovorna urednica

Spremembe v bližnji prihodnosti

Pred vami je prva številka revije Razredni pouk v letu 2023, in sicer 25. letnik. V tem letu je nastopil svoj mandat nov uredniški odbor, ki je v svoje vrste povabil tudi nove člane.

Katere spremembe se napovedujejo v osnovnošolskem prostoru?

Rezultati raziskav, s katerimi so nas seznanili sindikati in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, kažejo, da se populacija učiteljev stara. Po zadnjih podatkih EAG 2021 za leto 2019 je v Sloveniji delež mladih učiteljev v osnovni šoli 9,8 %, v OECD pa 12 %. Podatki o starostni strukturi slovenskih učiteljev kažejo, da je starejših od 50 let kar ena tretjina učiteljev. V naslednjih letih bo treba nadomestiti kar tretjino osnovnošolskih učiteljev.

Zavod RS za šolstvo je prevzel veliko nalogo, in sicer da do leta 2025 prenovi vse učne načrte v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Proces odpira veliko izzivov, ki so se nakopičili v zadnjih desetih letih. Največja novost je enoten učni načrt za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje. Prednost takega učnega načrta je celosti pristop k učenju in poučevanju učencev, povezovanje ciljev različnih predmetov, ki razvijajo znanja in veščine podobnih predmetno specifičnih ciljev ozirom zaokroženih vsebinskih sklopov. Učni načrti bodo poudarjali razvoj digitalnih kompetenc, življenjske spretnosti za zdravje in dobrobit, kompetence podjetnosti, cilje trajnostnega razvoja in cilje kulturno-umetniškega področja.

Odpira se tudi zakonodaja. Na spletnem portalu E-demokracija (https://e-uprava.gov.si/si/drzava-in-druzba/e-demokracija.html) je s 11. 5. 2023 objavljen Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli. Spreminja se 64. člen, ki napoveduje obvezno Nacionalno preverjanje znanja za učence 3., 6. in 9. razreda. *»V 3. razredu osnovna šola po predpisanem postopku izvede nacionalno preverjanje znanja iz slovenščine in matematike. Na narodno mešanem območju osnovna šola z italijanskim učnim jezikom izvede nacionalno preverjanje znanja iz italijanščine in matematike, dvojezična osnovna šola pa iz slovenščine ali madžarščine ter matematike.«* V 65. členu je zapisano, da se lahko dosežki učencev v 9. razredu pri nacionalnem preverjanju znanja uporabijo kot eno izmed meril za izbiro kandidatov v primeru omejitve vpisa v programih srednješolskega izobraževanja. Poleg že znane opredelitve, da so rezultati NPZ namenjeni učencem, staršem, učiteljem, šolam in sistemu na nacionalni ravni, pa se lahko *»uporabljajo za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti, pravičnosti v vzgoji in izobraževanju in za sprejemanje odločitev o razvoju vzgojno-izobraževalnega sistema«.*

Marsikoga je presenetila vsebina 39. člena, ki opredeljuje, kdo lahko poučuje v 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju. Besedilo člena pravi, da se *»v prvem obdobju osnovne šole obvezni program izvaja kot razredni pouk. Tuji jezik v prvem obdobju se izvaja kot razredni pouk, lahko pa tudi kot predmetni pouk. 1. razred osnovne šole se izvaja kot razredni pouk s timskim poučevanjem učitelja in drugega učitelja. Glasbeno umetnost, likovno umetnost ali šport se lahko v deležu izvaja kot predmetni pouk. Tečaj plavanja v 2. oziroma 3. razredu se lahko izvaja tudi kot predmetni pouk«.*

V praksi pa še vedno iščemo rešitve za: odloge šolanja otrok, porast nasilja med učenci, porast duševnih stisk šolajočih itd. A barka šolskega sistema pluje naprej.

Vesna Vršič

Rubriko ureja in piše **dr. Nina Novak**

Kriteriji uspešnosti in kriteriji ocenjevanja – kako jih ustrezno vključevati v učni proces?

Priprava odgovora na vprašanje, zastavljeno v naslovu, zahteva opredelitev mnogih terminov, povezanih z vrednotenjem znanja. Da bi odgovor bil čim krajši, v začetku opredeljujemo te termine:

VREDNOTENJE ZNANJA pomeni sistematično zbiranje podatkov o kakovosti nekega procesa ali produkta, običajno z namenom, da sprejmemo odločitve, ki vodijo k njegovemu izboljšanju.

PREVERJANJE ZNANJA je sistematično, načrtno zbiranje podatkov o tem, kako kdo dosega učne cilje. Razlikujemo (diagnostično), sprotno (formativno) in končno preverjanje (Marentič Požarnik, 2021). S preverjanjem znanja se zbirajo informacije o tem, kako učenec dosega cilje in standarde znanja iz učnih načrtov, in ni namenjeno ocenjevanju znanja. (Pravilnik, 2013)

OCENJEVANJE ZNANJA je ugotavljanje in vrednotenje doseženega znanja po zaključenem obdobju učenja in zapis (formalizacija) te presoje v ocenah. (Marentič Požarnik, 2021). Učitelj ocenjevanje znanja opravi po obravnavi učnih ciljev/vsebin in po opravljenem preverjanju znanja iz teh ciljev/vsebin.

OBJEKTIVNOST OCENJEVANJA je zagotovljena, če je ocena odvisna od merjene značilnosti – količine in kakovosti znanja, kar opredeljujejo KRITERIJI, in ne od kakšnih drugih značilnosti tistega , ki je ocenjevan, in ocenjevalca samega.

VELJAVNOST OCENJEVANJA pomeni, da je ocena vsebinsko veljavna, če zajema vse to, kar smo želeli izmeriti, to pomeni, da ocenjevanje obsega vse pomembne vsebine in cilje določenega dela učnega načrta.

Ocenjevanje znanja je le del učnega procesa, sestavina pouka in je vezano na potek učenja in poučevanja (npr. učni sklop). Če ocenjujemo ob zaključku učnega sklopa[1], potem je za znanje, ki so ga učenci pridobivali v učnem sklopu, nujno opredeliti standarde znanja in kriterije, po katerih se bodo vrednotili (Novak, 2022).

Ocenjevanje v slovenski šoli sledi kriterijskemu ocenjevanju, pri katerem primerjamo dosežek učenca pri ocenjevanju z vnaprej postavljenimi kriteriji in na osnovi te primerjave določimo oceno oziroma vrednotimo izdelek (ne primerjamo npr. znanja enega učenca z znanjem drugega učenca, pač pa znanje učenca vrednotimo glede na kriterije).

Kriteriji izhajajo iz standardov znanja, ki jih določajo veljavni učni načrti. Standardi so kvantiteta (obseg) in kvaliteta znanj, spretnosti in veščin, ki ga zahtevamo za posamezno oceno. So določeni in pomenijo temeljno znanje, ki ga učenec potrebuje za nadgradnjo svojega znanja.

Standardi se delijo na standarde in minimalne standarde – minimalni standardi znanja so količina in kakovost znanj, spretnosti in veščin, ki je potrebna za pozitivno oceno (napredovanje). V fazi ocenjevanja se h kriterijem priredi še točke.

Kaj potrebuje učitelj za kakovostno ocenjevanje znanja?

1. PODROČJA SPREMLJANJA IN OCENJEVANJA so tista znanja, spretnosti in veščine, zmožnosti in kompetence, za katere želimo, da bi jih učenci izgrajevali in razvijali v procesu izobraževanja in se navezujejo na cilje predmeta oz. učnega načrta ter same zgradbo predmeta.
2. KRITERIJI so z besedo opredeljene lastnosti izbranih področij, ki jih opredeljujejo kot kakovostna in omogočajo izčrpno, poglobljeno in učinkovito povratno informacijo o znanju, spretnostih, zmožnostih. Zagotavljajo objektivnost ocenjevanja znanja.
3. NALOGE, DEJAVNOSTI, ki so vsebinsko in zahtevnostno povezane z nalogami iz procesa poučevanja in učenja – s tem zagotovimo veljavnost ocenjevanja znanja. Naloge so različnih tipov in različnih zahtevnosti.

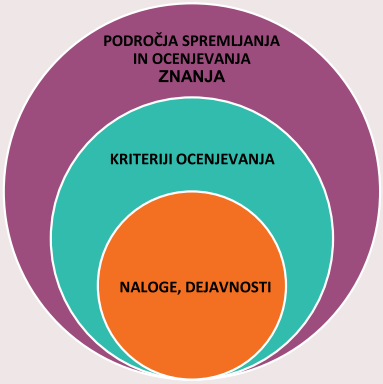

Shema 1: Kaj potrebuje učitelj za ocenjevanje. (vir: Mršnik in Novak, 2020)

1 Učni sklop je zaokrožena, logična, sklenjena širša didaktična celota, ki jo oblikujemo za uresničevanje ciljev. Pogosto je sestavni del letne priprave in predlagan pristop uresničevanja učnih načrtov. (Novak, N. (2020). Kako načrtovati učni sklop?, revija Razredni pouk, 22(3), 5–7).

Primer: Glasbena umetnost (1. VIO)

PODROČJA SPREMLJANJA IN OCENJEVANJA PRI GLASBENI UMETNOSTI
→ poslušanje *(natančnost slušnega zaznavanja),*
→ izvajanje *(petje pesmi, ritmična izreka, igranje na glasbila),*
→ ustvarjanje *(ustvarjanje in dopolnjevanje glasbenih vsebin, oblikovanje glasbe in izražanje glasbe skozi druge umetniške zvrsti).*

Naloga, dejavnost učencev s področja ustvarjanja:

Zamisli si glasbo (tema: slabo vreme, živali v gozdu, mravljišče). Na papir nariši slikovni zapis, kako bi to glasbo izvajal (npr. spirala za mlinček z rokami, x za udarec ...). Izvedi ustvarjeno glasbo s telesnimi inštrumenti.

UČNI NAČRT ZA GLASBENO UMETNOST (2011)		KRITERIJI OCENJEVANJA, IZPELJANI IZ STANDARDOV ZNANJA
CILJI	STANDARDI	
Učenci: → ustvarjajo inštrumentalne in gibalne vsebine, → z zvoki posnemajo stvari, živali, jezike oz. dogajanja v svojem ožjem in širšem okolju ter v naravi, → znajo slediti slikovnemu (grafičnemu) zapisu.	Učenec: → zna ustvari preproste spremljave in melodične motive z lastnimi, otroškimi, ljudskimi, improviziranimi in Orffovimi glasbili, → **ustvarjalno izraža glasbena doživetja in predstave v likovni, besedni in gibalni komunikaciji,** → sledi slikovnemu zapisu glasbenih vsebin.	→ sporočilnost (gib bo sporočal glasbeni izraz) ustvarjene glasbene vsebine (zvočne slike, spremljave), → **ustvarjalnost izražanja glasbene vsebine z gibanjem, likovnim, besednim izražanjem (inovativnost, izvirnost – vnašanje lastnih doživetij glasbe);** → natančnost pri sledenju slikovnega zapisa.

**S krepko pisavo so označeni minimalni standardi znanja in iz njih izpeljani kriteriji.*

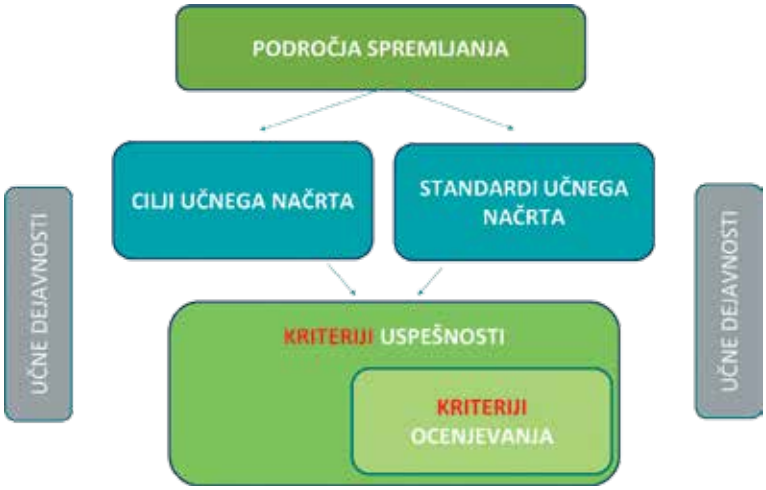

Shema 2: Kriteriji v procesu načrtovanja, izvajanja in vrednotenja učnega procesa. (Dolgan in Novak, 2021)

Pri oblikovanju kriterijev upoštevamo področja spremljanja posameznega predmeta ter standarde znanja, opredeljene v učnih načrtih**.** Kriteriji so osnova za vrednotenje ali presojanje, merilo, ki ga lahko določamo na osnovi različnih izhodišč. Ta so lahko:

- glede na učinek: **učinkovitost** odgovorov, **ustvarjalnost** dela, **novost** rešitve,
- glede na kakovost izdelka: **jasnost, prodornost** (npr. razprave ali argumentov), tehnična **dovršenost, natančnost**;
- glede na uporabljene metode, postopke in načine: **učinkovito, prilagojeno, metodično**;
- glede na vsebinsko ustreznost: **primerno, natančno, utemeljeno, po pravilih**. (Wiggins, 1998)

Včasih je najlažje povedati, kaj so kriteriji s tem, da definiramo, kaj kriterij niso. Kriteriji niso prepisani standardi iz učnega načrta, niti ne zapisane dejavnosti učencev, niti meje ali pragovi med ocenami.

Ob Shemi 2 bomo pojasnili, kje v učnem procesu načrtovanja, izvajanja in vrednotenja se učitelj in učenec srečata s kriteriji. Področja spremljanja so ključne sestavine predmeta, ki jih moramo vključiti v proces učenja, če želimo, da bi učenec pridobil ustrezno znanje in veščine. Področja dobimo iz učnih načrtov – ciljev in standardov ter iz dobrega poznavanje didaktike predmeta. V procesu učenja nobenega področja ne smemo izpuščati (na primer, če se pri matematiki usmerimo samo v pravilnost računanja, smo pokrili samo eno od štirih področij, ki gradijo matematiko). Področja so za vse učitelje in učence enaka. Ko poznamo področja, opredelimo kriterije, ki dajejo odgovor na vprašanje: kako dobro mora učenec obvladati neko področje, da bo uspešen. Gre za

del učiteljevega načrtovanja. Ko v proces oblikovanja kriterijev vključimo učenca, nastanejo **kriteriji uspešnosti** (ti so v učencu razumljivem jeziku). Ker učitelj več poučuje kot ocenjuje, iz kriterijev oblikuje tudi kriterije za končno ocenjevanje, kar pomeni, da spremlja in preverja po več kriterijih, ocenjujemo pa po tistih kriterijih, ki izhajajo iz standardov. Torej so kriteriji uspešnosti širši oz. jih je več kot kriterijev ocenjevanja, pa vendar niso novi, drugačni.

Iskanje odgovora na postavljeno vprašanje smo začeli na koncu – torej v fazi ocenjevanja. Black in William (2014) sta opredelila, da je ocenjevanje, katerega namen je podpreti učenje, najmočnejše orodje, ki ga imamo za dvigovanje dosežkov in spodbujanje vseživljenjskega učenja. Poudarjamo, da sta govorila o ocenjevanju za učenje, ki pa se tako lahko pojmuje samo v primerih, ko sta v proces od načrtovanja do vrednotenja vključena oba – učenec in učitelj. Ko govorimo o kriterijih, lahko ti postanejo kriteriji uspešnosti le ob dejavni vlogi učenca.

Kriteriji uspešnosti usmerjajo učenca k doseganju ciljev (namenov) učenja. Učencem pomagajo pri učenju, izkazovanju znanja, samovrednotenju in podajanju povratnih informaciji. S kriteriji uspešnosti razčlenimo namen učenja in ob njih presojamo uspešnost učenja. Zakaj je to pomembno, opredeli Hattie (2015) v svojem predavanju: »Ključni so kriteriji uspešnosti, ki učencem povedo, kaj pomeni biti uspešen. Uspeh pomeni povzpeti se na naslednji nivo in temu so učenci pripravljeni posvetiti veliko ur. Tako so veliko bolj angažirani za učenje / .../«.

Viri in literatura

Black, P., Wiliam, D. (2014). Spreminjanje poučevanje skozi formativno spremljanje: raziskovanje in praksa. *Vzgoja in izobraževanje*, *45*(5/6), str. 10–18.

Dolgan, K., Novak, N. (2021). Kaj so in kaj niso kriteriji? *Seminarsko interno gradivo*. Zavod RS za šolstvo.

Hattie, J. (2015). *Learning Intentions & Success Criteria. Videogradivo*. https://www.youtube.com/watch?v=dvzeou_u2hM

Marentič Požarnik, B. (2021). *Psihologija učenja in pouka*. DZS.

Milekšič, V. (2002). Preverjanje in ocenjevanje znanja v devetletni osnovni šoli. *Vzgoja in izobraževanje*, 2002, *33*(6), str. 8–18.

Mršnik, S., Novak, N. (2020). Opisano ocenjevanje. *Seminarsko gradivo*. Zavod RS za šolstvo.

Novak, N. (2020a). Kako načrtovati učni sklop? *Razredni Pouk*, *22*(3), str. 5–7.

Novak, N. (2020b). Ko je učenje personalizirano, ima vsak učenec glas, njegovo učenje pa je vidno. *Vzgoja in izobraževanje*, *51*(3), str. 6–13.

Novak, N. (2022). Ocenjevanje znanja na razredni stopnji v zadnji letih. *Vzgoja in izobraževanje*, *52*(6), str. 20–33.

Novak, N., Mršnik, S., Kogoj, B. (2016). Opisno ocenjevanje znanja pri tujem jeziku v prvem VIO. *Razredni pouk*, *18*(1), str. 9–23. Zavod RS za šolstvo.

Oder, B. (2022). Primeri opisnega ocenjevanja – izkušnje iz prakse. *Seminarsko gradivo*. Zavod RS za šolstvo.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli.(2013) Uradni list RS, št. 52 (29. 5. 2013). http://www.uradni-list.si/1/content?id=113609

Razdevšek - Pučko, C. (2008). Preverjanje in ocenjevanje znanja v prvem triletju osnovne šole. V Polak, A. (ur.), *Učitelji, učenci in starši o prvem triletju osnovne šole*. (str. 30–39). Pedagoški inštitut.

Rutar Ilc, Z. (2000). Opisni kriteriji znanja kot pogoj za kvalitetno povratno informacijo. V J. Krek, M. Cencič, (ur.). *Problemi ocenjevanja in devetletna osnovna šola: zbornik prispevkov o ocenjevanju znanja* (str. 113–122). Pedagoška fakulteta.

Učni načrt. Program osnovna šola. *Glasbena umetnost* (2011). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS Za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_glasbena_vzgoja.pdf

Učni načrt. Program osnovna šola. *Matematika* (2011). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS Za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_matematika.pdf

Wiggins, G. (1998). *Educative Assessment*. Jossey – Boss.

Wiliam, D. (2013). Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. V H. Dumont, D. Istance in F. Benavides (ur.) *O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse* (str. 123–142). Zavod RS za šolstvo.

Žakelj, A. (2002). Opredelitev kriterijev ocenjevanja: matematika. *D elovno gradivo*. Zavod RS za šolstvo.

Primer: Kriteriji uspešnosti – matematika (Tema: Naravna števila in število 0)

UČNI NAČRT ZA MATEMATIKO (2011)		KRITERIJI, IZPELJANI IZ STANDARDOV (UČITELJEVO NAČRTOVANJE)	KRITERIJI USPEŠNOSTI, IZPELJANI OB IZVAJANJU DEJAVNOSTI Z UČENCI
CILJI	STANDARDI		
Učenci: → štejejo, zapišejo in berejo števila do 20, vključno s številom 0, → ocenijo število predmetov v množici, → uredijo po velikosti množico naravnih števil do 20, → določijo predhodnik in naslednik danega števila, → prepoznajo, nadaljujejo in oblikujejo zaporedja števil, → primerjajo števila po velikosti.	Učenec: → uporablja naravna števila do 1000 pri izražanju količin v vsakdanjem življenju, → reši besedilne naloge iz vsakdanjega življenja, → pozna matematično terminologijo. → **Minimalni standardi znanja:** → **šteje, bere, zapiše in primerja naravna števila do 20.**	**Pojmi** → poznavanje matematičnih pojmov: predhodnik, naslednik, odnos (večje, manjše, enako), → poznavanje pojma nič (0). **Postopki** → **pravilnost štetja naravnih števil (do 5, 10, 20) (npr. naprej, nazaj, po dva naprej ...)** → pravilnost določanja predhodnika in naslednika danega števila, → pravilnost oblikovanja zaporedja števil (do 5, 10, 20), → **ustreznost primerjanja naravnih števil (do 5, 10, 20) po velikosti,** → pravilnost razporeditve števil glede na izbrano lastnost in oblikovanje množic in podmnožic, → ustreznost urejanja števil, → poznavanje naravnih števil (številske predstave v množici naravnih števil do 20). **Sporočanje** → **pravilnost poimenovanja naravnih števil (do 5, 10, 20),** → **pravilnost zapisovanja naravnih števil (do 5, 10, 20),** → ustreznost ubeseditve lastnosti, po kateri so števila razporejena, → pravilnost uporabe matematičnih simbolov za zapisovanje odnosa med števili (<, >, =), → pravilnost uporabe različnih prikazov za predstavitev količin in prikazov za razporeditve števil, → smiselnost predstavitve odnosa med elementi s puščičnim prikazom, → smiselnost ubeseditve lastnosti, po kateri so števila razporejena, → smiselnost ubeseditve kriterija, po katerem so števila urejena. **Problemska znanja** → smiselnost oblikovanja ugotovitve in utemeljitve, → pravilnost nadaljevanja vzorca.	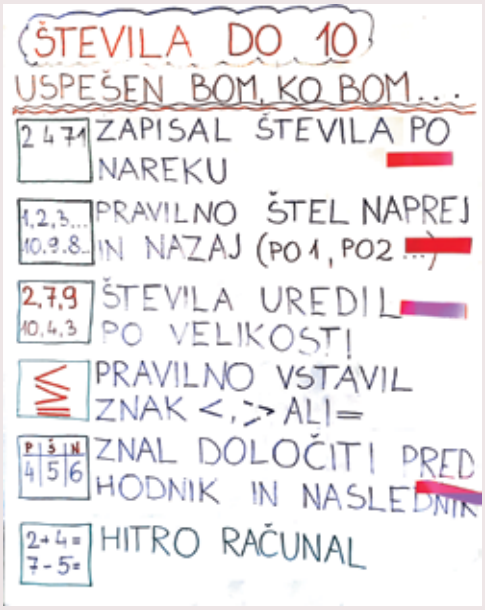 Slika 1: Kriteriji uspešnosti – učencem razumljivi kriteriji (Vir: Barbara Oder)

**S krepko pisavo so označeni minimalni standardi znanja in iz njih izpeljani kriteriji.*

Pouk tujega jezika na prostem. (vir: Tanja Müller)

Vesna Vršič,
Zavod RS za šolstvo

Aktivno učenje učiteljev – primeri delavnic na študijskih srečanjih učiteljev in učiteljic, ki poučujejo na razredni stopnji

Active Learning for Teachers: Workshop Examples in Primary Teachers' Study Groups

IZVLEČEK: **Usposobljenost učiteljev za poklicno delovanje v sodobni družbi, za katero so značilne spremembe na vseh področjih delovanja, zahteva visoko razvito sposobnost vseživljenjskega učenja in prilagodljivost spremenljivim zahtevam družbe in izobraževanja. Od učiteljev se pričakuje, da skrbno načrtujejo svoj profesionalni razvoj, se aktivno vključujejo v šolske in izvenšolske dejavnosti, sodelujejo v različnih dejavnostih na ravni šole in izven za namene izboljšanja lastne strokovnosti.**

Ena izmed najbolj množično obiskanih usposabljanj učiteljev v slovenskem šolskem prostoru so zagotovo študijska srečanja, ki jih Zavod RS za šolstvo organizira že vrsto let (od 90. prejšnjega stoletja). Namen študijskih srečanj je seznanjanje strokovnih delavcev z aktualnimi informacijami in primeri dobre poučevalne prakse.

V zadnjem obdobju so za učitelje razrednega pouka organizirana regijska srečanja, na katerih so učitelji spodbujeni k aktivnemu učenju ob podajanju mnenj, kritični presoji, povezovanju teoretičnih izhodišč s pedagoško prakso itd. Ena izmed oblik učenja, ki to spodbuja, so tudi delavnice, ki jih samostojno izbirajo in prav tako samostojno izvedejo ob pripravljenem gradivu ter izmenjujejo ideje in praktične izkušnje s kolegi.

Ključne besede: profesionalni razvoj učiteljev, učitelji razrednega pouka, študijska srečanja, aktivno učenje, delavnice

Abstract: Teacher professional competencies in modern society, marked by changes in all aspects of life, necessitate a highly developed capacity for lifelong learning as well as adaptability to the changing societal and educational needs. Teachers need to plan their professional development meticulously, be actively involved and participate in a wide range of school-related and extracurricular activities to increase their professional competencies.

Study groups, organised by the National Education Institute of the Republic of Slovenia since the 1990s, are undoubtedly one of the most widely attended teacher training events in the Slovenian educational realm. Their goal is to equip practitioners with up-to-date information and examples of good teaching practice.

Recently, regional meetings for primary teachers have taken place, where teachers are encouraged to learn actively by expressing their viewpoints, making critical assessments, connecting theoretical background to teaching practice, etc. Workshops are one type of learning that supports active learning among teachers. They are chosen and carried out individually, using prepared materials and exchanging ideas and practical experience with others.

Keywords: teachers' professional development, classroom teachers, study groups, active learning, workshops.

Uvod

V Sloveniji je bilo v šolskem letu 2021/22 v osnovni šoli zaposlenih 22 795 učiteljev in učiteljic (vir: SURS), od tega 8 992 učiteljev razrednega pouka (vir: SURS). Slovenski učitelji se v veliki meri zavedajo svoje pomembne vloge in vpliva, ne samo na učeče se, temveč na celotno družbo (MIZŠ, 5.10.2022). Dnevno prihajajo v stik z učenci in njihovimi starši, zato so pomemben povezovalni element družbe, saj se vsaka sprememba v njej »začne z učitelji« (prav tam).

Učitelji se na svoji poklicni poti srečujejo s kompleksnimi izzivi, ki jih prinašajo spremembe v družbi in visoka pričakovanja deležnikov (učencev, staršev, države ...). Spremembe v šolskem sistemu so posledica sodobnih pogledov na že utečene prakse, novi izzivi in trendi zaradi družbenih pojavov v svetu in vsakdanjem življenju, nova spoznanja na strokovnem in didaktičnem področju ter organizacijski in tehniški razvoj. V ta namen nastajajo vedno novi dokumenti, ki strokovne delavce v praksi usmerjajo pri njihovem delu, jih zavezujejo k udejanjanju in uresničevanju. Vedno novi izzivi od učiteljev zahtevajo fleksibilnost, pričakujejo visoko splošno in strokovno usposobljenost, kar lahko dosežejo z načrtnim vseživljenjskim izobraževanjem, s strokovnim usposabljanjem in aktivnim vključevanjem v razvojne in druge naloge ter projekte.

Publikaciji TALIS 2018 Slovenija (urednice Barbara J. Pavešić, dr. Mihaela Zavaršnik, dr. Tatjana Ažman, 2020) in Poklicni razvoj učiteljev: ugled in transverzalne kompetence (urednici Jana Kalin in Renata Čepić, 2019), ki izpostavljata teme poklicnega razvoja učiteljev in njihovo strokovno usposabljanje, predstavljata tudi rezultate raziskav, »v kolikšni meri se čutijo učitelji usposobljene za poklicno delovanje v sodobni družbi, ki zahteva visoko razvito sposobnost vseživljenjskega učenja in prilagodljivosti spremenljivim zahtevam

dinamične družbe in izobraževanja« (Lončarić, v Kalin in Čepić, 2019, str. 70). Tako je samoocena poklicne usposobljenosti učiteljev neke vrste kazalnik kakovosti njihovega vseživljenjskega izobraževanja, ki ima tudi ključno vlogo pri oblikovanju njihovih prepričanj.

Kako se učijo učitelji

Zaposleni učitelji so v šol. l. 2021/22 dosegali formalno izobrazbo različnih stopenj, in sicer visoko izobrazbo prve stopnje (visokošolski strokovni študijski program, univerzitetni študijski program), druge stopnje (magistrski študijski program, enoviti magistrski študijski program) in tretje stopnje (doktorski študijski program) (MIZŠ, b.d.).

Preglednica 1: Število učiteljev v šolskem letu 2021/22 z zaključeno stopnjo izobrazbe (vir: SURS).

ŠOLSKO LETO 2021/22	STOPNJA IZOBRAZBE	ŠTEVILO ZAPOSLENIH
Učitelji v OŠ	Visokošolska izobrazba 1. stopnje ➜ visokošolski strokovni študijski program, univerzitetni študijski program	4 147
	Visokošolska izobrazba 2. stopnje ➜ magistrski študijski program, enoviti magistrski študijski program	14 563
	Visokošolska izobrazba 3. stopnje ➜ doktorski študijski program	668

Ob zaposlitvi se učitelji vključujejo v različne oblike strokovnega usposabljanja od seminarjev, posvetov, konferenc ..., ki jih ponujajo različne strokovne organizacije in ustanove. Zavod RS za šolstvo kot državna institucija, katere vloga je med drugim razvoj učinkovite prakse kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela, v sodelovanju z vzgojno-izobraževalnimi organizacijami; spremljava in evalvacija novosti na področju vzgoje in izobraževanja; spodbujanje profesionalnega razvoja vseh strokovnih delavcev in ravnateljev; sodelovanje s slovenskimi šolami ..., nudi strokovnim delavcem vzgoje in izobraževanja podporo skozi različne oblike izobraževanj kot so študijska srečanja, seminarji, konference in posveti, svetovalne storitve, svetovanja, tematske konference, delavnice, krajša videosrečanja, projekti itd. (Zavod RS za šolstvo, b.d.).

Učiteljem so na voljo formalne in neformalne oblike usposabljanja, ki lahko povezujejo učitelje istega vzgojno-izobraževalnega zavoda oziroma mreže zavodov. Učitelji lahko sodelujejo v različnih šolskih razvojnih timih, projektnih timih, aktivih, timih itd., kamor so tudi formalno imenovani s strani ravnatelja, lahko pa se samoiniciativno povezujejo in sodelujejo zaradi skupnih dejavnosti, potrebe po deljenju izkušenj, gradiv, mnenj (npr. o delu z učenci z učnimi težavami ali posebnimi potrebami).

Med dejavnostmi pri različnih usposabljanjih učitelji vsekakor zelo cenijo izmenjavo idej iz prakse, zato se jo vključuje v vse oblike izobraževanj in usposabljanj učiteljev.

Usposabljanje učiteljev in njihov strokovni razvoj

Spoznanja kažejo, da je učiteljeva praksa v razredu odvisna od njegovih pojmovanj učenja in poučevanja, njegovih stališč, ki se jih zaveda ali ne, različnih izkušenj in pripravljenosti na sodelovanje ter spreminjanje.

Učitelji s profesionalnim učenjem razvijajo svoje strokovno znanje, širši in poglobljen pogled v strokovno področje in s tem kritično informiranost. Učitelji naj bi prevzeli odgovornost za lasten profesionalni razvoj, ki zajema tudi raziskovanje lastne prakse z refleksijo in njeno vrednotenje kot npr. neposredni učinki na izboljšanje kakovosti učenja učencev.

»Prav kakovostno in učinkovito profesionalno učenje učiteljev je tisto, ki lahko spremeni njihova prepričanja, stališča, vrednote, znanje, spretnosti, tako da ti spremenijo prakso svojega delovanja v razredu, to pa bo posledično izboljšalo učenje učencev in njihove dosežke« (Zavašnik Arčnik, 2015, str. 16; v Krapše, 2019).

Projekta AmChama in Učitelj sem! Učiteljica sem! sta v središče postavila dobrega učitelja, ki lahko bistveno več prispeva k izboljšanju šole in dvigu dosežkov učencev kot spreminjanje dokumentov in učnih podlag (npr. učnih načrtov, nove Bele knjige), zato bi bilo treba razmisliti o strukturnih spremembah v našem sistemu, ki bi ustvarile ugodnejše razmere za bolj strokovno in avtonomno delovanje učiteljev (Delo, 9. 3. 2019), prisluhniti bi morali dobrim učiteljem in jih podpreti pri njihovem delovanju.

Študijska srečanja

Najbolj množično usposabljanje učiteljev so zagotovo študijska srečanja, katerih namen je seznanjanje

Preglednica 2: Vsebina in izvedba študijskih srečanj v zadnjem desetletju

ŠOLSKO LETO	ORGANIZACIJA/IZVEDBA	TEMA/VSEBINA SREČANJA ZA UČITELJE RAZREDNEGA POUKA
2012/13 in 2013/14	Izvedba **po območnih enotah** v treh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (6 ur, od oktober do decembra 2012), → drugi sestanek preko spletne učilnice (4 ure, od februarja do aprila 2013), → tretji sestanek študijske skupine v živo (6 ur, od septembra do november 2013).	**Uvajanje posodobljenih učnih načrtov** *(učenje z raziskovanjem, spremljanje učencev in ocenjevanje znanja, matematična preiskava na razredni stopnji, razvijanje pojmov in izgradnja pojmovnih map, kriterijsko preverjanje in ocenjevanje)*
2014/15	Izvedba **po območnih enotah** v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, oktober in november 2014), → drugi sestanek preko spletne učilnice (4 ure, od aprila do junija 2015).	**Vloga učitelja in vodenje razreda pri razvoju kompetenc 21. stoletja** *(inovativna učna okolja, kompetence za 21. stoletje, vloga učitelja pri razvoju kompetenc učencev, kritično mišljenje)* **Kompetence za 21. stoletje: kritično mišljenje – veščina spraševanja** *(razvoj veščine spraševanja in odkrivanja, tipi vprašanj, taksonomije)*
2015/16	Izvedba **po območnih enotah** v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2015), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od marca do avgusta 2016).	**Formativno spremljanje za dvig kakovosti učenja in poučevanja na razredni stopnji** *(usmeritve sodobne šole, načela in elementi formativnega spremljanja, formativno spremljanje – različni modeli, prednosti in nevarnosti formativnega spremljanja)*
2016/17	**Regijska izvedba** v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2016), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od aprila do junija 2017).	**Formativno spremljanje v podporo učenju na razredni stopnji** *(učitelj raziskovalec lastne prakse, učenec dejaven soustvarjalec vzgojno-izobraževalnega procesa, socialne spretnosti, povratna informacija in njen učinek)*
2017/18	**Regijska izvedba** v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, v oktobru in novembru 2017), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice).	**Vključujoča šola - videti in podpreti vsakega učenca** *(podpora vsakemu učencu, integracija, inkluzija, vključujoče učno okolje, načela vključujoče šole, povezava elementov FS z vključujočo šolo)*
2018/19	**Regijska izvedba** v dveh srečanjih: → prvi sestanek študijske skupine v živo (4 ure, oktober in november, 2018), → drugi sestanek kot spletni sklic (preko spletne učilnice, od januarja do aprila, 2019).	**Vodenje razreda po načelih formativnega spremljanja** *(elementi formativnega spremljanja, izzivi vodenja razreda, neželeno vedenje, strategije vodenja razreda)*
2019/20	**Regijska izvedba** (8 ur) v živo (avgust, 2019)	**Principi učenja in poučevanja v spodbudnem učnem okolju na razredni stopnji** *(učenec v središču, socialna narava učenja, čustva imajo odločilno vlogo pri učenju, prepoznavanje individualnih razlik, ustrezna zahtevnost za vse učence, preverjanje/spremljanje v podporo učenju, izgrajevanje horizontalnih povezav)*
2020/21	**Regijska izvedba** v treh delih (od avgusta do oktobra 2020): → 1. del samostojni ogled videoposnetka (2 uri), → 2. del videokonferenčno srečanje (3 ure), → 3. del videokonferenčno s predstavitvijo primerov prakse (3 ure).	**Načrtovanje s sodobnimi učnimi pristopi** *(izzivi in priložnosti v izobraževanju na daljavo)* **Veščine in znanja učencev in učiteljev za delo na daljavo** *(primeri načrtovanja pouka za delo v razredu ali na daljavo; pristopi dela na daljavo; predstavitev sklopa Čas; dejavnosti, ki sledijo sodobnim pristopom učenja in poučevanja; uspešna spletna orodja za prakso)* **Primeri prakse**

ŠOLSKO LETO	ORGANIZACIJA/IZVEDBA	TEMA/VSEBINA SREČANJA ZA UČITELJE RAZREDNEGA POUKA
2021/22	**Regijska izvedba** v treh delih (avgust, 2021): → 1. del videokonferenčno na daljavo (4 ure), → 2. del samostojni ogled posnetka (2 uri), → 3. del videokonferenčno s predstavitvijo primerov prakse (2 uri).	**Dobra poučevalna praksa za uspešno učenje vseh učencev** *(odnos in motivacija, vrzeli zaradi pouka na daljavo, digitalizirani učni načrti, razvoj številskih predstav, drugi načini ocenjevanja, digitalno državljanstvo)* **Posnetek: Načrtovanje pouka s pomočjo digitaliziranih učnih načrtov; Načrtovanje letne e-priprave** **Primeri prakse**
2022/23	**Regijska izvedba** (avgust, 2022) v dveh delih → 1. del srečanje v živo (6 ur), → 2. del srečanje na daljavo (2 uri, zaključna konferenca za formativno spremljanje).	**Didaktični pristopi v podporo socialno-čustvenemu učenju - učni sklop Jaz v skupnosti in odziv na aktualne teme/ dogodke** *(socialno-čustveno opismenjevanje, koncept trajnostnega razvoja, koncept skupnosti, sodobni pristopi in formativno spremljanje, dokazi o učenju)*

Vir: lastni arhiv avtorja

učiteljev z novostmi in izmenjava dobrih praks. Izvajalci, pedagoški svetovalci in drugi strokovni delavci, srečanje izpeljejo v obliki predavanj, delavnic in predstavitev ter izmenjav dobrih pedagoških praks.

Organizacija in izvedba študijskih srečanj se je skozi leta spreminjala, vendar ohranja svoj namen. Iz Preglednice 2 sta razvidna vsebina in način izvedbe študijskih srečanj v zadnjem desetletnem obdobju na področju razrednega pouka:

Aktivno vlogo učiteljev na študijskih srečanjih se spodbuja tako, da se jih vključuje v predstavitve pedagoških praks, izmenjavo izkušenj, podajanje mnenj in ugotovitev, dejavnosti v delavnicah, objavo lastnih primerov prakse itd.

Od leta 2019 na študijskih srečanjih učiteljem pripravljamo delavnice na različne teme, ki si jih lahko učitelji izbirajo po lastnih interesih in željah. Gradiva za izvedbo delavnic so pripravljena tako, da jih učitelji izvajajo samostojno. Ob tem je zelo pomembno, da se poglobijo v vsebino delavnice, preberejo potek posamezne delavnice, se seznanijo z gradivi (primeri dejavnosti, nalog, vaj, mnenj itd.), ki so izhodišča za razgovor in izmenjavo izkušenj med strokovnimi delavci v posamezni skupini delavnice. Učitelji pred izvedbo prejmejo **Dnevnik študijskega srečanja**, iz katerega je razvidno število delavnic in njihova vsebina (namen delavnice, izhodišče, navodilo za delo, naloge/vaje, razprava v skupinah, sporočilo za poročanje, refleksija in nekateri dodani viri). Dnevnik študijskega srečanja za posamezno šolsko leto je objavljen v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk na portalu Slovenskega izobraževalnega omrežja (SIO – Skupnosti). Vsa gradiva za izvedbo posamezne delavnice so prav tako objavljena v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk po zaključku izvedb študijskih srečanj za tekoče šolsko leto.

S tako obliko dela želimo učitelje spodbuditi k aktivnemu učenju, k razmišljanju o povezovanju teoretičnih izhodišč z lastno prakso, k odgovornosti za lastno udejstvovanje, usposabljanje in kritično presojanje.

V nadaljevanju prispevka bomo predstavili nekaj delavnic, ki so bile ponujene učiteljem pri izvedbi študijskega srečanja v šolskem letu 2021/22.

Viri in literatura

Delo (9. 3. 2019). Kako do dobrih učiteljev? Članek ddr. Barice Marentič Požarnik. https://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/kako-do-dobrih-uciteljev/

Japelj Pavešić, B., Zavašnik, M., Ažman, T. (ur.) (2020). *Učitelji in ravnatelji, cenjeni strokovnjaki: izsledki mednarodne raziskave poučevanja in učenja TALIS 2018.* Pedagoški inštitut. http://talispei.splet.arnes.si/files/2020/03/TALIS18-Ucitelji-in-ravnatelji-cenjeni-strokovnjaki.pdf

Kalin, J. Čepić, R. (ur.). (2019). *Poklicni razvoj, ugled in transverzalne kompetence.* [Elektronski vir]. Znanstveni založbi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. https://e-knjige.ff.uni-lj.si/

Krapše, T., Rupnik Vec, T., Čop, J., Jerman, O., Likon, B., Majkus, D., Stadler, L., Strmšek, A., Vulič, I., in Zule, E. (2019). *Profesionalno učenje in delovanje učiteljev.* Šola za ravnatelje. http://solazaravnatelje.si/ISBN/978-961-6989-30-5.pdf

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (5.10.2022). Novica: Ob svetovnem dnevu učiteljev: Preobrazba izobraževanja se začne pri učiteljih. https://www.gov.si/novice/2022-10-05-ob-svetovnem-dnevu-uciteljev/

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (b. d.). Stopnje in ravni visokošolske izobrazbe. https://www.gov.si/teme/stopnje-in-ravni-visokosolske-izobrazbe/

Slovensko izobraževalno omrežje (SIO). (b. d.). Spletna učilnica: ŠS - Razredni pouk. https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=9374

Statistični urad Republike Slovenije (b. d.). Delovno aktivno prebivalstvo po poklicu: Učitelji razrednega pouka. https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0764803S.px/table/tableViewLayout2/

Zavod RS za šolstvo (b. d.). Študijska srečanja. https://www.zrss.si/

Mag. Nada Nedeljko, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Vživljanje in empatija

Kako lahko že najmlajše učence opolnomočimo z znanjem, spretnostmi, vrednotami in stališči, ki jim omogočajo odgovorno delovanje za pravično družbo, razvoj empatije in sočutja do drugih ljudi in planeta ter jih motiviramo, da postanejo ambasadorji sprememb?

Odgovor na to vprašanje je lahko: uporabiti interaktivne oblike dela, projektno učenje, na učečega se osredotočeno poučevanje in učenje, učno okolje preoblikovati tako, da se učencem omogoča, da živijo, kar se učijo, in se učijo, kar živijo (VITR za 2030, 2022).

Delavnica ***Vživljanje in empatija*** nagovarja k iskanju učnih priložnosti za spodbujanje vživljanja ter empatije pri učnih temah, ki se lahko zdijo preveč zapletene, oddaljene ali obsežne, hkrati pa skozi celostni pristop omogočijo dvig ravni znanja in spretnosti. Za uspešno vživljanje in empatijo lahko uporabimo namišljeno bitje t. i. ***zverinico***, ki jo učenec izdela sam kot ploščato lutko ali kot skulpturo. Njegova *zverinica* ni super junak, ampak prispodoba živega bitja tudi s šibkimi področji.

Primer vključevanja zverinice v pouk je na konferenci Soustvarjajmo razredni pouk 2022, v organizaciji Zavoda RS za šolstvo, predstavila prof. Margaret Sutherland, Univerza Glasgow Škotska.

Delavnica vključuje individualno delo ter razpravo v skupini. Vsak udeleženec delavnice nariše zverinico ter razmisli o njej: *Kakšna je? Kje živi? Kaj so njene posebnosti? V čem se razlikuje od drugih? Kaj potrebuje za življenje in dobro počutje? Kako bo zverinici ime?* Sledi predstavitev zverinic, njihovih posebnosti ter izbira skupnega izziva za raziskovanje. Pri tem si člani skupine lahko pomagajo s plakatom Kažipot VITR 2030 (glej sliko 1). Razprava se zaključi s predstavitvijo možnih rešitev skozi oči vseh zverinic, delavnica pa z zapisom refleksije.

Predstavljamo primere zapisov nastalih v delavnici.

Zapisi refleksij kažejo, da udeleženci prepoznajo v delavnici predstavljen učni pristop kot priložnost za razvoj vživljanja in empatije že pri najmlajših učencih, saj po njihovem mnenju učni pristop učencu omogoča, da vedno bolje razume druge in da išče rešitve za skupno dobro ter za druge.

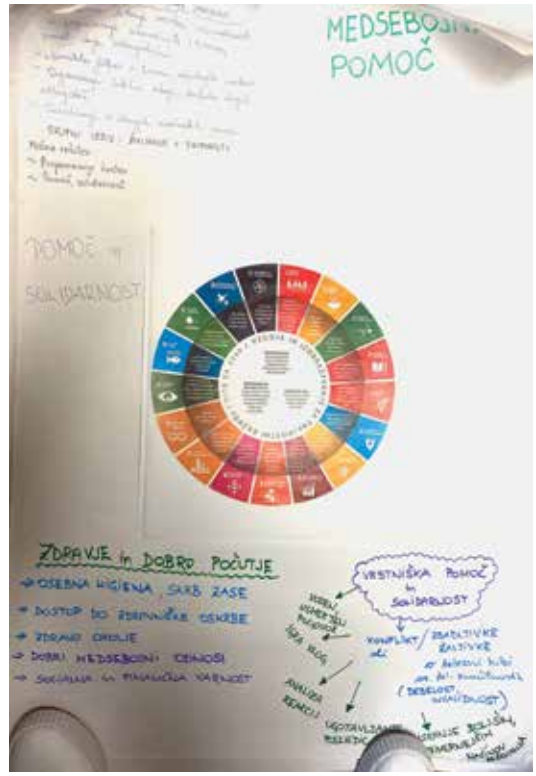

Slika 1: Plakat s Kažipot VITR 2030.

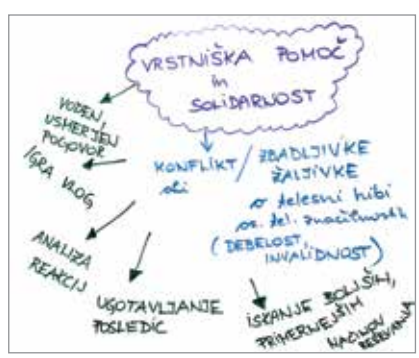

Sliki 2 in 3: Izbira izziva ob plakatu Kažipot VITR 2030 z možnimi pristopi in/ali rešitvami.

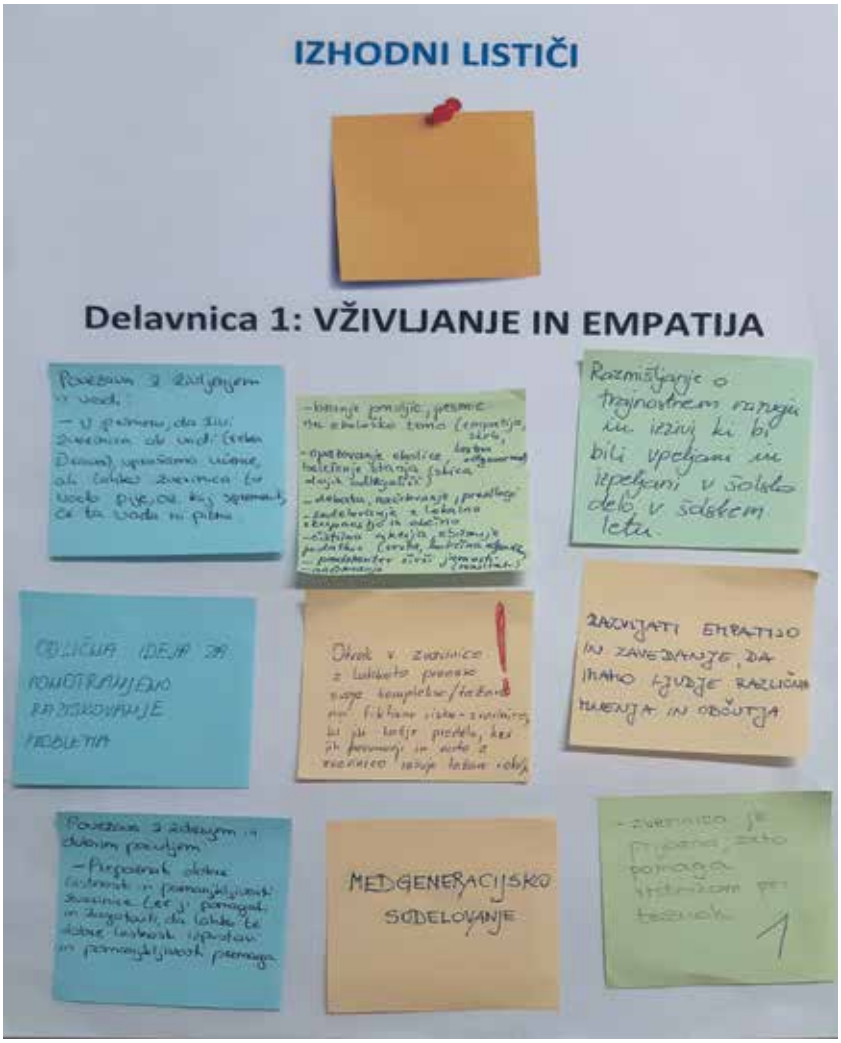

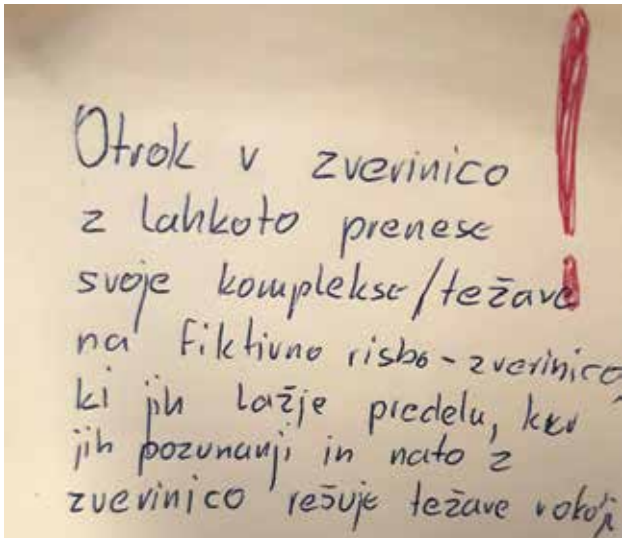

Sliki 4 in 5: Zapisi refleksij na »izhodnem lističu«.

Predstavljamo nekaj zapisov refleksij in ugotovitev:

- skupinski izziv vodi v širše razmišljanje o skupnosti in posameznika v njej,
- omogoča lažjo komunikacijo, izražanje idej, spodbuja razvoj socialnih veščin, razumevanje drugačnosti in različnosti, medsebojno spoznavanje,
- ponotranjeno raziskovanje izziva (od izbire izziva, raziskovanje s pomočjo različnih virov do možnih rešitev), razumevanje in sprejemanje sebe in drugih,
- odprta naloga omogoča vključevanje vseh učencev, spodbuja medsebojno sodelovanje, pomoč, razvijanje samokritičnosti in občutka »zmorem«,
- otrok v zverinico z lahkoto prenese svoje komplekse/ težave, da jih lažje predela; zverinica mu lahko pomaga, da sprejema sebe in druge učence v razredu.

Viri in literatura

Torkar, G., Marentič Požarnik, B., Kregar, S., Bregar Golobič, K. (strok. pregled prevoda). (2022). *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR). Kažipot.* Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf

Dr. Nina Novak, mag. Marta Novak, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Dejavnosti razredne skupnosti za trajnostni razvoj

> »Celo šimpanzi poznajo koncept – če se trop šimpanzov znajde na sadnem drevesu, poberejo le zrele plodove, ostale pustijo zoreti. To je trajnost.«
> *Jane Goodall*

Trajnostni razvoj zadovoljuje potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe. **V**zgoja in **I**zobraževanje za **T**rajnostni **R**azvoj (VITR) je vseživljenjski, celostni in transformativni proces, ki vključuje učne vsebine in učne dosežke (learning outcomes), pedagoške pristope in tudi samo učno okolje (*Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, Kažipot, 2022).* Aktualni Kažipot za VITR, ki ga je leta 2020 izdal UNESCO, države članice poziva, da se osredotočijo na pet prednostnih področjih delovanja:

- **razvoj politik** (ustvariti svet, v katerem vlade vključujejo VITR v svoje Izobraževalne politike in okvire, da bi zagotovile preoblikovanje vzgoje in izobraževanja),
- **spreminjanje učnih okolij** (učeči se vseh družbenih položajev in z vseh koncev sveta dobijo priložnost za pridobivanje znanja, spretnosti, vrednot ter stališč, potrebnih za spodbujanje trajnostnega razvoja in uresničevanje 17 ciljev trajnostnega razvoja),
- **krepitev kompetenc izobraževalcev** (izobraževalci po svetu imajo priložnosti za krepitev kompetenc, ki jim omogočajo spodbujanje družbenih sprememb za trajnostno prihodnost),
- **opolnomočenje** (ljudje v mestih in skupnostih po vsem svetu prepoznajo VITR kot ključno sredstvo in priložnost vseživljenjskega učenja za doseganje trajnosti na lokalni ravni),
- **in mobilizacija mladih** (mladi dobijo pomembnejšo vlogo kot zagovorniki sprememb) ter ukrepanje v skupnostih.

↓

MOBILIZACIJA MLADIH

- Prepoznavajo probleme in izzive okolja, ki vplivajo na trajnostni razvoj.
- Razumejo ideologijo in filozofijo okoljskih družbenih, kulturnih in gospodarskih problemov/izzivov.
- Se znajo vključiti v dialog z ljudmi, ki imajo različno družbeno, kulturno in politično ozadje.
- Raziskujejo različne možne rešitve, ki vodijo v bolj trajnostno ravnanje.

Za razumevanje soodvisnosti posameznih vidikov področij VITR je pri učencih nujno spodbujanje sistemskega razmišljanja, ki nas in učence pelje v razumevanje sveta, v katerem smo le eden izmed elementov večjega sistema in kjer naš vpliv na okolje nima le lokalnega učinka, ima globalni, sistemski učinek. Postavi se vprašanje, ali je z današnjim tradicionalnim poučevanjem sploh mogoče delati velike spremembe? Odgovor je ne. Potrebna je sprememba poučevanja in učenja, tako glede vsebine kot tudi glede metod, gre za premik oz. informativnega v transformativno učenje (*Schleicher, 2021).* Učenci tako izgrajujejo kompetence, ki ga sestavlja ***znanje*** (samo znanje, ki se razvija, bo preoblikovalo prihodnost), ***veščine*** ali ***spretnosti*** (kognitivne, socialne, emocionalne, praktične ...) ter ***vrednote.***

Divergentno razmišljanje spodbuja učenca, da razišče številne možne poti in rešitve. Pri tem so pomembna vprašanja, ki nimajo determiniranega odgovora, za oblikovanje vprašanja potrebuješ vsebinsko znanje.

Za učitelje razrednega pouka smo pripravili delavnico z naslovom Dejavnosti razredne skupnosti za trajnostni razvoj, katere namen je bil obravnavati trajnostni razvoj in ga povezati s cilji in vsebinami, ki jih lahko obravnavamo na razredni stopnji.

Izhodišče delavnice so bili izzivi/problemi sodobnega sveta, s katerimi se srečujejo tudi učenci, naloga učitelja pa je, da jim pomaga razmišljati o rešitvah, kljub temu da rešitev vnaprej ne moremo poznati. Učenci se tako ukvarjajo z avtentičnimi problemi. Izzivi sodobnega sveta so med drugimi (Slika 6):

Slika 6: Izzivi sodobnega časa. (vir: Nina Novak)

Pri reševanju avtentičnih problemov učenci razvijajo znanja, ki jih doživljajo kot smiselna in povezana z življenjskimi situacijami. Avtentične dejavnosti so zasnovane v skladu s cilji učnih načrtov in oblikovane tako, da je problem prepričljiv, učence pritegne in jim daje občutek smiselnosti (Moravec in Novak, 2022).

Izhajajoč iz učnih načrtov, smo za delavnico študijske skupine izbrali izzive, ki jih človeku prinašajo divji opraševalci. Opraševanje je prenos cvetnega prahu od prašnikov na pestič. Pri približno 80 % vrst kmetijskih in divjih rastlin cvetni prah prenašajo žuželke. Opraševanje žuželk je nepogrešljiva ekosistemska storitev, pomembna tako za kmetijstvo kot za naravo. Opraševanje ne vpliva samo na količino, ampak tudi na kakovost pridelkov. Če so cvetovi bolje oprašeni, so plodovi lepše oblike, bolj obstojni in hranljivi. Količinsko je od opraševanja žuželk odvisna pridelava ene tretjine človeške prehrane. Brez opraševalcev torej ne bi bili brez hrane, bi je pa bilo manj, bila bi dražja in manj raznovrstna, kar bi negativno vplivalo na življenjski standard in zdravje ljudi (Bevk, 2021).

Učitelje smo na delavnici vodili po naslednjih korakih, ki so prenosljivi tudi v razred za delo z učenci, prav tako pa tudi pri ukvarjanju z drugimi izzivi:

1. Aktivacija predznanja ob preverjanju znanja o divjih opraševalcih. Uvodne trditve so zbrane na povezavi https://forms.gle/wVMwUejaukTeZrz59
2. Sledil je ogled posnetka o divjih opraševalcih, ki ga je pripravil Nacionalni inštitut za biologijo – Oddelek za raziskave organizmov in ekosistemov (Bevk, 2021a). Namen ogleda posnetka je bil primerjati aktivirano predznanje o divjih opraševalcih z znanstvenimi spoznanji in uzaveščenje lastnega poznavanja področja ter načrtovanje ciljev učenja.
3. Sledilo je razmišljanje skupin, parov in posameznikov o rešitvi problema. Pri tem smo učiteljem ponudili didaktični pristop reševanja problemov, ki temelji na aktivnem učenju, pri čemer učenci prevzemajo odgovornost za svoje učenje. Ob iskanju poti reševanja izbranega problema so soočeni s konkretnimi izzivi in ovirami, v okviru katerih sami ali v skupini, ob premišljeni podpori učitelja, odkrivajo in konstruirajo lastno znanje (Moravec in Novak, 2022). Koraki pristopa so prikazani v spodnji shemi:

Slika 7: Koraki reševanja problemov. (vir: Moravec, 2022)

Nekaj izhodišč uvodne aktivacije:

1. Ko govorimo o opraševanju, največkrat pomislimo samo na medonosno oziroma kranjsko čebelo. Ta je pomembna opraševalka, a še zdaleč ni edina. **Vsaj polovico opraševanja v kmetijstvu namreč opravijo divji opraševalci, v naravi pa je njihov delež še precej večji.**
2. Poleg medonosne čebele, ki je najbolj znana opraševalka, je bilo v Sloveniji doslej najdenih še več kot 570 vrst divjih čebel. **Mednje sodijo čmrlji in čebele samotarke.**
3. Podobno kot medonosna čebela tudi čmrlji živijo v družinah, ki jih sestavljajo **matica, delavke in del leta tudi samci.** So pa družine čmrljev veliko manjše in štejejo največ nekaj sto osebkov, medtem ko je v čebelji družini več deset tisoč delavk.
4. Čmrlje družine so kratkotrajne. Nastanejo pomladi in najkasneje jeseni propadejo. Pri čmrljih namreč prezimijo samo v zadnjem letu izlegle matice. **Vsi čmrlji, ki jih vidimo zgodaj pomladi, so torej matice.**

Skupine so izhajale iz problema Divjih opraševalcev, diskutirale so o idejah/rešitvah, preučevanju in načrtovanju, nato so presojale možne podane rešitve in zasnovale načrt, ga preoblikovale, sledilo je vrednotenje predstavljenih idej in predstavitev.

Dejavnosti, povezane s trajnostnim razvojem, so povezane s štirimi področji delovanja VIZ, kar prikazuje spodnja shema:

Slika 8: Področje delovanja VIZ. (vir: Saša Kregar)

Pod »dežnikom« trajnostnega razvoja v vzgoji in izobraževanju je tudi področje trajnostne mobilnosti, ki spodbuja in razvija ter krepi veščine za kulturo vedenja v cestnem prometu, zdrav način življenja, gibalne in socialne kompetence, odnos do okolja in ekologijo v sodobnem življenju. Temelji na načelih upoštevanja potreb in interesov posameznika, skupine in enakih možnosti. V povezavi s cilji učnega načrta lahko učitelj na zgoraj zapisan način obravnava tudi izzive trajnostne mobilnosti, kot so prevozi v šoli, pomen goriva, vplivi mobilnosti na okolje ipd.

Viri in literatura

Bevk, D. (2021a). Posnetek: *Pomagajmo opraševalcem!*. Nacionalni inštitut za biologijo. https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=U573sbScecM&t=78s

Bevk, D. (2021). *Brošura: Pomen opraševalcev za kmetijstvo*. Nacionalni inštitut za biologijo. https://skp.si/download/brosura_pomen-oprasevalcev-pdf

Kregar, S. (2017). Celostni pristop k vključevanju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. *Vzgoja in izobraževanje*, *48*(4), str. 27–33. http://www.dlib.si

Moravec, B. idr. (2022). *Reševanje avtentičnih problemov na STEAM področju*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/Resevanje_avtenticnih_problemov_STEM.pdf

Moravec, B., Novak, N. (2022). *Avtentične učne situacije v podporo vključevanja gradnikov naravoslovne pismenosti v pouk*. Gradivo izvedene delavnice v okviru projekta NA-MA poti.

Torkar, G. (2022). *Človek v okolju kot sprejemnik in oddajnik*. Predavanje na konferenci Soustvarjamo razredni pouk. https://tinyurl.com/TORKAR

Torkar, G., Marentič Požarnik, B., Kregar, S., Bregar Golobič, K. (strok. pregled prevoda). (2022). *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR). Kažipot*. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf

Zbirka Ugriznimo znanost. https://4d.rtvslo.si/arhiv/ugriznimo-znanost/174615419/00:00:00

dr. Nina Novak, dr. Sandra Mršnik, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Moč pogovora s posameznim učencem ali skupino učencev

V vsakem razredu nastanejo situacije, ko se učenci želijo ali morajo pogovarjati o aktualnih, avtentičnih – vsakodnevnih temah. Pomembno je, da učitelj učencem odpira možnosti, da o temah spregovorijo. Odnos, ki ga ima učitelj do določene teme, vpliva na to, kako se bo v določenih situacijah odzval v pogovoru. Pri tem velja omeniti pomen aktivnega poslušanja, s katerim izrazimo iskreno zanimanje za pogovor z učencem/učenci in predvsem usmerjeno pozornost v vsebino pogovora. Bahovec in Bregar (2004) poudarjata, da je v zgodnjih letih učenja ključnih 5 strategij za zagotavljanje aktivnega učenja:

- ustrezna gradiva, ki so otrokom vseskozi na voljo,
- izbira gradiv in dejavnosti,
- pogovor o in ob dejavnostih,
- ureditev prostora in dnevna rutina,
- ključne izkušnje, ki so široko opredeljene dejavnosti in procesi, ki koristijo razvoju kognitivnih, socialnih in gibalnih sposobnosti (Bahovec in Bregar, 2004).

Na študijskih srečanjih učiteljev razrednega pouka smo se usmerili v pogovor in njegovo moč pri delu z učenci. Komunikacijske veščine, ki jih pri tem učitelj uporabi,

so pomemben del kakovostnega pogovora. Učitelj pri tem lahko postavlja razjasnjevalna vprašanja, pri čemer spodbuja učence k poglobljenemu razumevanju teme pogovora in zavzemanju različnih vidikov. Z namenom razmišljanja in uzaveščenja o pomenu pogovora za napredek in razvoj učencev smo analizirali pogovor učitelja z učenci in ustvarjali simulacijo pogovora z učenci o izbrani temi ob upoštevanju vodil, ki smo jih pripravili.

Učitelji so bili povabljeni k analizi zapisanega pogovora v nekem tretjem razredu. Izhodišče pogovora predstavlja spodnja situacija.

Razred: 3
Opis dogajanja:
Jutranji krog – v razredu ustaljen postopek oz. razredna rutina: učenci so navajeni, da je vsak teden en učenec zadolžen za prinašanje novic/novice iz sveta športa, zabave, znanosti ipd. Novico povedo, preberejo ali pokažejo in pri tem utemeljijo, kje so jo izvedeli in zakaj so jo izbrali. 25. 10. 2022 učenec pove naslednjo novico:

UČENEC Matjaž:	Včeraj sem gledal televizijski dnevnik. Povedali so novico/podatek o energetski krizi v Evropi, kar me je še posebej zanimalo, saj smo del Evrope. V novici so povedali, da je v različnih državah veliko pomanjkanje zemeljskega plina, zaradi česar je veliko ljudi v mrazu. To me je zaskrbelo in prestrašilo.
UČITELJ:	Matjaž, hvala za novico. Ste tudi drugi o tem kaj slišali ali videli?
	...

Kot oporo pri analizi prebranega pogovora so učitelji uporabili spodnjo razpredelnico Kako ravnati z odgovori otrok (po Godhino in Wilson, 2008) in pripravljeno vodilo.

Preglednica 3: Kako ravnati z odgovori otrok. (Godhino in Wilson, 2008)

STRATEGIJA	OPIS	UPORABA
Demonstrirajte zavzeto poslušanje	Učencem pokažite, da se zanimate za njihove odgovore in pobude za pogovor.	Uporabite neverbalne znake, kot so izraz na obrazu, kimanje, očesni stik, sedenje v ospredju.
Podkrepite vprašanje	Uporabite dodatna vprašanja, ki spodbujajo pojasnilo, razširitev, dopolnitev. Spodbujajte, da ponudijo vrsto odgovorov na eno vprašanje.	Ali ima kdo drugačno mnenje? Ali bi nam lahko povedal malce več o teh zamislih? Kako lahko na to pogledamo še drugače? Ali lahko ponudiš dokaz, ki bi podprl tvoje stališče?
Dopustite dovolj časa za odgovor	Navadite se, da vam trenutki tišine ne bodo neprijetni in omogočite čim več časa za odgovore. Učencem povejte, zakaj čakate.	Uporabite pritrdilne neverbalne znake (npr. kimanje), ki kažejo vašo zavzetost in zagotavljajo spodbudo.
Čim bolj zmanjšajte svoj odziv	Potrdite odgovore učencev, a se izognite pretirani hvali, ki bi utegnila utišati alternativne odgovore.	To je zanimivo stališče. Ja, to je en pogled. Ali lahko kdo k temu še kaj doda? Hvala za to misel.

VODILA ZA POGOVOR Z UČENCI O AKTUALNIH TEMAH

1. Poskusite ugotoviti, kaj vaši otroci že vedo o temi in kako so izvedeli zanjo.
2. Povejte jim, da razumete, da je dogajanje zmedeno in zapleteno.
3. Sporočite jim, da ste veseli, da se lahko z njimi pogovarjate o tem. Otrokom dovolite, da izrazijo svoja mnenja.
4. Otroke vprašajte, ali so zaskrbljeni in/ali prestrašeni zaradi dogajanja. Tudi če odgovorijo z „ne", jim dajete dovoljenje, da imajo te občutke in da se o njih pogovarjajo, če se tako odločijo.
5. Poskrbite, da učenci zavzamejo nevtralen pogled na situacijo (vsi zorni koti).
6. To je dobra priložnost za razbijanje stereotipov. Majhni otroci so navajeni videti svet črno-belo ali dobro proti zlu. Vendar pa resnične vojne niso Disneyjeva risanka, zato morate biti previdni, da ne bodo napačno predstavljali drugih kultur in držav.

Učitelji so po analizi pogovora sestavljali različne pogovore o različnih aktualnih temah (epidemija, potres, energetska kriza, vojna). Ob izbrani temi so oblikovali pogovore in jih analizirali. V refleksijo so učitelji povedali, da je največji izziv za učitelje v takih pogovorih z učenci zmanjšati svoj odziv, ostati objektiven in vplivati na razbijanje stereotipov, ki jih učenci prinesejo s seboj. Sklep delavnic je bil, da je pogovor ključna metoda ter da nam kot učiteljem ni treba imeti vseh odgovorov, le priložnost za pogovor moramo

najti, saj s tem vplivamo na moralni, socialni, čustveni, kognitivni razvoj otroka.

Viri in literatura

Bahovec, E. D., Bregar-Golobič, K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo (E. D. Bahovec, K. Bregar-Golobič, Eds.; 1. izd.). DZS.

Godinho, S., Wilson, J. (2008). *Ali je to vprašanje?: strategije postavljanja in spodbujanje vprašanj: preizkušeni nasveti in zamisli za učinkovito poučevanje* (1. izd.). Rokus Klett.

Marentič-Požarnik, B. in Plut-Pregelj, L. (2009). *Moč učnega pogovora: poti do znanja z razumevanjem* (1. izd.).Državna založba Slovenije.

Vključevanje učenja o beguncih v različne vsebine nižjih razredov osnovnih šol. UNHCR. [PowerPoint]. https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2022/06/6-9-Navodila-za-ucitelje1.pdf

Pritošek, J. (2022). *Umetnost kot preplet čuta, misli, giba in čustev: nevrobiološke poti k blagostanju človeka in družbe*. Predavanje. Kulturni bazar 2022. https://tinyurl.com/PIRTOSEK

Vesna Vršič, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Medpredmetni pristop k socialno čustvenemu učenju

Izhajamo iz spoznanj, da s pristopi v pedagoški praksi, s katerimi spodbujamo socialno-čustveno učenje učencev, pripomoremo k izboljšanju njihovih učnih dosežkov in vedenja, k ohranjanju dobrega psihičnega in fizičnega počutja oziroma zdravja, krepimo dobre odnose in izboljšujemo razredno in šolsko klimo. Pomembno je, da strokovni delavci in vodstva šol poskrbijo za spodbudno in varno učno okolje, kjer se krepi empatija, strpna komunikacija, timsko delo, spoštovanje drugačnosti, pomoč pri organiziranju in reševanju problemov ...

V učnem načrtu za spoznavanje okolja so v tematskih sklopih Jaz, Skupnosti in Odnosi zajeti cilji, ki učitelje usmerjajo v načrtovanje dejavnosti za učence, kjer lahko prepoznavajo in uravnavajo svoja čustva in vedenje, spoznavajo interesna področja, svoje navade in pristope k učenju ter pomenu znanja za kakovostno življenje. Pri razvoju socialnih veščin lahko reflektirajo uspešnost vključevanja v različne skupnosti, opredelijo svojo vlogo v posamezni skupnosti, pomen izgradnje pozitivnih odnosov med člani skupnosti (razred, šola) ter kako lahko zadovoljujemo lastne potrebe in potrebe vseh v skupnosti, odkrivajo pomen ustreznih ravnanj za reševanje sporov in nesoglasij... Omenjene cilje učenci nadgradijo pri predmetu družba v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju.

Cilji pri obeh predmetih so lahko izhodišče za to, da učenci spoznajo, kaj je pomembno pri učenju, kaj so njihova pričakovanja in kaj želje ter kaj morajo za to storiti. To zavedanje lahko prenesejo na področje učenja pri vseh predmetih, na primer odkrivajo svoja močna in šibka področja, lastne pristope učenja, organizacijo pri učenju ter zavedanje občutkov uspešnosti ali strahu in nemoči.

Preglednica 3: Kompetence učenje učenja z opisniki. (LifeComp, 2022, str. 12)

UČENJE UČENJA	**L1 Razvojna miselnost** Zaupanje v posameznikovo učno zmogljivost za nenehno učenje in napredek	**L1.1**	Ozaveščenost o lastnih sposobnostih in sposobnostih drugih za učenje, napredek in doseganje rezultatov z delom in predanostjo ter zaupanje vanje
		L1.2	Razumevanje, da je učenje vseživljenjski proces, ki zahteva odprtost, radovednost in odločnost
		L1.3	Razmislek o povratnih informacijah drugih ter o uspešnih in neuspešnih izkušnjah za nadaljnji razvoj svoje učne zmogljivosti
	L2 Kritično mišljenje Ocena informacij in argumentov v podporo racionalno utemeljenim sklepom in razvoju inovativnih rešitev	**L2.1**	Ozaveščenost o morebitni pristranosti v podatkih in lastnih omejitvah ob zbiranju veljavnih in zanesljivih informacij in zamisli iz raznolikih in zanesljivih virov
		L2.2	Primerjava, analiza, ocenjevanje in sinteza podatkov, informacij, zamisli in medijskih sporočil z namenom oblikovati logične sklepe
		L2.3	Razvijanje ustvarjalnih zamisli, sinteza in združevanje konceptov in informacij iz različnih virov za reševanje problemov
	L3 Vodenje učenja Načrtovanje, organizacija, spremljanje in proučevanje lastnega učenja	**L3.1**	Ozaveščenost o lastnih učnih interesih, procesih in prednostnih strategijah, vključno z učnimi potrebami in ustrezno podporo
		L3.2	Načrtovanje in izvajanje učnih ciljev, strategij, virov in procesov
		L3.3	Razmislek o namenih, procesih in rezultatih učenja in gradnje znanja ter s tem povezana ocena, vzpostavitev odnosov med področji

V publikaciji LifeComp, Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja (2022, str. 20) je v preglednici opredeljeno področje Učenje učenja, navedene so kompetence s kratkim opisom in opisniki.

Na delavnici so udeleženci razmišljali o načrtovanih dejavnostih v praksi, s katerimi učence spodbujajo k razmisleku o lastnem učenju, nato pa so se seznanili s tremi dejavnostmi na učnih listih. Pri razmisleku so skušali opredeliti namene in primernost vključitve dejavnosti v pouk.

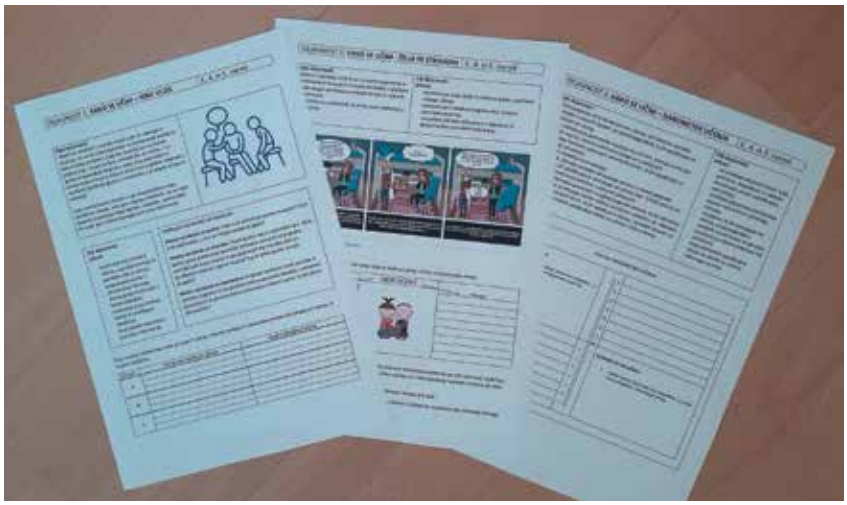

Slika 9: Dejavnosti na učnih listih.

Na samolepilni listič so udeleženci zapisali namen učenja, ki bi ga želeli udejanjiti z dejavnostmi za razvoj socialnih veščin in hkrati uresničiti cilje učnega načrta.

Poudarek pri predstavljeni dejavnosti je bil na igri vlog, ki je pogosta in uspešna metoda za razvijanje socialnih veščin (zavedanje, samozavedanje). V praksi je dokaj znana, vendar pogosto premalo usmerjena v raziskovanje izraženih zamisli učencev, njihovih občutkov, doživljanj, refleksije, ponavljanj istih situacij s preizkušanjem drugačnih pristopov za reševanje zahtevnih/konfliktnih situacij … Igra vlog pomaga učencem pri vživljanju tako v situacijo kot občutke soigralcev (empatija) in zavedanje o lastnih razmišljanjih, potrebah, prepričanjih, vrednotah … Ključni poudarki o igri vlog so zapisani v internem gradivu Dnevnik učitelja/učiteljice na študijskem srečanju (avgust, 2022), ki je objavljen v spletni učilnici ŠS – Razredni pouk (na povezavi https://skupnost.sio.si/course/view.php?id=9374), prav tako so tam delovni listi s predstavitvijo treh dejavnosti.

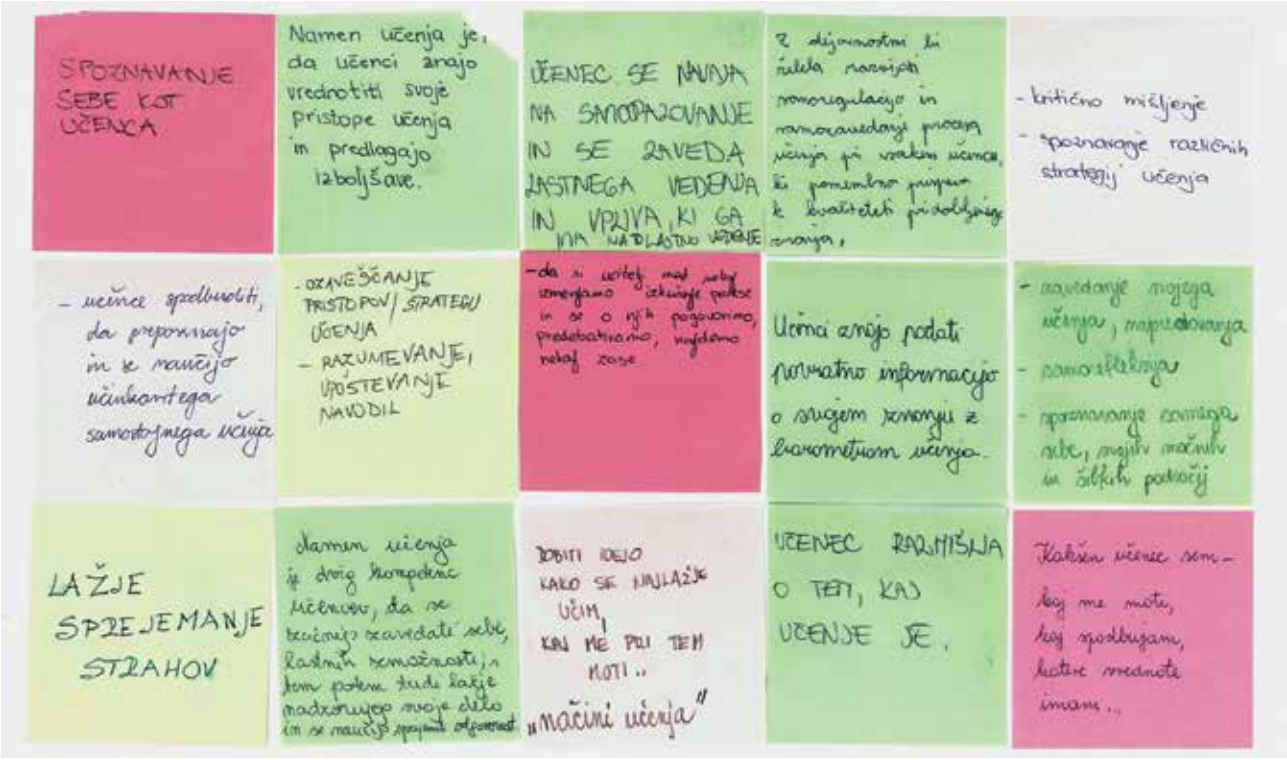

Slika 10: Zapis namenov učenja na samolepilnih lističih.

Viri in literatura

Agliati, A., Aguilar Barriga, P., Álvarez Cifuentes, P., Benítez Baena, I., Beržanskytė, J., Cavioni, V., ... Valverde Jiménez, B. (2020). *Orodje za spremljanje socialnih in čustvenih veščin.* Priročnik v okviru projekta Learning to Be. [Elektronski vir]. https://www.preventivna-platforma.si/wp-content/uploads/2020/12/L2B_Orodje_2020_SLO.pdf

Ayube, L. (b.d.). *Socialno in čustveno učenje.* https://www.storyboardthat.com/sl/articles/e/socialno-%C4%8Dustveno-u%C4%8Denje

Humar, M., Podgornik, N., Bejić, V., Berdnik, K., Josić, K., Lenščak, k., Vremec, R., (2019). *Trening socialnih veščin za osebe s težavami v duševnem zdravju.* Priročnik je nastal v okviru projekta ŠIPK (JR Projektno delo z negospodarskim in neprofitnim sektorjem – Študentski inovativni projekti za družbeno korist 2016–2020 za študijsko leto 2017/2018). https://www.fuds.si/wp-content/uploads/2019/08/trening_socialnih_vescin_za_osebe_s_tezavami_v_dusevnem_zdravju.pdf

Irman Kolar, S., Markež, N., Mlaka, A., Mlakar, L., Pevec, A., Resnik, M., ... Zakšek, M. (2020). *Ferdo se uči o sebi in drugih: Socialno in čustveno učenje s pomočjo likovne umetnosti.* Janja Batič in Katja Košir (ur.). [Elektronski vir]. Univerza v Mariboru. Pedagoška fakulteta. https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/529.

Metelko Lisec, T. (2004). Socialne veščine – orodje za večjo socialno uspešnost. *Socialna pedagogika, 8*(1), str. 97–112. https://www.revija.zzsp.org/2004/04-1-097-112.pdf.

Rutar Ilc, Z., Ožek Rogič, S., Gramc, J. (2017). Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost (4. zvezek). *Vključujoča šola: Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce.* Zavod RS za šolstvo.

Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera, M. (2022). *LifeComp: Evropski okvir za osebno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja.* [Elektronski vir]. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/lifecomp.pdf

Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N. in Roškar S. (2019). *Zorenje skozi To sem jaz: Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe. Priročnik za preventivno delo z mladostniki.* Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Mag. Katarina Dolgan, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Vaje čuječnosti – le za zraven ali vsakodnevnice

V delavničnem delu študijskih srečanj za učitelje razrednega pouka so imeli udeleženci priložnost izvedeti več tudi o čuječnosti. Ker je zelo pomembno, da vaje čuječnosti postanejo rutina v razredu, so lahko s pomočjo dejavnosti, ki so bile zapisane v dnevniku, spoznali, zakaj je pomembno vsakodnevno izvajanje, kakšne vaje so primerne za učence, jih nekaj od njih izbrali in si pripravili načrt, kako in kdaj jih bodo v novem šolskem letu izvajali. Izredno pomembno je namreč, da pri izvajanju vaj vztrajamo in spremljamo napredek oz. učinke, ki jih vaje imajo.

V izhodiščnem posnetku *Čuječnost v vsakdanjem življenju* (YouTube, b. d.) avtorji najprej opredelijo, kaj je čuječnost. Pravijo, ko si ljudje predstavljajo nekoga, ki je čuječen, si večinoma predstavljajo človeka, ki sedi na blazini, sam v prostoru z zaprtimi očmi in prekrižanimi nogami. Dejansko lahko vaje čuječnosti izvajamo tudi na tak način, vendar je čuječnost veliko več kot samo to. Je način življenja, ki je veliko bolj umirjen, osredotočen in prijeten. Čuječnost nekateri enačijo z meditacijo, vendar ni zgolj meditacija. Da bi bil čuječen, ni nujno, da meditiraš. Treba se je osredotočiti na cilj in biti prijazen. Tak pristop nam pomaga odpravljati stres, vznemirjenost ali celo žalost. Pomaga nam osredotočiti se na ta trenutek, saj zna biti neprestana skrb za prihodnost ali o preteklosti zelo utrujajoča. S pomočjo osredotočenosti in prijaznosti krepimo naš um in gremo lažje skozi življenje.

Čuječnost lahko izvajamo ob katerikoli vsakdanji dejavnosti v življenju, primerna je za vse starosti, ob katerikoli priložnosti. Čuječnost ni le tehnika, pač pa je proces spoznavanja, sprejemanja in sprememb. Pomaga nam pri prepoznavanju naših misli, čustev, telesnih občutkov ter zunanjega dogajanja, osredotočenosti na sedanjost; brez oziranja v preteklost in pretirane skrbi za prihodnost, brez izogibanja, zadrževanja ali spreminjanja doživljanja ter vzdrževanja našega odnosa sprejetosti, odprtosti, prijaznosti in radovednosti.

Tudi ko prebirate ta članek, ste lahko čuječni. Čuječni smo vsakokrat, ko se zavedamo okolice okoli nas, ko se zavedamo našega telesa, ko smo osredotočeni na naše dihanje, ko uporabljamo vsa naša čutila, ko se zavedamo, kako se počutimo ... Ko se z nekom pogovarjamo in ga v resnici poslušamo, kaj nam sporoča in ne razmišljamo že v naprej, kaj bomo odgovorili. Ko se osredotočamo na telesne občutke in čustva ter se poskušamo izogibati sodbam in predsodkom. Vse z namenom, da bi ga bolje razumeli. Čuječnost lahko izvajamo kjerkoli, kadarkoli, pod katerimikoli pogoji. To je majhen korak, ki lahko prinese veliko spremembo v življenju posameznika. Zato je tako pomembno, da se je učijo že otroci.

Slika 11: Posnetek *Čuječnost v vsakdanjem življenju.* (Vir: YouTube)

Vse več učiteljev razrednega pouka že izvaja posamezne vaje čuječnosti s svojimi učenci. Urjenje čuječnosti v osnovni šoli pomaga učencem pri boljšem osredotočanju na učno snov, boljšem uravnavanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Z vajami jim pomagamo, da se uspešneje osredotočijo na delo in premišljeno premagujejo stresne situacije. Gre za spretnost, ki jo je mogoče razvijati z redno dnevno disciplino. Čuječnost ima večji učinek, če postane način posameznikovega delovanja oz. način življenja. Učitelji lahko največ pripomorejo s tem, da so pripravljeni biti sami čuječni in čuječnost poučevati v šoli. Pomembno je, da razumejo pozitivne učinke učenja čuječnosti, da vztrajajo in si vsak dan vzamejo čas za ozaveščanje svojih misli. S čuječnostjo se naučimo gledati stvari, kot da so nove, ujamemo pomembne detajle ali razlike, ki jih prej nismo opazili (Košenina, 2016).

Včasih je učencem težko razložiti, zakaj je tako pomembno, da so čuječni, zato je bil udeležencem študijskega srečanja na voljo posnetek ***Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani*** (YouTube, b. d.). V njem dr. Diane Gehart na otrokom primeren način, s pomočjo kozarca, v katerem je tekočina z bleščicami, plastično predstavi delovanje naših možganov. Razloži in prikaže tudi, kaj se zgodi z našim umom, ko nas prevzamejo negativna čustva in se vključi reptilni del možganov. Takrat se bleščice premešajo in naš um ne zmore več bistro misliti, računati, govoriti itd. Potreben je čas, da se vsebina v kozarcu umiri in se bleščice spustijo na dno. To je čas za čuječnost. In potem spet lahko bistro mislimo, računamo, govorimo itd.

Slika 12: Posnetek *Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani.* (Vir: YouTube)

Ko učenci razumejo, zakaj je potrebno in kakšne učinke imajo vaje čuječnosti, jih bodo jemali skrajno resno in jim jih ne bo težko izvajati. Vsaj večini ne. In prav zato je tako zelo pomembno, da jim učitelji pred začetkom izvajanja to razložijo, da si naredijo načrt, kdaj in kako bodo vaje izvajali in da se odločijo, katero vajo in kako dolgo jo bodo izvajali.

Učitelj si lahko pri izvajanju vaj čuječnosti pomaga s priročnikom avtorice Klaudije Košenina z naslovom *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu* (2016).

Slika 13: Priročnik *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu.* (Vir: http://knj.splet.arnes.si/files/2020/03/PRIRO%C4%8CNIK-50-vaj-za-urjenje-%C4%8Duje%C4%8Dnosti-Klaudija-Ko%C5%A1enina-2016-6.pdf)

Nenazadnje je potrebno, da tudi učitelji poskrbijo zase in svoje dobro počutje. Udeleženci delavnice so poleg namigov, kako uvajati vaje čuječnosti v šolsko prakso, dobili tudi mnoge nasvete, vaje ter posnetke, kako lahko čuječnost, dihalne vaje, tehnike sproščanja, pozitivno vizualizacijo ter postopno mišično sprostitev izvajajo sami v svojem vsakdanu.

Slika 14: Spletna stran *MIRA* (Nacionalni program duševnega zdravja) z nasveti za boljše počutje. (vir: https://www.zadusevnozdravje.si/pomagam-sebi/nasveti-za-boljse-pocutje/ucinkovite-tehnike-sproscanja/)

Če pa bi želeli učitelji nadgraditi svoje znanje o čuječnosti, so v zborniku z naslovom *Bodite čuječni, poučujte čuječno, poučujte čuječnost* (Orel, 2017) zbrani prispevki avtorjev, ki so sodelovali na mednarodni konferenci MINDfulness 2017. Prispevki avtorjev so zbrani v pet tematskih sklopov: *Osnovni koncepti o čuječnosti, Čuječnost v izobraževanju, Medicina in kognitivna nevroznanost o čuječnosti, Sodobni pristopi poučevanja čuječnosti ter Čuječnost v naravnem okolju.* Skratka o čuječnosti od A do Ž. Vabljeni k branju in vnašanju čuječnosti v vsakdanje življenje.

Viri in literatura

Košenina, K. (2016). *50 vaj za urjenje čuječnosti v razredu.* [Elektronski vir]. http://knj.splet.arnes.si/files/2020/03/PRIRO%C4%8CNIK-50-vaj-za-urjenje-%C4%8Duje%C4%8Dnosti-Klaudija-Ko%C5%A1enina-2016-6.pdf

MIRA (b. d.). *Nacionalni program duševnega zdravja z nasveti za boljše počutje.* https://www.zadusevnozdravje.si/pomagam-sebi/nasveti-za-boljse-pocutje/ucinkovite-tehnike-sproscanja/

Mojca Orel (ur.). (2017). *Zbornik prispevkov mednarodne konference MINDfulness 2017: »Bodite čuječni, poučujte čuječno, poučujte čuječnost«*. [Elektronski vir]. http://www.eduvision.si/Content/Docs/2017/Zbornik%20prispevkov%20MINDfulness%202017_SLO2.pdf

Youtube (b. d.). *Everyday mindfulness (*Čuječnost v vsakdanjem življenju*)*. https://www.youtube.com/watch?v=QTsUEOUaWpY

Youtube (b. d.). *Mindfulness in Schools: Mindfulness and the Brain for Children* (Čuječnost v šoli: Čuječnost in otroški možgani«). https://www.youtube.com/watch?v=a_hPelcPRTg

Tanja Müller, Zavod RS za šolstvo

Delavnica: Tuji jezik in socialno-čustveni razvoj

Osma delavnica je bila namenjena učiteljem, ki poučujejo tuji jezik na razredni stopnji. Pogoj za delo v tej delavnici je bil, da so udeleženci že opravili eno izmed prvih šestih delavnic in vsebino že opravljene delavnice prenesli na pouk tujega jezika. Učitelji so se strinjali, da je možno vsebine vseh delavnic izvesti tudi pri pouku tujega jezika. Glede na udeležbo ponujenih delavnic je bilo tudi v tej delavnici največkrat zapisano, da so gibalne igre pomemben element učenja tujega jezika, ki pa ga s poukom na prostem lahko še bolj popestrimo.

Slika 15: Zelo lačna gosenica. (vir: Tanja Müller)

Učenje in poučevanje tujega jezika na zgodnji stopnji naj bi vključevalo pristope, ki spodbujajo raziskovanje, svobodno izražanje lastnih doživljanj, spoznanj in izkušenj. Prvi pogoj za takšen pouk pa je zagotovo varno in spodbudno učno okolje, ki je na tej zgodnji stopnji poučevanja tujega jezika še posebej pomemben. Prevladujoča dejavnost otroka v zgodnjem otroštvu je zagotovo igra, ki ima pri razvoju in vzgajanju odločilno vlogo. Preko igre raziskuje in išče nove možnosti, je ustvarjalen. Gibalne igre so lahko kot nebesedno sredstvo, most, preko katerega se seznanijo z novimi besedami.

Delavnica, ki je ponudila pester nabor vaj čuječnosti, lahko pripomore k zavedanju pozitivnega elementa raznolikosti in večjezičnosti, spodbuja razgovor z učenci, ki razvijajo pozitiven odnos do sosedskih in tujih jezikov, do govorcev in do njihovih kultur. Učenci imajo možnost primerjave obeh kultur, ugotavljajo njuno prepletanje ter se zavedajo pomena maternega jezika in lastne kulture. Udeleženci te delavnice so zapisali tudi, da bi lahko učitelji pri pouku tujega jezika z elementi čuječnosti preko razgovora vpeljali razumevanje in uporabo različnih vprašanj (t. i. Wh-vprašanja v angleškem jeziku). Preko pogovora učenci izražajo ideje in svoje izkušnje. Ko razvijajo govorno sposobnost in sposobnost poslušanja, spoznajo moč pozitivnih misli in pomen obvladovanja negativnih čustev.

Preko različnih iger vlog učencem omogočamo, da pri pouku tujega jezika razvijajo svoje sporazumevalne zmožnosti. Več možnosti za govor bodo imeli v manjših skupinah, kjer bodo vsi imeli priložnost, da govorijo in poslušajo sošolce.

Dr. Nina Novak,
Zavod RS za šolstvo

Učenja ljudskega plesa na razredni stopnji

Primary School Folk Dance Lessons

IZVLEČEK: **Šola 21. stoletja se v vsej svoji razsežnosti zdi odmaknjena od časa, iz katerega črpamo informacije o izročilu. Kulturna dediščina in poznavanje ter ohranjanje običajev pomenita nenadomestljivo vrednoto pri razvijanju otrokove identitete. Vsaka enota kulturne dediščine se lahko smiselno vključi v vsakodnevno življenje že v zgodnjem otroštvu, še bolj pa v učenje. Učenci s poznavanjem ljudskih plesov, pesmi, iger, razvijajo svoje gibalne, glasbene, ustvarjalne sposobnosti, sposobnosti reševanja problemov, hkrati se neposredno srečujejo z življenjem njihovih prednikov, pridobljene spretnosti in znanja pa uporabijo tudi kot motivacijski in socializacijski dejavnik učenja v šoli. V prispevku so opisana izhodišča za učinkovito učenje ljudskega plesa na razredni stopnji ter prikazani pristopi, ob katerih lahko sistematično in načrtno pristopamo k razvijanju poznavanja in razumevanja ljudskega izročila tudi pri najmlajših učencih, rojenih v 21. stoletju.**

Ključne besede: ples, gibanje, razredni pouk, didaktični koraki, izročilo

Abstract: The 21st-century school appears detached from the times we draw information on our traditions from. Cultural heritage, as well as awareness and preservation of customs, are crucial assets in developing a child's identity. From a young age, any cultural heritage object can be significantly integrated into active daily life and even more so into learning. Pupils enhance their motor, musical, creative, and problem-solving skills while directly experiencing the life of their ancestors and using the skills and knowledge obtained as a motivating and socialising factor for learning at school by learning traditional dances, songs, and games. The article defines the prerequisites for effective learning of folk dance and describes techniques for building knowledge and awareness of folk traditions in the youngest pupils born in the twenty-first century.

Keywords: dance, movement, classroom, didactic steps, tradition

Uvod

Ljudsko izročilo je opredeljeno kot znanje, vedenje, življenje najširših plasti ljudstva kot sestavine gmotne, društvene in duhovne kulture do konca 50. let 20. stoletja oz. kot kultura kmečkega prebivalstva (Knific, 2012). Iz tega izhaja, da v izročilo sodi tudi življenje otrok ter otroško vedenje, znanje in veščine.

Skozi ples je človek izkazoval čustva in občutja, potrebo po lepem in ustvarjalnem, ter svoje fizične in glasbene sposobnosti. Otroci so v preteklosti (in danes) posnemali delo in vsakodnevne navade (tudi ples) odraslih, uporabljali različne predmete, ki so bili v njihovi okolici in tako ustvarjali tudi svoj glasbeni svet, ki je kasneje prerasel v različne enostavne, preproste plese. Otroški ljudski plesi najpogosteje izhajajo iz obrednih plesov in pesmi odraslih, zato so pogosto to rajalne igre in deli koledovanj (Ramovš, 1992). V preteklosti so plesali ob rojstvu in smrti, ob prehodu iz enega v drugi letni čas, plesali so za dobro letino (Zagorc, 2013).

Otroško ljudsko izročilo največkrat zajema ples, pesem in igro. V nadaljevanju se bomo posvetili **otroškemu ljudskemu plesu**, s katerim se najpogosteje ukvarjajo otroške folklorne[1] skupine (delujoče v okviru vzgojno-izobraževalnih zavodov ali kulturnih in drugih društev), prav tako pa bi si želeli, da bi te vsebine bile del učnega procesa na razredni stopnji, saj učna načrta za šport in spoznavanje okolja s svojimi cilji ponujata veliko priložnosti za to. Knific (2012) opredeli ljudske plese kot plese, ki so bili množično razširjeni v določenem preteklem obdobju. Ljudski ples se s prehodom v folklorno skupino preoblikuje v folklorni ples, to je v folkloriziran ples, s čimer se ples funkcijsko in oblikovno spremeni (Knific, 2010).

Razlika med človekom in drugimi živimi bitji je sposobnost kulturnega ustvarjanja. Človek in kultura delujeta vzajemno: človek ustvarja kulturo, kultura pa daje človeku možnost za njegov razvoj. Kultura se neguje in prenaša iz generacije v generacijo in ta prenos je treba jemati resno in odgovorno, kar pomeni, da je treba vsebine ljudskega izročila mlajšim prenašati:

- strokovno – na osnovi preverljivih dokazov in ob upoštevanju njihove razvojne stopnje,
- s skrbjo za odnos do izročila,
- z zavedanjem, da je učiteljevo/mentorjevo poznavanje in obvladovanje izročila zagotovilo za ustrezen in korekten prenos.

Otroci in ples

Ples povezuje notranji ritem z ritmom okolja, ritmom narave in ritmom vesolja. Ples povezuje posameznika z okoljem. Ples je definiran kot usklajeno gibanje telesa

Slika 1: Ljudski ples vzpostavlja odnos do izročila.

v prostoru in času, pri katerem je telo instrument, ki ga vodijo čustveni in duhovni centri človeka (Knežević, 2005).

Učenje gibanja s plesom ima splošni humanistični pomen, kar pomeni razvoj in spremljanje čustvenega razvoja otrok, spodbujanje ustvarjalnih sposobnosti, razvijanje gibalne učinkovitosti in estetski pomen, v katerem je telo sredstvo umetniškega izražanja. Potreba po premikanju, ritmu, gibanju, igri je imanentna vsakemu živemu bitju in vpliva na druge ravni razvoja.

Ljudski ples je nastal kot psihofizična, sociološka in umetniška potreba človeka in je oblikovan s kolektivno zavestjo nekega kraja (Knežević, 2002). Spontani premiki še niso ples, čeprav kažejo njegove začetke, zares pa lahko o plesu govorimo, ko naravne gibe vodi ritem (Zagorc, 2013). Gib, gibanje je npr. kroženje z glavo, zibanje z ene na drugo nogo, ko pa gre za npr. počasno prenašanje noge čez nogo z določenim namenom ali učinkom v določenem času in z odnosom (do zvoka, do glasbe) in povezanost tega gibanja v ritem z dodano emocionalno, intelektualno in estetsko kvaliteto, pa to lahko označimo kot ples (prav tam). S plesom človek izraža čustva, stanja, potrebe, ki jih je včasih nemogoče ubesediti ali razložiti (Maletić, 1986).

Gibanje je otrokova naravna potreba. Kadar ta potreba ni zadovoljena, otrok išče nadomestilo za gibanje v drugih dražljajih, kar pogosto vodi v negativne posledice. Zato je pri delu z otroki nujen sistematičen pristop s področja gibanja, ki zajema doživljanje, spoznavanje, uživanje v umetnosti ter spoznavanje posameznih zvrsti (Zagorc, 2013).

Na osnovi dela mnogih sodobnih ustvarjalcev (Zagorc, 2013 po Duncan, Laban, Wigman, Graham, Vidmar) na področju plesne umetnosti so se izoblikovala načela plesne vzgoje mlajših otrok:

- načelo aktivnosti,
- načelo interesa,
- načelo individualizacije,
- načelo ustreznosti razvojni stopnji,

1 Folklora je znanje ljudstva, ljudska duhovna kultura, širše ljudska kultura nasploh (Knific, 2012). Člani folklornih skupin so folklorniki. Folklorne skupine ohranjajo in poustvarjajo ljudske plese, pesmi in igre, pri tem izhajajo iz zapisov ljudskih plesov in pesmi, ki so nastali na osnovi terenskih in drugih raziskav, vendar pa plesi in pesmi otrok niso bili pogosto predmet raziskovanja, zato je o njih manj zapisov kot o plesu in pesmih odraslih. V sodobnem času so otroško ljudsko izročilo (plesno in pevsko) bolj intenzivno opisovali Metka Knific, Bojan Knific, Nežka Lubej, Adriana Gaberščik, Saša Meglič idr.

Slika 2: Načela plesne vzgoje mlajših otrok. (Vir: Zagorc, 2013)

- načelo nazornosti in doživetosti,
- načelo življenjske in psihične bližine,
- načelo postopnosti in sistematičnosti,
- specifična načela plesne vzgoje (naravno gibanje, individualno izražanje z gibanjem, skupinska dinamika, učenje vlog v majhni skupini, samoupravljanje skupine).

Z upoštevanjem teh načel lahko vzgojitelj/učitelj/mentor zagotovi kakovostno izvedbo plesnih vaj, kakovostno učenje in usvajanje zastavljenih ciljev in tudi odnos do poustvarjalnega izhodišča – izročila.

Učenje in poučevanje ljudskega plesa sledi enakim načelom.

Didaktični vidiki učenja ljudskega plesa

Ob upoštevanju didaktičnih načel in didaktičnih pristopov lahko sistematično in načrtno razvijamo poznavanje, razumevanje poustvarjanje ljudskega plesa. Pri predšolskih otrocih se gibanje dogaja bolj ali manj spontano, šolskim otrokom pa s pristopi pomagamo, da se svojega gibanja zavedajo (Bajd, Ferbar, Krnel in Pečar, 1999). Učenci si nabirajo izkušnje tudi z gibalnimi igrami, različnimi elementarnimi oblikami gibanja, glasbenimi in ritmičnimi igrami. Osrednje vodilo pri učenju ljudskega plesa naj bo upoštevanje telesno-gibalnih in glasbeno-ritmičnih zmožnosti otroka. Ustrezno učenje ljudskega plesa omogoča razvijanje koordinacije, ritma in občutka za prostor ter orientacijo. Prav ritem je tisti, ki mu posvetimo največ časa. Otrok ga razvija skozi igro, izštevanke, rajalne igre in ples.

Načrtovanje učenja plesa

Pred delom z otroki, torej v **fazi načrtovanja,** mora učitelj:

- **proučiti vse vidike in elemente ljudskega plesa** (pregledati razpoložljive vire o plesu, proučiti izvor plesa, okoliščine nastanka plesa in pokrajinsko umestitev, presoditi zahtevnost plesa z vidika strukture in ritmične sestave ter vrsto plesa – parni, skupinski, individualni ter proučiti glasbeno spremljavo),
- **sam dobro obvladati ples** in
- **razgraditi ples in ga prilagoditi predznanju in naravi učenja otrok** (didaktični vidiki učenja plesa in zagotavljanje upoštevanja načel plesne vzgoje).

Šele ko so ti trije pogoji zagotovljeni, se v **proces učenja plesa** vključi otroke.

Proces učenja plesa

Ples približamo na zanimiv način, primerno otrokovi starosti. Pomembne so okoliščine, v katerih jim

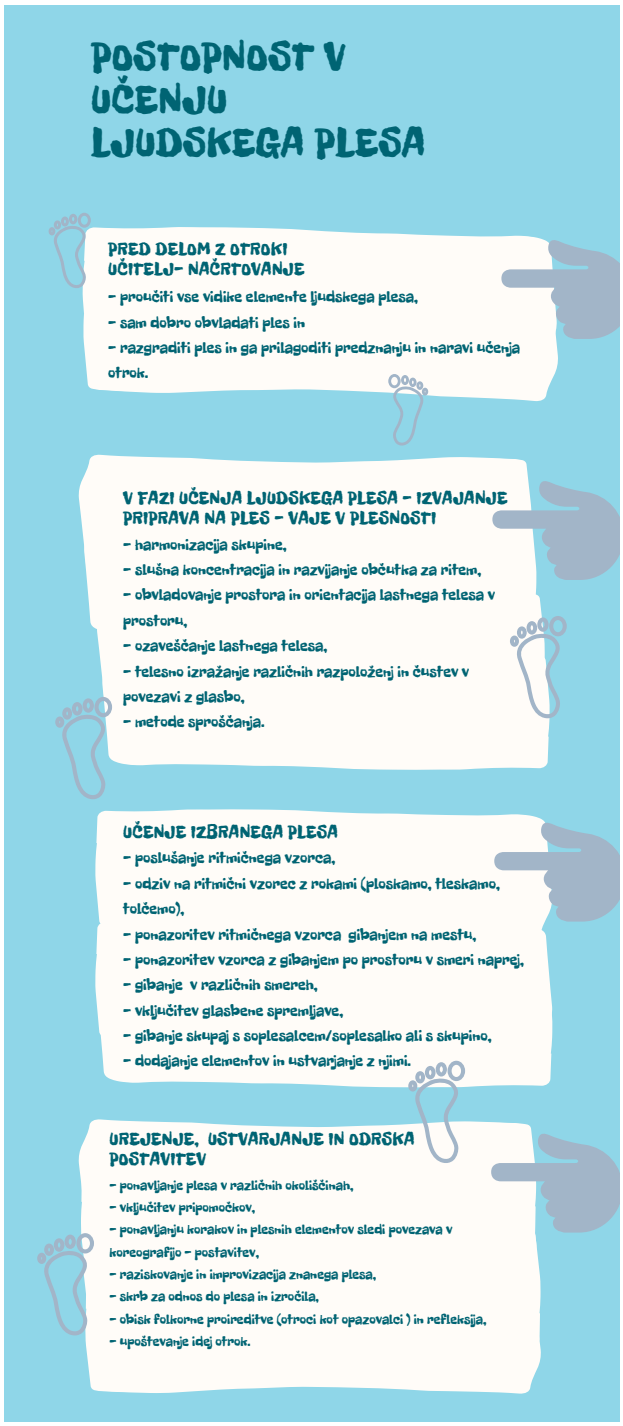

Slika 3: Postopnost učenja ljudskega plesa.

predstavimo ljudski ples, pri čemer ima vzgojitelj/učitelj/več možnosti. Npr.:

- ob poslušanju ljudske melodije,
- kot spontana improvizacija gibanja,
- udarjanje ritma s ploskanjem ob poslušanju ljudske pesmi,
- tek, hoja, poskoki pri drugih gibalnih nalogah,
- ob spoznavanju šege ali praznika se uvede tudi ljudski ples.

V fazi učenja ljudskega plesa otrok, je treba skrbeti za razvoj v pravi smeri. Sprva se posvetimo **pripravi na ples in uvajanje v ples.** Govorimo o razvijanju t. i. **plesnosti otrok.** M. Zagorc (2013) predlaga več sklopov dejavnosti, ki jih vzgojitelj/učitelj/mentor izvaja (po Zagorc, 2013, Otrin, 2008):

a) harmonizacija skupine

Primeri dejavnosti: živa ogledala, sence, stroji, akcija, domine, pozdravi, oblikovanje likov, kola ...

b) slušna koncentracija in razvijanje občutka za ritem

Primeri dejavnosti: ponavljanje ritmičnih vzorcev po principu poslušamo – roke - na mestu – po prostoru naprej – v različnih smereh – skupaj; izštevanke itd.

VAJE ZA ENAKOMERNOST DOBE (ZAGORC, 2013)

Navodila za korakanje ob štetju in kasneje ob glasbi:

- roke naprej – korakamo naprej,
- roke nazaj – korakamo ritensko,
- roke dvignjene navzgor – korakamo in ploskamo na mestu,
- vrtenje z dlanjo – korakamo na mestu in se obračamo.

c) obvladovanje prostora in orientacija lastnega telesa v prostoru

Primeri dejavnosti: gibanje z zaprtimi očmi, zavijanje lastne spirale, vaje v slalomu, osmici itd.

VAJE ZA OBVLADOVANJE PROSTORA (ZAGORC, 2013)

- PREPAD – tekanje po diagonali in na plosk hitro ustavljanje,
- ZAPRTE OČI in hoja po navodilih voditelja (naprej, nazaj, obrat, levo, desno, poskok, po prstih, na peti),
- ZAVIJANJE LASTNE SPIRALE v gibanju,
- VAJE V SLALOMU (posameznik, ki mu sledi naslednji; slalom z obkroženjem; spreminjanje gibanja – ritensko, v počepu,
- KOLONA PO 8 Z MENJAVO MEST,
- OSMICA – tek samo enega plesalec, hoja vseh, tek vseh in srečevanje v križišču po principu zadrge.

d) ozaveščanje lastnega telesa

Primeri dejavnosti: hoje, teki, premiki, osredotočanje, bum itd.

BUM – VAJA ZA RAZVOJ REFLEKSOV (IKO OTRIN, LA LA BUM, 2008)

Plesalec sredi krog »strelja« z roko. Če ustreli navzdol, pod noge, mora ustreljeni soplesalec odskočiti v zrak. Če ustreli nad glavo, mora soplesalec počepniti. Če strelja v trebuh, mora soplesalec odskočiti. Skratka, mora se zelo hitro umakniti »izstrelku«). Sledi delo v krogu ali v parih.

e) telesno izražanje različnih razpoloženj in čustev v povezavi z glasbo

Primeri dejavnosti: počutje – ples po krogu.

d) metode sproščanja

Primeri dejavnosti: bansi, skriti prsti itd.

Pred učenjem plesa je treba narediti kar večjo količino vaj za razvijanje plesnosti in ritma, pravzaprav so te vaje dobrodošle kot stalnica pri pouku, saj vplivajo na koordinacijo, obvladovanje telesa, ritem in odzivnost. Pri tem je ritem tisti del, ki ga velja posebej razvijati. D. Rajtmajer (1995) ritem opredeli kot sinonim za gibanje, saj je ritem osnovni in skupni regulator človekovega izražanja preko gibanja, govora in glasbe.

Kadar učitelj izbira ples, ki se ga bodo učenci učili, naj ima v mislih starost otrok, zahtevnost in kompleksnost ter lastno poznavanje plesa. Kriteriji pri izbiri plesa so naslednji:

- preprosta melodija z besedilom za pevsko izvajanje ljudske pesmi ob plesanju plesa,
- primeren tempo izvajanja plesov (ne prehiter) ter
- poenostavljanje plesnih gibov (Breznik, 2006).

Učenje plesa zahteva postopnost, in sicer:

- prilagoditev plesa zmožnostim in predznanju skupine otrok in skupini otrok,
- obvladovanje določenega elementa plesa (korakov, gibov),
- postopno urjenje plesnih elementov,
- estetsko oblikovanje gibov,
- usklajevanje s skupino,
- izogibanje drilu in uniformiranju (poenotenje plesnih korakov in gibov s pretiranim ponavljanjem),
- minimaliziranje posnemanja in spodbujanje individualnega plesnega izražanja in interpretacije (Kneževič, 2005).

Neposredno učenje plesa pa ima svoje didaktične korake, ki smo jih priredili po Zagorc (2013):

1. Najprej otroci samo **poslušajo** ritmični vzorec in skušajo **začutiti ritem.**
2. Nato se odzovejo **z rokami** (ploskamo, tleskamo, tolčemo).
3. Ritem ponazorijo z gibanjem **na mestu.**
4. Ritem ponazorijo z gibanjem **po prostoru v smeri naprej.**
5. Gibati se začnejo **v različnih smereh.**
6. Vključitev **glasbene spremljave.**
7. Gibljejo se skupaj s **soplesalcem/soplesalko ali s skupino.**
8. Dodajamo še druge elemente in **ustvarjamo** z njimi.

Učenje ljudskega plesa in plesnih korakov se najpogosteje izvaja po metodi ponavljanja in demonstracije. Demonstraciji celotnega plesa sledi postopno učenje. Plesa se otroci sprva učijo individualno (ne v paru). Po individualnem učenju sledi učenje plesa v paru. Ponavljanju korakov in plesnih elementov sledi povezava v koreografijo. V vseh fazah učenja naj vzgojitelj/učitelj/mentor:

- spremlja otroke lastnim gibom,
- podaja povratno informacijo tako, da pravilno prikaže in popravi tehniko korakov,
- daje ritem s ploskanjem in štetjem,
- spremlja odzive otrok.

Kljub vajam za plesnost in postopnosti učenja, pa je treba ljudski ples za učenje otrok prilagajati zmožnostim otrok. Slovenski ljudski ples je lahko sestavljen iz gibanj na mestu, po prostoru, teka, hoje (menjalni, križni korak), skokov, potrkov, hopsanja, posameznih obratov in obratov v paru, menjav smeri, vrtenja ipd. Poleg tega je pomembna še drža telesa in stik s soplesalcem ali skupino. Vse to so za različne starostne skupine otrok zahtevne prvine, zato gibanje poenostavimo. Vzgojitelj/učitelj/mentor ima pri tem več možnosti, ki jih prikazuje Preglednica 1 (Novak, Lubej, Kmetec, 2022).

Preglednica 1: Možnosti poenostavitve gibanja

OBLIKA GIBANJA – ELEMENT PLESA	MOŽNOSTI POENOSTAVITVE
Hopsanje	Hopsanje lahko spremenimo v: • tek, • hojo. Oboje lahko poteka na mestu ali po prostoru.
Drža	Običajno zaprto plesno držo lahko spremenimo tako, da se učenci držijo spredaj za spuščeni roki.
Obrati v paru	Učenca se v trenutku obrata spustita in naredita vsak svoj obrat (posamičen). Za mlajše učence pa je možna prilagoditev tudi ta, da učenec namesto obrata hodi na mestu (naredi enako število korakov kot jih ima obrat).
Menjalni korak	Namesto menjalnega koraka hodi učenec brez menjave noge.
Menjava smeri	Menjavo smeri med hojo ali tekom lahko prilagodimo tako, da učenci ne menjajo smeri, pač pa hodijo le naprej ali nazaj, mlajši učenci lahko hodijo na mestu.
Vrtenice	Učenci celo vrtenico izvedejo v eno smer.
Potrki	Namesto večjega števila zaporednih hitrih potrkov jih učenci naredijo manj.

V procesu učenja ljudskega plesa je treba posebno pozornost nameniti **fazi utrjevanja**. Gre za fazo, ko otroci ples že gibalno in ritmično obvladujejo. Običajno utrjevanje zajema tudi postavljanje **odrske postavitve** (koreografije). Pri utrjevanju je ključnega pomena, da učitelj skrbi za ustrezno povratno informacijo ter korektno popravljanje vrzeli v izvajanju. Da bi se izognili t. i. drilu, ki lahko pripelje do nemotiviranosti učencev, lahko utrjevanje prilagajmo z različnimi oblikami in okoliščinami plesa. Npr. utrjevanje s spremembo prostora, izvajanje z menjano pozicij, ples na različnih prizoriščih, izvajanje plesa neke druge pozicije, utrjevanje ob spremenjeni spremljavi (namesto glasbene je pevska spremljava).

Povezovanje in izpopolnjevanje plesnih gibov ter povezovanje z glasbo vključuje tudi gibalno izraznost in to spodbujanje ustvarjalnega plesnega izražanja otrok. Ples ob glasbi se nadaljuje v ples v najrazličnejših formacijah in oblikah. Nekatere plesne elemente lahko izvajamo s pripomočki, kot so palice, zvončki, trakovi, naravni materiali ipd.

Otroci naj imajo priložnost biti v vlogi obiskovalcev prireditve, na kateri se dogaja nastop folklorne skupine. Naj imajo priložnost reflektirati in vrednotiti videno in slišano. Cilj vseh plesnih dejavnosti, ki so povezane z ljudskim plesom, mora biti tudi vzpostavitev odnosa do izročila. Vključenost otrok v vse faze učenja in upoštevanje njihovih idej naj ne manjka v procesu učenja. Spodbujanje ustvarjalnosti (raziskovanje in improvizacija giba) naj bo v fazi utrjevanja pomemben vidik, saj uporaba že pridobljenega znanja (poznavanje plesa) na nov način spodbudi otroka k vztrajanju, povezovanju in krepitvi motiviranosti.

Viri in literatura

Bajd, B., Ferbar, J., Krnel, D., Pečar, M. (1999). Hodim, tečem, skačem. V *Okolje in jaz. Priročnik za učitelje.* Modrijan.

Breznik, I. (2006). Gibanje in glasba v predšolskem obdobju. V R. Pišot, V. L. Kropej, J. Zurc, T. Volmut, in A. Obid, (ur.). *Zbornik izvlečkov in prispevkov* (str. 45). Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Burk Walsh, I. (2010). *Na učenca osredinjena metodologija učenja v prvem razredu*. Pedagoški inštitut.

Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor: gradivo iz 19. i 20. stoljeća*. Ethno.

Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Ethno.

Knific, B. (2012). Ljudsko izročilo. *Seminarsko gradivo*. JSKD.

Knific, B. (2012). Izštevanke, zbadljivke. *Folklornik*. file:///D:/Users/Inovak/Downloads/12_knific_izstevanke_in_zbadljivke.pdf

Lubej, N. (1997). *Pikapolonica, hvala za zlato kolo*. Zveza kulturnih organizacij Maribor.

Marjanovič Umek, L. idr. (2004). *Razvojna psihologija*. Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Maretić, M., Caktaš, J. (2007). Zavičajna baština u funkciji očuvanja hrvatskog identiteta Zavičajna baština HNOS i kurikulum. *Književni krug Split*, str. 87–96.

Novak, N., Lubej, N., Kmetec, M. (2022). *Sija bija – priročnik*. Zveza kulturnih društev Maribor.

Novak, N. (2020). Načrtovanje pouka s sodobnimi pristopi. *Razredni pouk, 22*(3), str. 8–22.

Otrin, I. (2006). *LA LA BUM. Plesna abeceda za začetnike*. Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

Pesek, A. (1997). *Otroci v svetu glasbe*. Mladinska knjiga.

Rajović, R. (2015*). Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Mladinska knjiga.

Ramovš, M. (1992). Ljudski ples. V *Enciklopedija Slovenije 6,* (str. 295–296). Mladinska knjiga.

Ramovš, M. (1994). Ljudski ples v osnovni šoli. *Glasnik SED*, *34*(4), str. 43–45.

Rajtmajer, D. (1995). Ritem v psihomotoričnih sposobnostih otrok. *Pedagoška obzorja, 10*(1-2), str. 30–38.

Simetinger, T. idr. (2019). *Priročnik za folklorno dejavnost*. Javni sklad za kulturne dejavnosti.

Videmšek, M., Šiler, B. in Fišer, P. (2002). *Slepa miš, ti loviš!* Fakulteta za šport.

Zagorc, M. (1992). *Ples – ustvarjanje z gibom*. Fakulteta za šport.

Zagorc, M. idr. (2013). *Ples v vrtcu*. Zavod RS za šolstvo.

Vrste knjig po vsebini

V založništvu za mlade bralce se v zadnjih nekaj letih pojavljajo tako imenovane hibridne vrste knjig, ko ne moremo govoriti le o leposlovju ali informativni literaturi kot o dveh povsem ločenih kategorijah, pač pa je vedno več besedil, ki se razvrščajo med obe skrajnosti.

Informativne knjige, ki jih po vsebini prištevamo k različnim znanstvenim disciplinam, predstavljajo odkritja, dejstva, poskuse, pojasnitve in podobno. V splošnih knjižnicah so poimenovane kot poučne knjige; v izobraževalnem procesu jih imenujemo neumetnostna besedila. Mednje prištevamo vse učbenike, priročnike, enciklopedije ipd.

Informativno-literarna besedila imajo v ospredju informacije, pisana so esejistično; zaradi njihovega načina ubeseditve torej ne sodijo v skupino (čistih) informativnih besedil. Pri takih besedilih je opaziti tri homogene skupine: v ospredju je oseba, v ospredju je dogodek ali pojav, v ospredju je razlaga nekega pojma. Med ta dela bi s priporočilom za branje na razredni stopnji smeli uvrstiti npr. *Kaj nam povejo besede* in *Kako so videli svet* avtorjev Lucije in Damijana Stepančiča, nekatere knjige Saša Dolenca, npr. *Kratke zgodbice o skoraj vsem*, in Tine Bilban *Kaj sploh je to?*.

Literarna in literarno-informativna besedila imajo literarni slog, pri čemer so nekatere sestavine preverljive. Navezujejo se lahko na dokumente, arheološke najdbe ali zgodovinske podatke (npr. zbirka Sebastijana Preglja *Zgodbe s konca kamene dobe*). V drugo skupino sodijo besedila, ki vsebujejo resnične podatke o nekem kraju, državi, ljudeh, gospodarstvu (kakor je značilno za literarni potopis), ali so podatki iz naravoslovnih znanosti vtkani v zgodbe, tak primer je npr. delo Polonce Kovač *Zelišča male čarovnice* ali slikanice Lile Prap (*Zakaj*, *Pasji zakaji*, *Mačji zakaji*, *Dinozavri* ...). Včasih so lahko zanimivi tudi življenjepisi poznanih oseb (npr. *O Ivanu in Ani* avtorja Toneta Partljiča o Ivanu Cankarju, *Poleti letim* avtorice Nataše Konc Lorenzutti o bratih Rusjan) ali zgodbe o resničnih prostorih ali okoliščinah (značilnost pripovedk), npr. delo Irene Cerar *Pravljične poti Slovenije*.

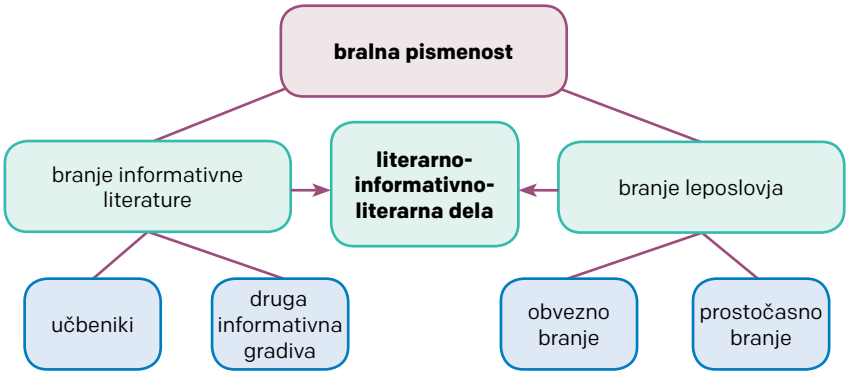

Vir: Haramija 2022: Branje mladinskih leposlovno-informativnih knjig pri različnih predmetih v osnovni šoli. *Jezik in slovstvo*, št. 1–2, str. 49.

Pri izboru leposlovnih ali leposlovno-informativnih besedil, ki se tematsko navezujejo na različne predmete v OŠ, velja – kakor za vse izbore besedil v izobraževalnem prostoru (v celotni vertikali), da morajo biti dela kakovostna. Zna pa se zgoditi, da nagovorijo k branju tiste učence, ki leposlovja ne marajo preveč ali pa jih zanima kaj specifičnega, na primer vse o naftnih ploščadih, o življenju močeradov, o tem, kako se razvijajo sodobni programi za pisanje besedil, ali o tem, zakaj so prijatelji pomembni.

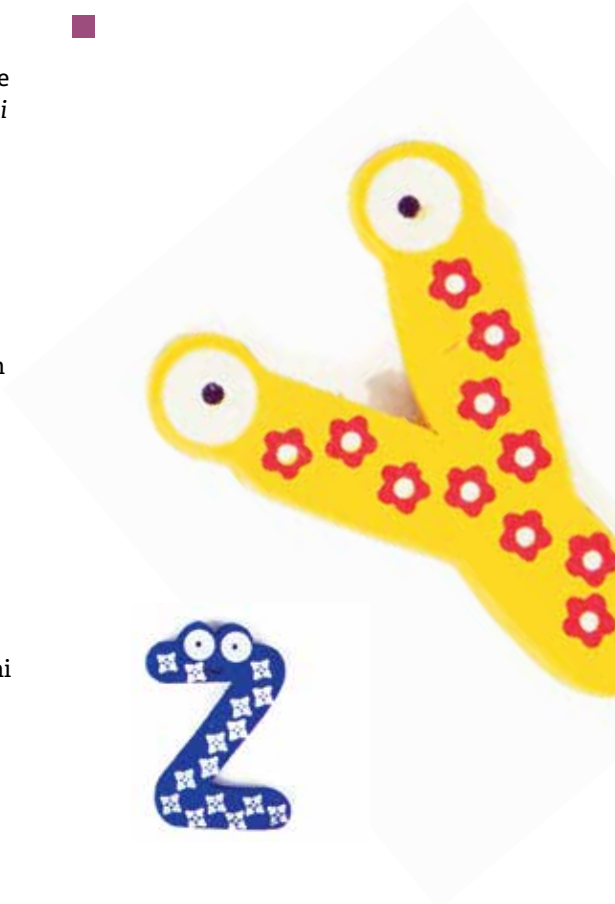

Naj živijo ribe

Ob koncu šolskega leta se je bližal svetovni dan oceanov (8. junij).

Priznam, preden sem pripravila dejavnosti za ta dan, nisem prav veliko razmišljala o oceanih, morjih … No ja, razen, ko sem sanjarila o počitnicah (kar v bistvu pomeni, da sem ob koncu leta že precej razmišljala o tem).

O morju sem poznala dejstva, ki smo se jih učili pri biologiji, pa tista iz kakšne poljudnoznanstvene oddaje in stvari, ki mi jih kdaj pove kak navdušen otrok. Vedela sem tudi, da je v zadnjih časih v njih en kup plastike, da oceani postajajo bolj topli, vedela sem, da je v njem vse manj rib. Vse to sem vedela, vendar se me ni dotaknilo, raje sem si pred tem malo zatiskala oči. Ker je včasih to lažje, kajne?

No, ko sem začela raziskovati in pripravljati dejavnosti za pouk, sem jih odprla bolj na široko.

Veste, da bodo ribe izumrle do leta 2050, če česa ne spremenimo? Izumrle! In lahko si predstavljate, kaj se zgodi, če izumrejo ribe …

Zato smo posvetili dan oceanom. Dan, ki je postal skoraj teden. Ker je leto 2050 strašljivo blizu.

Začelo, se je, ko smo se z učenci na strani **https://worldoceanday.school/** prijavili, da bomo postali skrbniki potoka, ki teče ob šoli. Bolj ko so učenci razmišljali o tem, bolj zaščitniški so postali do potočka, saj so se spomnili veliko dogodivščin, ki so se jim tam zgodile. Kako je nekdo enkrat tam pojedel polža, našel čisto uporabno žogo, videl jato rib, med raziskovanjem padel v potok … Poznali so živali in rastline, ki so živele v njem in ob njem. Učenci so ugotovili, da so precej navezani na ta potoček in da nujno potrebuje varuhe.

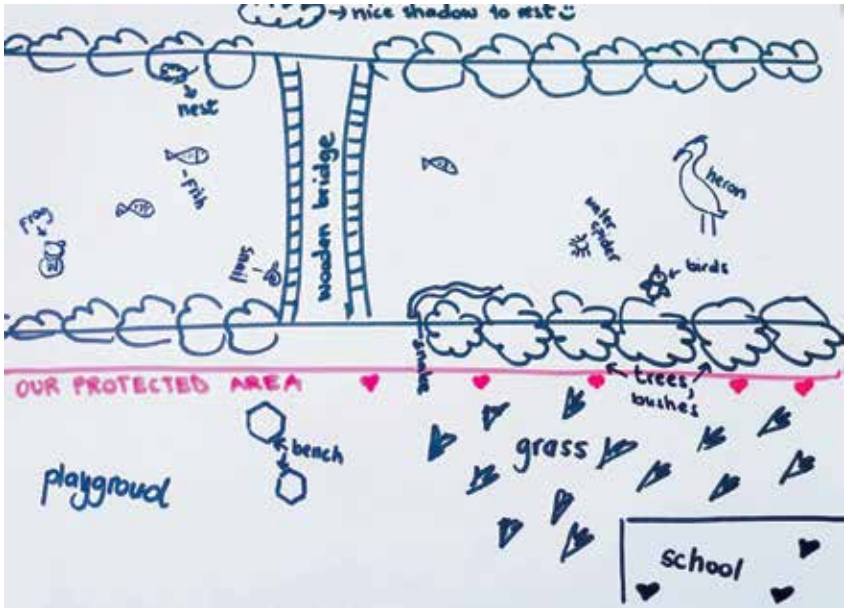

Slika 1: Načrt varovanja našega potoka.

Slika 2: Potrdilo varuhov vode.

V nadaljnje razmišljanje o pomembnosti oceanov in vode sem jih vodila z uporabo orodja Nearpod.

Orodje ponuja številne možnosti. **Igrali smo kviz**, kjer so odgovarjali na splošna vprašanja o oceanih (Ali so ljudje raziskali večje površine Marsa ali oceanov?), **narisali so risbo**, na kaj pomislijo, ko slišijo besedo morje, **odgovarjali na vprašanja** (Zakaj je morje pomembno? Kaj bi se zgodilo, če bi nekega dne iz oceana izginile ribe?) in **si ogledali video** o pomembnosti oceanov **z vdelanimi vprašanji**, ki

so preverjala razumevanje vsebine filmčka.

Učenci so lahko na vprašanja odgovarjali v skupini ali individualno – po želji. Orodje jim je nudilo čas za razmislek, zapis, skupinsko delo, hkrati pa jih je motiviralo. Pomagalo mi je, da sem učence počasi vodila s točke, na kateri so o morju razmišljali kot o kraju počitnic do zavedanja, kako pomembno je za obstoj življenja in kakšen vpliv nanj imamo mi.

V gradivih smo pridobili veliko informacij, med njimi tudi, da iz oceanov izginjajo ribe, predvsem zaradi plastike, segrevanja oceanov in tudi zaradi netrajnostnega ribolova. Ribiči namreč ulovijo več rib kot pa se jih uspe na novo razmnožiti. Poleg tega ulovijo še prilov – to so želve, delfini, kiti, ribe, ki jih sicer niso želeli uloviti, vendar pa zaradi netrajnostnega ribolova vseeno pristanejo v mrežah.

In tu je prišla na vrsto ustvarjalnost.

Učenci so po ogledu dobili nalogo, da zapišejo čim več idej, s katerimi bi lahko spodbujali trajnostni ribolov in kako lahko sami pomagajo ribam. Spodbujala sem jih, da se spomnijo čim več norih, neverjetnih idej. Da tudi, če bodo zvenele čudno, bodo mogoče zelo uporabne. In imeli so en kup idej, ki jih lahko razberete s Slike 3.

Za nas pa sta bili najpomembnejši naslednji: **da živimo trajnostno** in da pazimo, da kupimo ribje izdelke označene **s certifikatom**, ki zatrjuje, da so bile ribe ujete s trajnostnim ribolovom. Ga poznate?

Slika 4: Znak mednarodne neodvisne organizacije Marine Stewardship Counchil (MSC).

Pa ni ostalo samo pri besedah. Učenci so poročali o vsakem obisku trgovine in povedali, v kateri trgovini in na katerih izdelkih so našli certifikat. Veliko učencev je od staršev želelo, da so pozorni na to. In še danes – leto kasneje – mi kdo pove, da kupujejo le takšne izdelke, ki ne škodijo ribam.

Domislili so se tudi tega, da bi **oblikovali plakate in filmček** ter z njimi ozaveščali druge, kako pomembno je, da vsak od nas pomaga ribam, morskim živalim, planetu. Več nas je, več bomo naredili za planet. Zato smo naredili plakate z orodjem **Canva** ter jih izobesili po šoli in po Zagorju. Naš filmček pa najdete na Youtubu: **Long live the fish**.

Na koncu smo v platformi Minecraftu Education reševali oceane (platforma temelji na igrah in navdihuje ustvarjalno, vključujoče učenje skozi igro). Zgradili smo čoln, iz morja pobirali plastiko in si ogledali morske biome.

Mogoče je naš projekt videti kot ena majhna kapljica v oceanu. Če pa pomislim, da sem to znanje prenesla na 23 učencev, da je nekaj

Slika 3: Ideje za izboljšanje trajnostnega ribolova.

Slika 5: Plakat A, ki so ga učenci ustvarili v Canvi.

Slika 6: Plakat B.

Slika 7: Plakat C.

Slika 8: V Minecraft Education verziji smo pobirali smeti iz oceana.

teh učencev idejo preneslo na svoje starše, da je kdo prebral naše plakate, pogledal naš filmček (ki so ga delili tudi na World Oceans Day), da to sedaj berete vi … Mogoče, samo mogoče pa je ta naša kapljica vsaj kaplja.

Viri

Canva (b.d.). https://www.canva.com/sl_si/

Minecraft Education (b.d.). https://education.minecraft.net/en-us

Nearpod (b.d.). https://nearpod.com/

Ninarije (8. junij 2022). https://ninarije.si/resimo-oceane/

Zapisala:

Nina Jelen, OŠ Ivana Skvarče Zagorje

Vanja Vravnik,
OŠ Franja Goloba Prevalje

Razširjeni program na daljavo

Extended Curriculum During Distance Education

IZVLEČEK: **Osnovna šola Franja Goloba Prevalje je ena izmed 19 šol v Sloveniji, ki že od leta 2018 sodeluje v celotnem programu poskusa »Uvajanje tujega jezika v obveznem programu in preizkušanje koncepta razširjenega programa v osnovni šoli«, ki ga izvaja Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Razširjeni program (RaP) je bil v času pouka na daljavo postavljen pred dodaten izziv. Na OŠ Franja Goloba Prevalje so se tega izziva lotili zelo resno in učencem ponudili pester program razširjenega programa tudi na daljavo. V članku so predstavljeni nekateri primeri tega.**

Ključne besede: razširjeni program, področja razširjenega programa, dejavnosti razširjenega programa, pouk na daljavo, prosti čas

Abstract: The Franjo Golob Prevalje Primary School is one of the nineteen Slovenian schools participating in the entire scheme of the National Education Institute's pilot project Implementing Foreign Languages in the Compulsory Curriculum and Piloting the Extended Curriculum in Primary Schools since 2018. The challenge was even more difficult during distance education. The Franjo Golob Prevalje Primary School responded to the task very seriously and provided a diversified extended programme to students at that critical time. This article introduces several such activities.

Keywords: extended curriculum, extended curriculum areas, extended curriculum activities, distant education, leisure

Razširjeni program v poskusu

Razširjeni program ali kratko rečeno RaP ponuja različne vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki smiselno dopolnjujejo obvezni program osnovne šole in prispevajo h kakovostnemu preživljanju prostega časa učenk in učencev. Cilji izhajajo iz prizadevanj za skladen razvoj znanja in kompetenc, ki bodo nujne za vključitev v kakovostno življenje v 21. stoletju (Razširjeni program osnovne šole, 2018, 6). Učenci izbirajo dejavnosti razširjenega programa avtonomno in skladno z lastnimi interesi in cilji. Med ponujenimi dejavnostmi so tudi vsebine neobveznih izbirnih predmetov (tuji jezik, umetnost, računalništvo, šport, tehnika).

»Temeljni namen razširjenega programa osnovne šole je vsem učencem in učenkam omogočiti zdrav in celosten osebnostni razvoj, ki sledi njihovim individualnim zmožnostim, interesom, talentom in potrebam, ob smiselnem upoštevanju individualnih aspiracij in pričakovanj.« (Razširjeni program osnovne šole, 2018, 6). Dejavnosti razširjenega programa predstavljajo nadgradnjo in dopolnitev obveznega programa osnovne šole in prispevajo h kakovostnejšemu preživljanju prostega časa otrok v šoli.

Dejavnosti RaP so razdeljena na **tri področja razširjenega programa (prav tam)**:

I. GIBANJE IN ZDRAVJE ZA DOBRO PSIHIČNO IN FIZIČNO POČUTJE

II. KULTURA IN TRADICIJA

III. VSEBINE IZ ŽIVLJENJA IN DELA OSNOVNE ŠOLE

Na Osnovni šoli Franja Goloba izvajamo Razširjen program v celotnem obsegu, kar pomeni, da ponujamo učencem dejavnosti iz vseh treh vsebinskih področij.

Razširjeni program na daljavo v času zaprtja šol

V izrednih razmerah, ko smo se po celem svetu borili proti virusu covid-19 in so bile nekaj časa zaprte tudi šole, smo se morali prilagoditi drugačnim okoliščinam učenja in poučevanja na daljavo. Na OŠ Franja Goloba Prevalje je pouk na daljavo stekel preko spletnih učilnic, imeli pa smo tudi pouk v živo preko spletne aplikacije ZOOM.

Tukaj je nastopil razširjen program, in sicer tisti del, ki v šoli predstavlja dejavnosti, ki jih ponujamo pred, med ali po zaključku obveznega programa. Učitelji aktiva RaP smo učencem vsak teden posebej pripravili Program dela na daljavo – RaP, ki smo ga objavili na spletni strani šole. Program ni bil obvezujoč in ni bilo mišljeno, da otroke še dodatno obremenimo z delom, ampak so imeli na izbiro, ali se bodo česa lotili ali ne. V času zaprtih šol je nastala tudi nova spletna stran samo za RaP na OŠ Franja Goloba Prevalje (http://osprevaljerap.splet.arnes.si/), kjer smo objavljali vse nadaljnje programe in druge dejavnosti.

Dejavnosti razširjenega programa v času pouka na daljavo

V nadaljevanju bom predstavila nekaj primerov dejavnosti iz RaP programa na daljavo za učence razrednega pouka.

A) PODROČJE: GIBANJE IN ZDRAVJE ZA DOBRO PSIHIČNO IN FIZIČNO POČUTJE

Sklop: Hrana in prehranjevanje

Glavni cilj tega sklopa je preprečevanje negativnih trendov prehranjevanja (hitra hrana, premalo sadja in zelenjave v vsakdanjih obrokih, preveč sladkorja v živilih ...), ozaveščanje otrok in mladostnikov o zdravih obrokih ter pripravi hrane za ohranjanje zdravja in dobrega počutja.

Vsebina: Kultura prehranjevanja

Učencem smo ponudili vprašalnik s trditvami, s katerim smo jih želeli spodbuditi k razmišljanju o redni higieni rok v času covida-19. Predstavljamo nabor trditev.

DRŽI / NE DRŽI:

Preberi spodnje trditve, ki se nanašajo na obnašanje za mizo in za vsako posebej povej, ali zapisano drži ali ne.

1. K mizi pridemo vedno z umitimi rokami in obrazom.
2. Vedno vzamemo poln krožnik hrane, četudi je na koncu ne pojemo.
3. Hrano hitro pojemo, da lahko čim prej zapustimo mizo.
4. Med obrokom kulturno jemo in pijemo, ne govorimo s polnimi usti.
5. Jedilnega pribora pri obrokih ne uporabljamo, saj imamo čiste roke.
6. Na stolu sedimo vzravnano, z nogami na tleh.
7. Med obrokom se lahko nekulturno vedemo (vrtamo po nosu, rigamo...).
8. Po kosilu pustimo umazano posodo na mizi, saj jo bo nekdo že pospravil.

Ob zaključku smo učencem predstavili rezultate vprašalnika in se o njih pogovorili.

Vsebina: Higiena

Ker je zelo pomembno, da si v času krize covida-19 zelo pogosto umivamo roke z milom, je tvoja naloga, da si izbereš dva dni v tednu in si zabeležiš vsakič, ko si umiješ roke. Na koncu dneva te bo številka mogoče presenetila.

Preglednica 1: Prikaz števila umivanj rok.

	Število umivaja rok	Skupaj
1. dan:		
2. dan:		

Navodilo za izpolnjevanje preglednice: V prvi stolpec vpiši dan. V drugem stolpcu delaj črtice za vsako umivanje rok. V tretjem stolpcu napiši skupno število umivanja rok v enem dnevu.

Vsebina: Prepoznavanje zdravih živil

Učenci ozaveščajo svoje razumevanje zdrave in uravnotežene hrane v vsakdanjih obrokih, predstavijo svoja stališča in mnenja in jih znajo zagovarjati.

KVIZ O ZDRAVI PREHRANI:

Preveri svoje znanje in odgovori na spodnja vprašanja.

1. Zakaj se moramo zdravo prehranjevati?
   a) zaradi hitre rasti in razvoja naših možganov
   b) da bomo lahko v šoli in doma imeli več energije za nagajanje
2. Kakšen okus ima limona?
   a) kisel
   b) sladek
3. Vsak dan moramo pojesti
   a) samo kosilo in večerjo
   b) zajtrk, dopoldansko malico, kosilo, popoldansko malico in večerjo
4. Kako pogosto moramo jesti sadje in zelenjavo?
   a) enkrat tedensko
   b) čisto vsak dan
5. Ali je hamburger zdravo kosilo?
   a) da
   b) ne
6. Kakšen okus ima jagoda?
   a) grenek
   b) sladek
7. Če se zdravo prehranjujemo, smo _____?
   a) pogosto bolni
   b) redkokdaj bolni
8. Kaj je bolj zdravo?
   a) sadje in zelenjava
   b) špageti in meso

Sklop: Gibanje

Namen sklopa je, da učencem poleg rednih ur športa ponudimo dodatne možnosti za strokovno vodeno, dovolj intenzivno, kakovostno strukturirano in redno športno dejavnost, ki bo pomagala k nevtralizaciji negativnih učinkov sodobnega načina življenja in nezdravih navad (Razširjeni program OŠ, 2018, 14)

Vsebina: Gibanje za dobro počutje, umirjanje in sprostitev

Sprehod skupaj s starši je usmerjen v medgeneracijsko povezovanje za namene gibanja. Učenci razvijajo vsakdanje navade za dobro počutje, sproščanje in umiritev v naravi, ki jih lahko dopolnijo z različnimi dihalnimi vajami in tehnikami za sproščanje.

Skupaj s starši se odpravite na sprehod v naravo. Preden se odpraviš na sprehod, naredi nekaj gimnastičnih vaj (kroženje z glavo, kroženje z rokami naprej in nazaj, bočni zamahi, predkloni in zakloni, kroženje z boki, zamahi z nogami naprej in nazaj).

V naravo se odpravi le s svojimi najbližjimi. Ne druži se s prijatelji.

Vsebina: Gibanje za boljšo gibalno učinkovitost

Učenec ob dejavnosti podajanje in lovljenje žoge uri osnovne vzorce za usvajanje raznolikega športnega znanja, s spodbujanjem igrivosti in sodelovanja.

- OGREVANJE: Najprej se moraš primerno ogreti z različnimi gimnastičnimi vajami (kroženje z glavo, kroženje z rokami naprej in nazaj, bočni zamahi, predkloni in zakloni, kroženje z boki, zamahi z nogami naprej in nazaj). V gimnastične vaje lahko vključiš tudi žogo, če je to možno.
- Nato potrebuješ nekoga, s katerim si boš podajal žogo. To naj bo eden tvojih bližnji (mama, oče, sestra ali brat). Ne druži se s prijatelji.
- 1. NALOGA: Podajajta si žogo. Žogo lovita z obema rokama. Na začetku stojta tri korake narazen. Če lovilec žoge ne ujame, oba ostaneta na svojem mestu, če pa jo ujame, oba stopita korak nazaj.
- 2. NALOGA: Podajajta si žogo. Kdor žoge ne ujame, mora stati na eni nogi. Če pri naslednji podaji žogo ujame, je rešen. Če pa ponovno zgreši, mora počepniti, poklekniti in končno sesti na tla. Kdo na koncu igre še stoji na obeh nogah?

B) PODROČJE: KULTURA IN TRADICIJA

Sklop: Kultura, umetnost in dediščina

S tem sklopom želimo pri učencih spodbujati pozitiven odnos do kulture in umetnosti, naravne in kulturne dediščine.

Vsebina: Kulturno-umetnostna vzgoja

Učenci so v sklopu te vsebine risali družinske člane z ogljem ali svinčnikom.

Potrebujemo: črno oglje /svinčnik, bel risalni list.

Postopek: Na navaden risalni list poskušaj s črnim ogljem oz. s svinčnikom narisati portrete svojih družinskih članov. Pri risanju bodi pozoren na obliko obraza, nosu, oči. Seveda ne pozabi narisati tudi sebe.

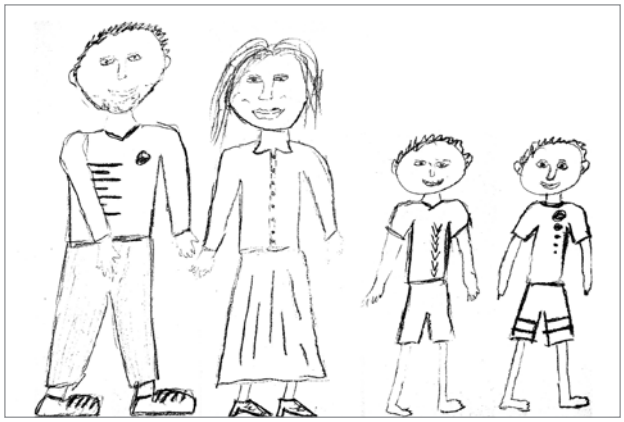

Slika 1: Primer risbe s svinčnikom.

Pri igri Kaj bomo risali? gre za sproščanje, zabavo ob sprejemanju zaznav, ki nam jih posredujejo drugi.

Potrebujemo: 2 bela lista, 2 flomastra, očeta/mamo/brata/sestro.

Postopek: List prisloni na steno, vzemi flomaster in počakaj. Oče/mama/brat/sestra naj nasloni list na tvoj hrbet in s flomastrom začne risati preprosto risbo na list. Po vsaki potezi s flomastrom naj počaka, da ti narišeš enako potezo (tisto, kar čutiš na hrbtu) na svoj list. Risba naj bo čimbolj preprosta. Na koncu primerjajta obe risbi.

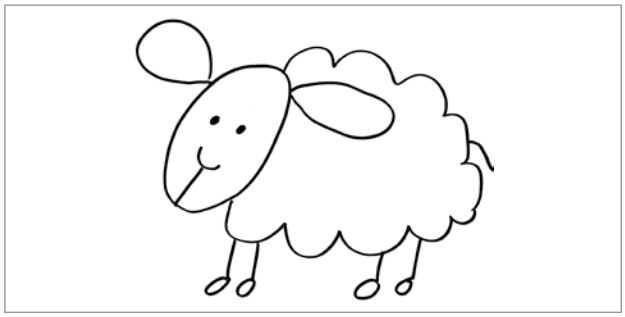

Slika 2: Primer preproste risbe.

Sklop: Kultura sobivanja

Namen sklopa je razumevanje sebe, razvijanje oblikovanja odnosov z drugimi in sposobnosti sodelovanja.

Vsebina: Socialno učenje

Učenci so dobili navodila za izdelavo namizne igre in jo ponudili v igro svojim družinskim članom.

Potrebujemo: papir ali karton, pisalo – flomaster, barvice, šablono, različne zamaške ali različne barvne lego kocke za figurice, igralno kocko.

Navodilo za pripravo: Na papir oz. karton s pomočjo šablone nariši polja za igro. Lahko narediš čisto poljubno razporeditev polj. Polja nato ustrezno pobarvaj ali označi. Iz lego kock sestavi svoje figurice.

Pravila igre: Začne najmlajši igralec in igra poteka v smeri urnega kazalca. Igralec vrže kocko in se premakne naprej za toliko mest kot je pik na kocki.

Družinske člane so vključili še v igro pantomima.

Potrebujemo: listke, na katere nalepite, narišete ali pa napišete imena različnih živali, predmetov, poklicev, vrečko.

Pravila igre: V vrečki so prepognjeni listki, na katerih so narisane različne živali, predmeti, predstavljeni različni poklici... Izberete lahko po svoji želji. Igralec, ki je na vrsti, izvleče listek. Nato skuša s pantomimo ponazoriti, kaj je narisano na listku. Pri igri ne smeš uporabljati glasu.

C) PODROČJE: VSEBINE IZ ŽIVLJENJA IN DELA OSNOVNE ŠOLE

Sklop: Samostojno in sodelovalno učenje

Sklop je namenjen širjenju in poglabljanju znanja, utrjevanju strategij in veščin učenja, razvijanju učnih navad, razvijanju zmožnosti samouravnavanja procesov učenja ter prevzemanju odgovornosti (Razširjeni program OŠ, 2018, 43).

Vsebina: Učenje za uspešno opravljanje šolskih in domačih nalog

Z dejavnostjo Risanje po navodilu in sudoku navajamo učence na dejavnosti, ki so povezane s procesi igre, ter podporo pri opravljanju učnih obveznosti.

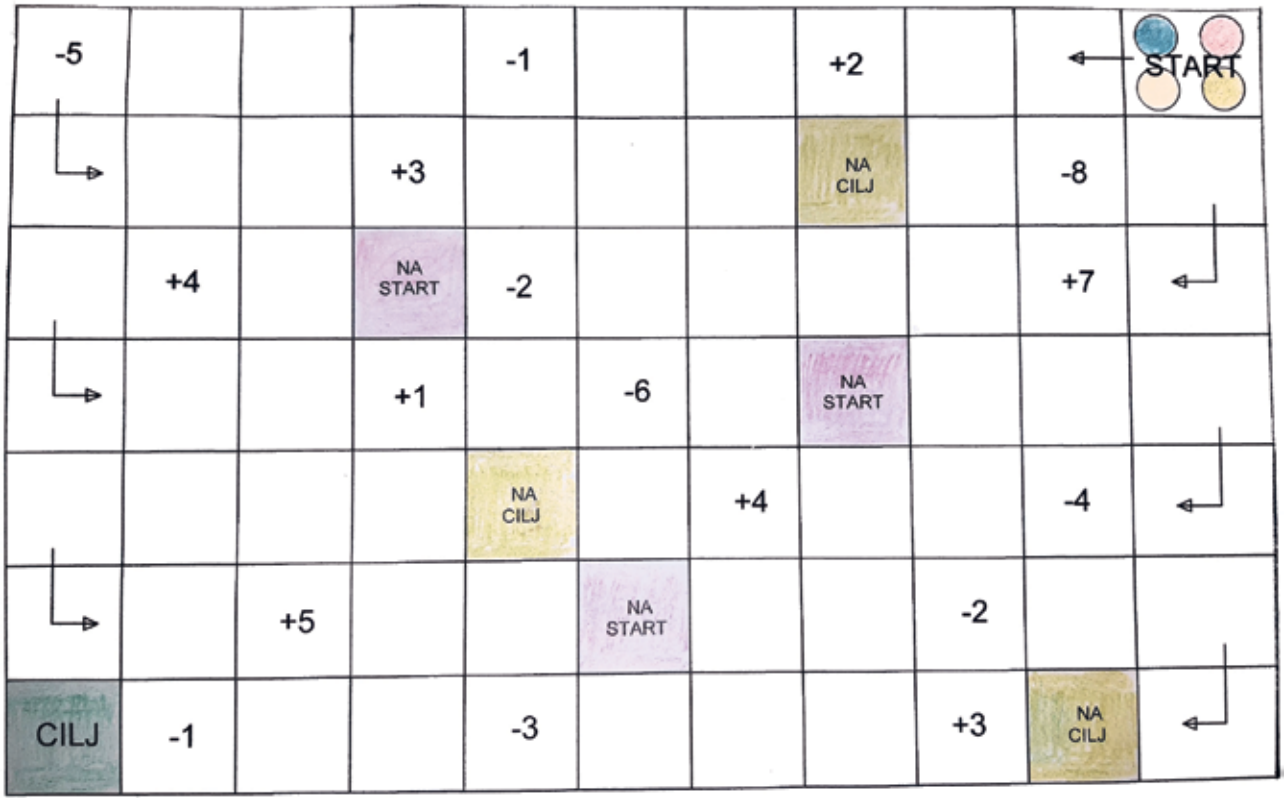

Slika 3: Doma narejena namizna igra..

Pozorno preberi navodila, nato na prazen list riši po navodilu. Prvošolčkom naj navodila preberejo starši oz. starejši brat/sestrica.

Navodilo:

1. V spodnjem levem kotu stoji visoko drevo z veliko zeleno krošnjo.
2. V zgornjem desnem kotu sije sonce.
3. Desno od drevesa se z žogo igrajo dve deklici in en fant.
4. Nad krošnjo letijo trije majhni rjavi ptiči in dva velika pisana metulja.

	2	3	
1			4
2			3
	1	4	

Slika 4: Sudoku. 2×2

5				8	6			1
		2	7		1	6		
	7	1				2	5	
9	1			2			7	
3			1	4	5			6
	6			9			2	4
	5	3				4	6	
		8	9		3	5		

Slika 5: Sudoku. 3×3

Sklop: Igra in samostojno načrtovanje prostega časa

Poudarek tega sklopa je zlasti v 1. razredu. Temelj je otroška igra, ki jo opredeljujemo kot dejavnost, za katero je otrok notranje motiviran, je odprta, za

otroka sproščujoča in podpira njegovo svobodo ter ustvarjalnost.

V tem sklopu sta bili med drugim učenem ponujena igra Potapljanje ladjic in Ristanc.

Če imaš brata ali sestro, lahko z njim/njo tekmuješ v potapljanju ladjic. Sicer pa lahko k igri povabiš tudi starša ali katerega drugega družinskega člana.

Potrebujemo: Vsak igralec/ka potrebuje pisalo in dva lista papirja. Na vsakega nariši mrežo v velikosti 64 polj (8×8). Na zgornjo stranico mreže zapiši črke, na levo pa števila.

Na eno izmed svojih mrež razporedi svojih 5 ladjic: letalonosilka (5 polj), bojna ladja (4 polja), podmornica (3 polja), 2 rušilca (velikost vsakega 2 polji).

Predlagamo, da jih na mreži označiš s prvo črko imena ladjice. Drugo mrežo pa shraniš za označevanje ladjic nasprotnika/ce.

Pravila igre: Igra poteka tako, da se s sotekmovalcem/ko izmenjujeta pri ciljanju ladjic. Ko nasprotniku/ci poveš določeno polje (na primer: 2C), ti mora povedati, ali je na tem polju ladjica ali ne. Če je na polju ladjica, si pravilno uganil/a, kar pomeni zadetek. Nasprotnik/ca ti mora povedati tudi, katera ladjica je bila zadeta. Zadetke in napačna ugibanja (da boš vedel/a, katera polja si že preveril/a) si beleži na mreži, ki si jo prihranil/a za označevanje ladjic sotekmovalca/ke. Predlagamo, da si zadetke označuješ s prvimi črkami imen ladjic, napačna ugibanja pa s križci. Zmaga tisti igralec/ka, ki prvi/a potopi vse nasprotnikove/čine ladjice.

Potrebujemo: kredo, vsak igralec svoj kamenček.

Priprava igre: na asfalt s kredo narišemo kvadrate v obliki letala (en enojni, en dvojni, en enojni, en dvojni … in na vrhu še en v obliki polkroga) in vanje napišemo številke do 10.

Pravila igre: kamenček vržemo v prvi kvadratek in skačemo po oštevilčenih kvadratih po eni v enojnih in dveh nogah v dvojnih kvadratih. V polkrogu na vrhu se lahko spočijemo in se na enak način vrnemo na izhodišče, vmes pa poberemo svoj kamenček. Tako nadaljujemo po naslednjih številkah. Če kamenčka ne vržemo v pravi kvadrat ali se med skakanjem prevrnemo ali v enojnem kvadratu stopimo na tla tudi z drugo nogo, je na vrsti drug igralec. Zmaga igralec, ki uspešno zaključi z desetico.

Sklep

V prispevku predstavljene dejavnosti smo vsak teden objavili v *Programu dela na daljavo – RaP*. Od učencev smo dobili kar nekaj lepih in zanimivih povratnih informacij. Pošiljali so nam slike izdelkov, kako ustvarjajo in se zabavajo v družinskem krogu. Videli smo lahko nasmejane in zadovoljne obraze in vsi smo menili, da je bil naš RaP na daljavo uspešen in smo dosegli njegov namen. Čeprav to ni obvezen program, ampak se vanj učenci vključujejo prostovoljno, je bilo še posebej zanimivo videti, kako veliko pozitivnih odzivov smo dobili. Učenci so bili zelo veseli naših RaP dejavnosti, po drugi strani pa so tudi zelo pogrešali svoje sošolce in učitelje. Zato pa si tudi vsi iz srca želimo, da bo v bodoče šole na daljavo čim manj.

Viri in literatura

Logaj, V., Potočnik, N., Krapše, T., Nolimal, F., Rupnik Vec, T., Bergoč, Š., … Malešević, T. (2018). *Razširjen program osnovne šole*. Delovno gradivo. Zavod RS za šolstvo. https://skupnost.sio.si/pluginfile.php/693888/mod_resource/content/1/Kurikularni%20dokument%2011_6.pdf

Osnovna šola Frana Goloba Prevalje. RaP – Razširjen program. http://osprevaljerap.splet.arnes.si/

Mag. Mateja Škufca Langus,
OŠ Trebnje

Moj nakit – razvijanje kompetence podjetnosti (EntreComp) v osnovni šoli

My Jewellery – Developing Entrepreneurial Competence (EntreComp) in Primary School

IZVLEČEK: **Osnovna šola Trebnje je bila vključena v projekt POGUM kot razvojna šola. Naloga vseh razvojnih šol je bila spodbuditi način razmišljanja in razumevanja podjetnosti pri osnovnošolcih kot zmožnost razvijanja ustvarjalnosti, inovativnosti in proaktivnosti posameznika in skupine. Tako smo z učenci 5. razreda izvedli dejavnosti, ki so izhajale iz ciljev učnih načrtov, in hkrati razvijali podjetnostne kompetence (EntreComp). V članku je predstavljen pristop k delu pri pouku družba. Pouk je bil načrtovan tako, da so dejavnosti izhajale iz zamisli učencev, razvijali so ustvarjalnost in predstavljali svojo vizijo na temo oblikovanja lastnega nakita in ustvarjanje vizije prihodnosti.**

Ključne besede: POGUM, podjetnostne kompetence, podjetno razmišljanje, ustvarjalnost, etično in trajnostno razmišljanje

Abstract: The Trebnje Primary School was involved in the POGUM project as a development school. The task of all the development schools was to promote a way of thinking and understanding entrepreneurship in primary school pupils as a capacity to develop creativity, innovation, and proactivity of the individual and the group. Thus, we carried out activities with Year 5 pupils, drawing on the curriculum objectives while developing entrepreneurial competences. This paper presents an approach to teaching Social Studies where lessons were based on the students' ideas, encouraging their creativity, developing jewellery design concepts, and creating a vision of the future.

Keywords: POGUM, entrepreneurial competences, entrepreneurial mindset, creativity, ethical and sustainable thinking

Uvod

Podjetnost kot kompetenca je prisotna na vseh življenjskih področjih. Odraža se v skrbi za lastni osebni razvoj, podjetni državljani pa aktivno prispevajo tudi k družbenemu razvoju, vstopijo na trg dela kot zaposlena ali samozaposlena oseba in zaženejo ali širijo podjetja, ki so lahko kulturne, socialne ali komercialne narave (Polšak, 2019).

Osnovna šola Trebnje je kot razvojna osnovna šola s šolskim letom 2017/2018 vstopila v projekt **Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah – POGUM**.

V projektu smo skušali zasledovati različne cilje. Razvijali, preizkušali, spremljali, ovrednotili in izvajali smo celovit model podjetnosti v osnovni šoli ter tako omogočali prožno prehajanje med izobraževanjem in okoljem. Mladim smo omogočali smo način razmišljanja, da bodo delovali proaktivno, da bodo prenašali znanje izven šolskega okolja, kar naj bi prispevalo k uspešnemu učenju karierne orientacije. Učence in strokovne delavce smo opolnomočili s kompetenco podjetnosti (Spletna stran OŠ Trebnje, b.d.).

Cilje smo dosegali s pomočjo oblikovanega konceptualnega modela kompetence podjetnosti, ki ga sestavljajo tri področja (ZAMISLI in PRILOŽNOSTI, VIRI, K DEJANJEM). Vsako področje ima pet kompetenc (Polšak, 2019, str. 8, 9).

Naša šola je izbrala področje **Šole kot središče skupnosti**, v ospredje pa postavila tri smernice razvojnega delovanja:

1. Sodelovanje šole v lokalni skupnosti pri prepoznavanju in reševanju potreb so/bivanja in skupnega delovanja.
2. Spodbujanje zavedanja, da se skupnost spreminja v multikulturno družbo. Ozaveščanje o tem, razvijanje strpnosti ter oblikovanje možnosti za izražanje lastnega mnenja, sprejemanje drugačnih mnenj in sposobnost presoje.
3. Razvijanje elementov skrbi zase in za druge.

Načrtovanje dejavnosti za razvijanje kompetenc podjetnosti

Druga smernica nas je vodila, da smo v aktivu 5. razreda načrtovali dejavnost, s katero bi razvijali izbrane kompetence podjetnosti in strmeli k uresničevanju zgoraj napisanega. Učni načrt za družbo narekuje spoznavanje preteklosti. Zadali smo si cilje iz obveznega programa, načrtovali kompetence in dejavnosti ter pričakovane kazalnike oziroma dokaze.

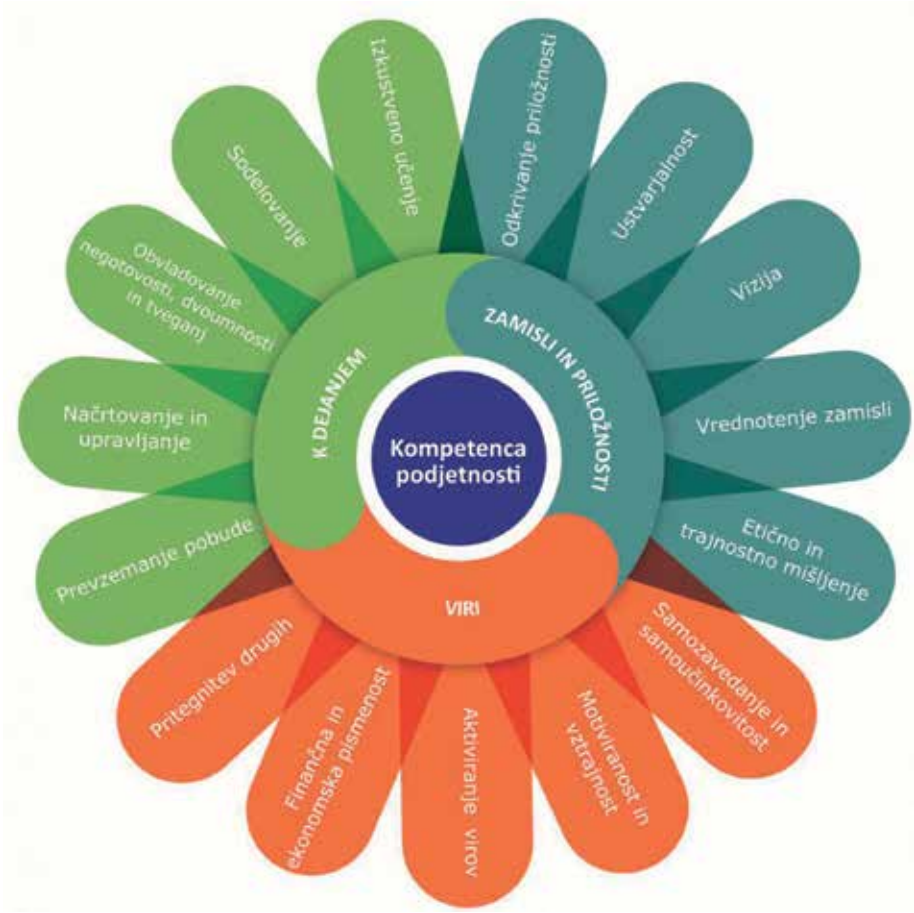

Slika 1: Področja in kompetence modela EntreComp (vir: https://www.zrss.si/projekti/projekt-pogum/).

Zapisali smo:

Operacionalizirani cilji za razvoj podjetnostnih kompetenc	Kompetence in dejavnosti	Kazalniki/dokazi (Kako bomo vedeli, da so razvili podjetnostno kompetenco?)
Dolenjski muzej Ogledajo si arheološko zbirko Primerjajo življenje ljudi nekoč in danes Izdelajo nakit iz ekoloških materialov	Zamisli in priložnosti: • *odkrivanje priložnosti (začetna raven)* Učenci primerjajo življenje ljudi nekoč in danes. Pripravijo predstavitev novih spoznanj v razredu po ogledu muzeja. • *ustvarjalnost* Učenci oblikujejo nakit iz različnih odpadnih in ekomaterialov, ki jih prinesejo od doma. • *vizija (raven odgovornosti)* Učenci pripovedujejo o izbiri nakita v prihodnosti (lesen – trajnostno naravnan)	Izdela in predstavi primerjavo določene teme. Izdela načrt, kako priti do znanja izdelovalca trajnostnega nakita. Razmišlja in načrtuje trajnostne rešitve.

Cilj je bil prehajanje iz začetne ravni razvijanja kompetenc na raven samostojnosti in raven odgovornosti.

V nadaljevanju bo podrobneje predstavljeno razvijanje kompetence ustvarjalnosti in vizije, saj so ju učenci 5. razreda v Podružnični šoli Dobrnič najbolj sprejeli in razvijali, in sicer do ravni odgovornosti.

Že pred obiskom Dolenjskega muzeja sem učencem napovedala, da si bodo ogledali tudi prazgodovinski nakit iz različnih materialov, ki so ga izdelovali naši predniki.

Usmerila sem jih v razmišljanje:

- katere materiale so uporabljali, zakaj ravno te, katere pripomočke so uporabljali za izdelavo in zakaj so nakit sploh izdelovali,
- kako bi lahko nakit iz naravnih materialov, ki bi bil zasnovan trajnostno, ustvarjali tudi sami,
- katere odpadne materiale bi lahko uporabili za izdelavo nakita.

Vitrine z nakitom so jim bile izredno zanimive, porajale so se jim raznovrstne ideje, kako bodo ustvarjali po prihodu v šolo. Ustvarjalnih idej jim ni manjkalo.

Po prihodu v šolo smo delo nadaljevali. Odločili so se, v kakšni obliki bodo delo nadaljevali. Večina učencev se je odločila, da bo delala v paru ali v manjši skupini, posamezniki so se odločili, da bodo delali samostojno.

Njihova naloga je bila:

- načrtovati in zapisati, kaj bodo ustvarili (če je delo skupinsko ali v paru, morajo biti vse naloge natančno opredeljene in odgovorno razdeljene),
- pripraviti material in orodje za izdelavo nakita,
- narisati skico, kakšen bo končni izdelek,
- načrtovati, kje in kako bodo nakit predstavili javnosti,
- razmisliti, kje bi lahko dobili finančna sredstva za razvoj nakita in
- kje in kako bodo nakit prodajali.

Za načrtovanje, dogovarjanje, usklajevanje in prevzemanje pobud so potrebovali res veliko časa. Nujna je bila pozitivno naravnana komunikacija, s katero učenci res niso imeli težav. Med delom so se dopolnjevali in sprejemali tudi dejavnosti, ki niso bile ravno po njihovih željah. Ugotovili so, da skupinsko načrtovanje in delo zahtevata veliko mero potrpežljivosti, usklajevanja in prilagajanja.

Ideje so se jim porajale ves čas, težje so se omejili na prvotni načrt. Učence je izdelava nakita pritegnila in tako prevzela, da so prehitevali natančno načrtovanje. Potrebovali so moje usmerjanje v izbrano zamisel, saj smo bili omejeni s časom, ki smo ga kar precej prekoračili. V prihodnje bomo več časa namenili načrtovanju in dopolnjevanju osnovne ideje, risanju načrta in skic.

V šolo so prinesli različen material (les, žica, plastika, pluta, kamen, volna), ki so ga našli doma. Posamezni kosi so bili popolnoma naravni, neobdelani, nekateri pa so svoj material že nekoliko pripravili (ga obrusili, zmehčali robove, naredili osnovne luknje). Največ so uporabljali odpadno žico, saj je lahka za oblikovanje osnovne oblike nakita.

Uporabljali so pripomočke in orodja iz šolske tehniške omare, nekaj specifičnih orodij pa so prinesli od doma in spretno delali z njimi.

Izdelke so predstavili na sejmu Pogum, ki je potekal v avli matične osnovne šole.

Porodile so se jim ideje, kako z izdelki pridobiti tudi nekaj finančnih sredstev. Izdelke bi lahko ponudili na novoletnem bazarju, ki vsako leto poteka na šoli. Poleg voščilnic in praznične dekoracije bi ponudili tudi trajnostni nakit.

Že vsa leta tesno sodelujemo s Kulturno turističnim društvom Dobrnič. Skupaj pripravljamo kulturne dogodke ob katerih razstavljamo tudi izdelke učencev naše šole. Tudi tukaj se ponuja priložnost za reklamiranje in trženje trajnostnega nakita.

Te ideje bomo razvijali s prihodnjimi generacijami.

Na fotografijah je predstavljenih nekaj izdelkov, pri katerih se vidi ustvarjalnost in vizija. Učenci so svoje delo podkrepili tudi z zapisi in ustnimi pojasnili.

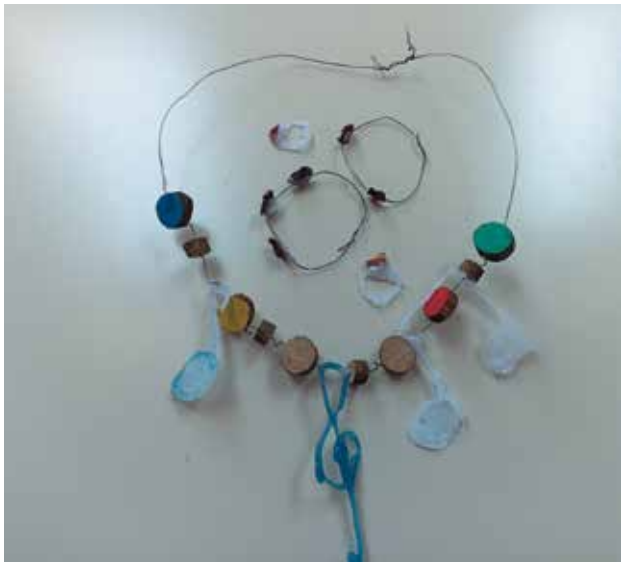

Slika 2: Glasbena verižica.

Pia je delala sama od začetka do konca. Večino načrta je imela v glavi, delala je hitro, natančno in učinkovito. Po srcu je glasbenica, zato tudi takšni izdelki. Izbrala je les, odpadno žico in cvetove. Odločila se je tudi za del umetnega materiala, vendar je že razmišljala, kako bi ga v bodoče nadomestila.

Slika 3: 3000 let.

Svoj nakit je poimenovala, načrtovala je, kje bo sedež njenega podjetja in kje bi lahko dobila sponzorska sredstva. Ustno je dodala, da bi svoje izdelke lahko promovirala na lokalnih prireditvah v sodelovanju s Kulturno turističnim društvom Dobrnič.

Ana in Alisa sta zelo natančno načrtovali že od samega začetka. Njuno delo je bilo izredno usklajeno, spoštovali in uresničevali sta ideje in jih počasi uresničevali. Predvidevali sta svoje prodajno ime, oblikovali logotip, razmišljali o sponzorjih v domačem in širšem okolju in o predstavitvi izdelka na lokalnih prireditvah.

Uporabili sta odpadne materiale in materiale, ki podpirajo trajnostno naravnanost. Razvijali sta kompetence: zamisli in priložnosti, ustvarjalnosti in vizije. Pri slednji sta prišli tudi na raven odgovornosti, saj sta razmišljali in delovali trajnostno.

Sklep

Projekt, POGUM – POdjetnost Gradnik zaUpanja Mladih, ki krepi kompetence podjetnosti in spodbuja prožnejši prehod med izobraževanjem in okoljem v osnovnih šolah, ponuja dejavnosti, ki jih mladi potrebujejo. Šola že dolgo ni več kraj, kjer učenci pridobivajo zgolj informacije, te so dandanes učencem na voljo vsepovsod. V šoli pa smo dolžni učence voditi, da odkrijejo in krepijo svoje potenciale in jih tudi razvijajo. Zagotovo je eden izmed njih tudi kompetenca podjetnosti, s katero bodo lahko ustvarjali in načrtovali svojo prihodnost.

Viri in literatura

Polšak, A. ur. (2019). *EntreComp: Okvir podjetnostne kompetence* [Elektronski vir]. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/entrecomp.pdf

Polšak, A. ur. (2022). Priročnik za razvijanje podjetnosti EntreComp [Elektronski vir]. Zavod RS za šolstvo. www.zrss.si/pdf/Prirocnik_za_razvijanje_podjetnosti _EntreComp.pdf

Program osnovna šola (2011). Učni načrt. Družba. [Elektronski vir]. Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf

Spletna stran OŠ Trebnje (b.d.). Projekti: Pogum. https://trebnje.os-trebnje.si/pogum/

Mag. Nina Čelešnik,
OŠ Polje

Skotopični sindrom oziroma sindrom Helen Irlen in disleksija, predstavljena v slovenski otroški literaturi

Scotopic Sensitivity Syndrome (Irlen Syndrome) and Dyslexia in Slovenian Children's Literature

IZVLEČEK: **Disleksija in skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen sta dve različni motnji, ki ju je treba tudi tako obravnavati, a sta tudi zelo povezani. V praksi pogosto prihaja do nerazumevanja in mešanja med njima. V članku so najprej na kratko predstavljene skupne značilnosti in razlike obeh motenj, nato so predstavljene tri slovenske slikanice, kjer so v besedilu opisane težave, ki se pojavljajo pri disleksiji in skotopičnem sindromu oz. sindromu Helen Irlen ter njihovi miti. Sledi ustrezno popravljeno besedilo. Pomembno je, da spodrsljaje v besedilih opazimo in prepoznamo te zagate. To naj bo izziv, kako bi lahko nadgradili taka besedila in se pogovarjali o možnih rešitvah na področju branja in pisanja, z namenom vsakemu otroku omogočiti razvoj bralne pismenost.**

Ključne besede: skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen, disleksija, slovenska otroška literatura

Abstract: Dyslexia and scotopic sensitivity syndrome (also known as Irlen syndrome) are distinct disorders and must be distinguished. They are, nonetheless, closely related. In practice, we frequently misunderstand the terms or use them interchangeably. This article first summarises their features and differences. It then presents three Slovenian picture books that describe the challenges caused by dyslexia and scotopic sensitivity syndrome (Irlen syndrome), and some prevalent myths. The amended text is then presented. It is essential to detect the flaws and pitfalls in texts. It should be a challenge to examine how we can build on such writing and consider possible solutions in the areas of reading and writing to enable every child to develop reading literacy.

Keywords: scotopic sensitivity syndrome or Irlen syndrome, dyslexia, Slovenian children's literature

Uvod

V Sloveniji se je o skotopičnem sindromu (tudi sindromom Helen Irlen oz. Irlen sindromu) pričelo govoriti šele leta 2015, ko so ustanovili Inštitut za disleksijo znotraj Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje, čemur je sledila ustanovitev Inštituta za skotopični sindrom, Irlen klinike Slovenija (Kelava, 2018, str. 282). O disleksiji smo v tem času v Sloveniji vedeli že zelo veliko. Ker se simptomi obeh težav na določenih mestih prekrivajo, ju včasih še strokovna, predvsem pa laična javnost pogosto zmotno enači. Prvi primer: mnogi otroci imajo v odločbah o usmeritvi zapisano, da imajo disleksijo in naj zato uporabljajo ustrezen barvni papir (zelen, rumen, moder, roza). Sedaj vemo, da barvni papir potrebujejo osebe, ki imajo skotopični sindrom. Drugi primer: v slovenskih trgovinah se lahko kupijo »barvni zvezki za dislektike«, ki v resnici niso namenjeni dislektikom, pač pa taki zvezki koristijo osebam, ki imajo skotopični sindrom. Tako napačno prepričanje lahko osebam, ki imajo eno ali obe izmed omenjenih motenj, dela veliko škodo, posledično se take osebe krivično označuje kot lene, nesposobne, neumne, kar lahko bistveno vpliva na njihovo samopodobo in uspeh. Disleksija in skotopični sindrom sta namreč dve popolnoma ločeni motnji, ki ju je treba tako tudi obravnavati. Da pogosto prihaja do nerazumevanja in mešanja med njima v praksi, je dokaz tudi otroška literatura.

Glede na pregledano literaturo in osebne izkušnje z osebami z disleksijo in s skotopičnim sindromom, smo oblikovali spodnjo preglednico, s katero smo želeli nazorno prikazati značilnosti ene in druge težave.

Nenamerne zmote v slovenski otroški literaturi

V nadaljevanju so navedene tri otroške slikanice, ena je bila izdana leta 2011 (še preden smo v Sloveniji pričeli ločevati obe težavi), dve pa leta 2021. Vse se ukvarjajo s temo disleksije in skotopičnega sindroma, v želji, da seznanijo širšo javnost s problemom disleksije in skotopičnega sindroma. Pri otrocih želijo zbuditi željo po branju, pri odraslih pa razumevanje, da vsi otroci niso »rojeni bralci« in da je za nekatere tehniko tekočega branja, brez ustrezne pomoči, (skoraj) nemogoče usvojiti.

Preglednica 1: Značilnosti disleksije in skotopičnega sindroma.

Avtorice: Maja Volk, mag. prof. inkl. ped. in diagnostičarka skotopičnega sindroma po metodi Irlen, in Petra Vovk, prof. def., diagnostičarka skotopičnega sindroma po metodi Irlen, in mag. Nina Čelešnik, prof. RP in ang. za 1. in 2. triletje, certificirana presojevalka skotopičnega sindroma po metodi Irlen

Značilno za disleksijo	Značilno za disleksijo in skotopični sindrom	Značilno za skotopični sindrom
• težave pri priklicu črk in pravilnem zapisovanju ter pravopisu • težave pri vezanju glasov • nadomeščanje besed z drugo besedo • slabše razumevanje pojmov, prenesenega pomena besed ... • neprepoznavanje znanih besed • nepravilno naglaševanje besed • težave pri matematiki, ki so pogosto povezane z rabo pravilnega zaporedja korakov (stopenj), smeri (orientacije) ali matematičnega jezika • težave na področju stranskosti • težave pri orientaciji v prostoru in času (zmeda v uporabi pojmov, kot so desno, levo, spodaj, zgoraj, zgodaj, pozno, meseci, dnevi itd.) • težave pri izražanju misli v ustni obliki • težave pri izražanju misli v pisni obliki • težave pri prepoznavanju besed, predvsem posameznih besed • zaostanek v razvoju govora in jezika • težave z vrstnim redom glasov, črk, števk ali besed pri branju ali/in pisanju	• otežkočeno neprekinjeno branje • počasno branje • zatikajoče se branje • utrujenost • slabo razumevanje oz. nerazumevanje prebranega • izpuščanje vrstic/črk/besed • slabo napredovanje pri branju • težave s priklicem glasov/črk • neučinkovito branje • težave pri pisanju (oblika in hitrost pisanja) • podobne težave pri sorodnikih	• občutljivost za svetlobo • glavoboli • približevanje glave podlagi • slabost, vrtoglavica • bleščanje podlage • meglenje besedila • težave pri zaznavi globine • težave pri športih z žogo • nesposobnost sedenja pri miru • slabša pozornost in koncentracija • razdražljivost • več težav pri daljšem branju • napor in izčrpanost

Vsekakor članek ni kritika na napisana besedila, pač pa, kot pravi pisateljica Saša Pavček (elektronska korespondenca avtorice članka s pisateljico Sašo Pavček, 27. 2. 2023) »Umetniška besedila izhajajo iz drugačnega temelja kot pedagoška. Prvenstveno so odslikava čustvenih stanj, življenjske zgodbe ter so predvsem tudi metafora. Prav se mi pa zdi, da vsa stroka, tako pedagoška, psihološka, medicinska in morda celo literarno-teoretična delujejo enotno s skupno namero opolnomočenja mladih.« In prav zato je ta članek tudi nastal: da se seznanimo in da bomo skupaj še lažje delovali v koristih tistih, ki nam brezpogojno zaupajo – naših najmlajših.

V nadaljevanju so navedeni avtorica in naslov knjige, založba, letnica izdaje, slika naslovnice, citat iz knjige z označenimi deli, ki zamenjujejo oz. napačno razlagajo bodisi disleksijo bodisi skotopični sindrom s strokovno razlago, zakaj je tako, in na koncu je zapisano ustrezno popravljeno besedilo, kjer so dodani deli podčrtani.

1) Tina Koščak: *Glinčki* (ilustrirala Irena Režek). Šmarje-Sap: Buča, Kulturno umetniško društvo za razvijanje kreativnosti, 2011.

Slika 1: Naslovnica knjige *Glinčki*.
Vir: https://plus.cobiss.net/cobiss/si/sl/bib/sikrdl/258049024

2) Saša Pavček: *Miška ima roza očala* (ilustrirala Kristina Krhin). Založba MIŠ, 2021.

Slika 2: Naslovnica knjige *Miška ima roza očala*.
Vir: https://www.miszalozba.com/knjige/miska-ima-roza-ocala/

Preglednica 2

Citat besedila iz knjige (str. 2): (besedilo, zapisano v poševnem tisku, meša značilnosti disleksije in/ali skotopičnega sindroma)	**Komentar:**	**Predlog za popravke v besedilu** (označeno s poševnim tiskom in podčrtano):
»Glinčki želijo, da vsi otroci uživajo v branju. Tudi tisti, ki se srečujejo z *disleksijo.* Zato so se še posebej potrudili. Izdelali so *glinene ploščice in nanje vtisnili zgodbo v pisanih barvah. Tako črke veliko manj bežijo in se lovijo.* Pridno stojijo skupaj in čakajo, da jih mladi bralci sestavijo v dogodivščino.«	Besedilo *v poševnem tisku* se ne nanaša na disleksijo, pač pa izključno na skotopični sindrom, kajti črke se premikajo osebam, ki imajo skotopični sindrom. V knjigi pa so vse črke d obarvane z rdečo in vse črke b z modro, kar pa je lahko v pomoč osebam, ki imajo disleksijo.	»Glinčki želijo, da vsi otroci uživajo v branju. Tudi tisti, ki se srečujejo *s skotopičnim sindromom oz. sindromom Helen Irlen in tisti, ki se srečujejo z disleksijo.* Zato so se še posebej potrudili. Izdelali so glinene ploščice in nanje vtisnili zgodbo v pisanih barvah*, vse črke d pa so obarvali z rdečo in vse črke b z modro.* Tako črke veliko manj bežijo in se lovijo, otroci *pa lažje ločijo črki b in d. Črke* pridno stojijo skupaj in čakajo, da jih mladi bralci sestavijo v dogodivščino.«

Značilno le za disleksijo: obarvanost črk b in d, zaradi lažje prepoznave.

Značilno le za sindrom Helen Irlen: glinene ploščice (mat papir), zaradi zmanjšanja bleščanja.

Preglednica 3

Citati besedila iz knjige (str. 20 in 21): (besedilo, zapisano v poševnem tisku, meša značilnosti disleksije in/ali skotopičnega sindroma)	**Komentar**	**Predlog za popravke v besedilu:** (označeno s poševnim tiskom in podčrtano)
Nato pa se je zgodil čudež. Miška je nenadoma vzkliknila: »O, kako *lepo vidim skozi to roza!«* *»Gospa miš, vaša hčerka ima disleksijo.«*	Tukaj gre očitno za skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen in ne disleksijo, ker barvna očala pri disleksiji ne koristijo.	Nato pa se je zgodil čudež. Miška je nenadoma vzkliknila: »O, kako *lepo vidim skozi to roza folijo!«* »Gospa miš, vaša hčerka ima *disleksijo in skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen.«*
»Kaj?« je skoraj kriknila mama. »A je to bolezen? Bo morala jesti kakšna zdravila?« *»Ne, ne!« se je zasmejala psihologinja. »Nič hudega ni, samo posebnost pri branju in pisanju.* Vaša hči je zagotovo *zelo nadarjena in ustvarjalna.«* *»Ja, to pa! Vse jo zanima, a kaj, ko so težave v šoli! Brez šole ne bo nič!«*	Posebnost pri branju in pisanju je disleksija, prav tako se nadarjenost in ustvarjalnost pripisuje osebam z disleksijo, čeprav to ne velja za vse osebe z disleksijo. Pri skotopičnem sindromu oz. sindromu Helen Irlen pa ne gre vedno za posebnost pri branju in pisanju (nekateri s tem sploh nimajo težav), prav tako ni nujno, da je oseba, ki ima skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen, nadarjena oz. ustvarjalna.	*»Kaj?« je skoraj kriknila mama. »A je to bolezen? Bo morala jesti kakšna zdravila?«* *»Ne, ne!« se je zasmejala psihologinja.* *»Nič hudega ni, samo posebnost pri branju in pisanju in dojemanju svetlobe.* Vaša hči je *še vedno lahko nadarjena in ustvarjalna na mnogih drugih področjih.«* »Ja, to pa! Vse jo zanima, a kaj, ko so težave v šoli! Brez šole ne bo nič!«
»Ne skrbite, gospa miš. Vaša hčerka drugače zaznava svetlobo. Ima pa kup darov, ki ji bodo v življenju zelo koristili. *Za branje bo potrebovala posebna barvna očala in bo hitro bolje.«* »Oh, a mislite, da bo res?« je zavzdihnila mama. »Seveda! Ne izgubite upanja, gospa.«	To, da drugače zaznava svetlobo, je posledica skotopičnega sindroma oz. sindroma Helen Irlen in ne disleksije. Očala, ki jih posameznik dobi, če ima skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen pa niso očala, ki se uporabljajo le za branje, pač pa očala za ves čas. Trditev, da bo hitro bolje, nujno ne drži, razen, če ima miška le skotopični sindrom in je šele na začetku opismenjevanja. Če pa ima miška skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen in je že starejša, pomeni, da je zamudila določene dele procesa opismenjevanja v šoli in se bo morala branja šele naučiti. Ko bo osvojila tehniko branja (kar bo mogoče, če se ji črke ne bodo več premikale), pa bo bolje, kajti branje je proces, kjer korakov ni mogoče preskakovati. V primeru, da ima miška tako skotopični sindrom oz. sindrom Helen Irlen kot disleksijo, pa se ji bo lahko nudila učinkovita pomoč za disleksijo. Ob nošenju očal bodo težave s skotopičnim sindromom oz. sindromom Helen Irlen korigirane, kar pomeni, da se ji črke ne bodo več premikale, branje ne bo več fizično naporno in se bo lahko osredotočila le na razvijanje tehnike branja.	*»Ne skrbite, gospa miš. Vaša hčerka ima težave s prepoznavanjem črk in številk ter pri njihovem zapisu in drugače zaznava svetlobo.* Ima pa kup darov, ki ji bodo v življenju zelo koristili. *Nosila bo posebna barvna očala in bo tako lahko lažje odpravila tudi težave z branjem in s pisanjem.«* *»Oh, a mislite, da bo res?« je zavzdihnila mama.* *»Seveda! Ne izgubite upanja, gospa.«*

Citati besedila iz knjige (str. 20 in 21): (besedilo, zapisano v poševnem tisku, meša značilnosti disleksije in/ali skotopičnega sindroma)	**Komentar**	**Predlog za popravke v besedilu:** (označeno s poševnim tiskom in podčrtano)
In miška je *dobila roza očala.* Z njimi je tudi njen *svet postal rožnat! Črke* pred njenimi očmi so se *umirile.* Lažje je brala. Včasih je *pri pisanju izpustila še kakšno črko,* toda roza očala so v njej prebudila novo strast. Prepustila se je fantaziji.	Ni nujno, da je barva filtrov Irlen na očalih enaka barvi barvne folije Irlen. Obstaja namreč preko 11.000 različnih odtenkov barvnih folij Irlen in nešteto barvnih odtenkov barvnih filtrov Irlen, a za posameznika je pravi le eden. Svet z očali z barvnimi filtri Irlen se nikoli ne obarva, kar je bistvena razlika med očali z barvnimi filtri Irlen in ostalimi barvnimi očali. Gledanje skozi očala, ki svet obarvajo, je namreč lahko zelo škodljivo in nevarno. Če je miška še vedno izpustila kakšno črko, je lahko razlog to, da pisanja še ni dovolj avtomatizirala ali pa ima disleksijo.	In miška je dobila *barvna očala.* Z njimi je tudi njen *svet postal umirjen! Črke* pred njenimi očmi so se *umirile.* Lažje je brala. Včasih je *pri pisanju izpustila še kakšno črko, a v šoli so ji učitelji pomagali, da se je seznanila s tehnikami, ki so ji pomagale, da se ji je to vedno redkeje dogajalo.* Prepustila se je fantaziji.

Značilno za disleksijo: posebnost pri branju in pisanju.

Značilno za disleksijo in za sindrom Helen Irlen: izpuščanje črk.

Značilno za sindrom Helen Irlen: barvna očala (pravilno: očala z barvnimi filtri Irlen), drugačna zaznava svetlobe, črke se ob nošenju očal z barvnimi filtri Irlen ali z uporabo barvne folije Irlen umirijo.

Mit: nadarjenost pri osebah, ki imajo disleksijo ali pri osebah, ki imajo sindrom Helen Irlen, svet je postal rožnat.

3) Aksinja Kermauner: *V vrtincu črk* (ilustrirala Maja Lubi). Založba Morfem, 2021.

Slika 3: Naslovnica knjige *V vrtincu črk*.
Vir: https://morfem.si/knjige/po-starosti/starost-3-6-let/v-vrtincu-crk-skotopicni-sindrom-aksinja-kermauner/

Na prvi strani knjige je zapisano, da je pisateljica sodelovala s certificirano presojevalko skotopičnega sindroma po metodi Irlen in z diagnostičarkama skotopičnega sindroma po metodi Irlen, zato v knjigi ni zadreg z napačnim razlaganjem skotopičnega sindroma.

Spodnji odlomek iz knjige natančno opisuje postopek testiranja za barvne folije Irlen in za očala z barvnimi filtri Irlen ter pojasni, da je pred testiranjem za očala z barvnimi filtri Irlen treba natančno pregledati še vid in da folija ne dela čudežev, pač pa »le« omogoči, da se besedilo ne premika več, bleščanje se omili in belina lista ni več tako moteča.

Del besedila iz knjige (str. 21–24):
»Čez teden dni se z babico odpravita v veliko sivo hišo. Prijazna gospa Nina jo sprašuje vse mogoče, skupaj izvedeta nekaj nalog, nato pa ji polaga barvne folije na bel list s črnim besedilom. Zeleno, modro, rumeno … Lara odkimava. Ko pa ji pomakne čez vsiljivo belo stran vijolično folijo, črke nenadoma poslušno ostanejo pri miru! Lahko gleda v besedilo, ne da bi se na njem črke spremenile! Vse so na svojem mestu!

Del besedila iz knjige (str. 21–24):

»Je to čudež?« zasoplo vpraša. »Kako ste umirili besede? Nikjer nobenega vrtinca!«
Lara ima zelo težko obliko skotopičnega sindroma.

»Ne, ni čudež,« se zasmeje gospa. »Težava je v tem, da vse barve ne prihajajo v tvoje možgane hkrati, kar ti opaziš tako, da se črke vrtinčijo. Barvna folija pa omogoči, da tvoji možgani vse barve zaznavajo hkrati, zato črke ostanejo na svojem mestu.«

»Juhu!« zavriska Lara. »Zdaj bom lahko ostala v razredu! In odigrala Sneguljčico!«

»Lara, branje s folijo bo zdaj lažje, dlje časa boš lahko brala, lažje se boš zbrala, branje ne bo več tako naporno, po delu z besedilom boš manj utrujena.«

Nina pogleda babico: »Svetovala bi vam, da razmislite tudi o očalih z barvnimi filtri Irlen. V tem primeru mora Lara nujno prej še k optometristu in potem k diagnostičarki skotopičnega sindroma po metodi Irlen, ki jo bo testirala za očala z barvnimi filtri Irlen. S temi očali bi moralo biti še marsikaj, ne le branje, mnogo lažje.«

Babica se odhrka. »Veste, kaj? Ko sva z Laro reševali vaš vprašalnik, sem ugotovila, da imam tudi jaz precej tipičnih znakov. In moja družina tudi.«

»Precej mogoče,« odgovori gospa Nina.

»Vedno zaspim, ko berem. A ne, Larica? Moj starejši vnuk je grozno občutljiv za svetlobo, moj sin pa zelo slabo preceni razdalje. Da bi ga videli, kako parkira! Obup!«
Nina pokima. »Sindrom je dostikrat deden, ja. Dobro bi bilo, da bi oba prišla na pregled. Če ima oseba skotopični sindrom, lahko očala z barvnimi filtri resnično izjemno pomagajo.«

Značilno le za sindrom Helen Irlen: barvne folije Irlen omogočajo, da se črke umirijo, da lahko posamezniki berejo dlje, se lažje zberejo, da branje ni več (tako) naporno, da so pri delu z besedilom manj utrujeni; očala z barvnimi filtri Irlen; pregled pri optometristu; dednost; oseba po branju zaspi ali postane zelo utrujena; občutljivost za svetlobo; slaba ocena razdalj.

Sklep

Z opisanimi primeri smo želeli opozoriti na neskladje v razumevanju disleksije in skotopičnega sindroma oz. sindroma Helen Irlen, ki pa sta lahko pogosto zelo povezana, saj naj bi imelo, kot pravi Helen Irlen (Irlen, 2005, 50), kar 65 % oseb z disleksijo tudi skotopični sindrom. Pomembno je, da pedagoški delavci pravilno prepoznajo eno in drugo težavo in ustrezno reagirajo, torej najprej nudijo pomoč na področju skotopičnega sindroma in potem na področju disleksije (le-ta bo za osebe, ki imajo poleg disleksije še skotopični sindrom, šele potem lahko učinkovita), pri čemer se ne sme pozabiti tudi na ustrezno diagnostiko vida.

Viri

Čelešnik Kozamernik, N. (2018). Ali imajo lahko tudi slabovidni sindrom Irlen? *Rikoss*, *17* (4), 20–29.

Čelešnik Kozamernik, N. (2019). Kaj narediti, ko kljub motivaciji ni in ni napredka? V S. Križnar (ur.), *Motivacija v osnovni šoli - ključ do uspeha* (354–358). Center IRIS.

Čelešnik Kozamernik, N. (2020). Ko branje utruja in je glava težka. *Družina, priloga Naša družina*, 30, 8–9.

Čelešnik Kozamernik, N. (2020). Pomen varne navezanosti v odnosu do skotopičnega sindroma/sindroma Helen Irlen. V M. Orel, M. J. Brala in J. Miletić (ur.), *10. mednarodna konferenca EDUvision 2020: Izzivi in nove priložnosti poučevanja na daljavo* (483–491). EDUvision, Stanislav Jurjevič s.p.

Irlen, H. (2005). *Reading by the colors: Overcoming dyslexia and other reading disabilities through the Irlen method*. Penguin.

Irlen, H. (2010). *The Irlen revolution: a guide to changing your perception and your life*. Square One Publishers, Inc..

Irlen, H. (2017). *Sports concussions and getting back in the game of life*. Helen Irlen.

Kelava, P. (2018). Skotopični oz. sindrom Irlen in učenje odraslih. V N. Ličen (ur.), *Sodobne paradigme raziskovanja izobraževanja in učenja odraslih: eseji v počastitev jubileja Ane Krajnc* (281–305). Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Kermauner, A. (2021). *V vrtincu črk*. (ilustrirala M. Lubi). Založba Morfem.

Koščak, T. (2011). *Glinčki*. (ilustrirala I. Režen). Buča, Kulturno umetniško društvo za razvijanje kreativnosti.

Pavček, S. (2021). *Miška ima roza očala*. (ilustrirala K. Krhin). Založba MIŠ.

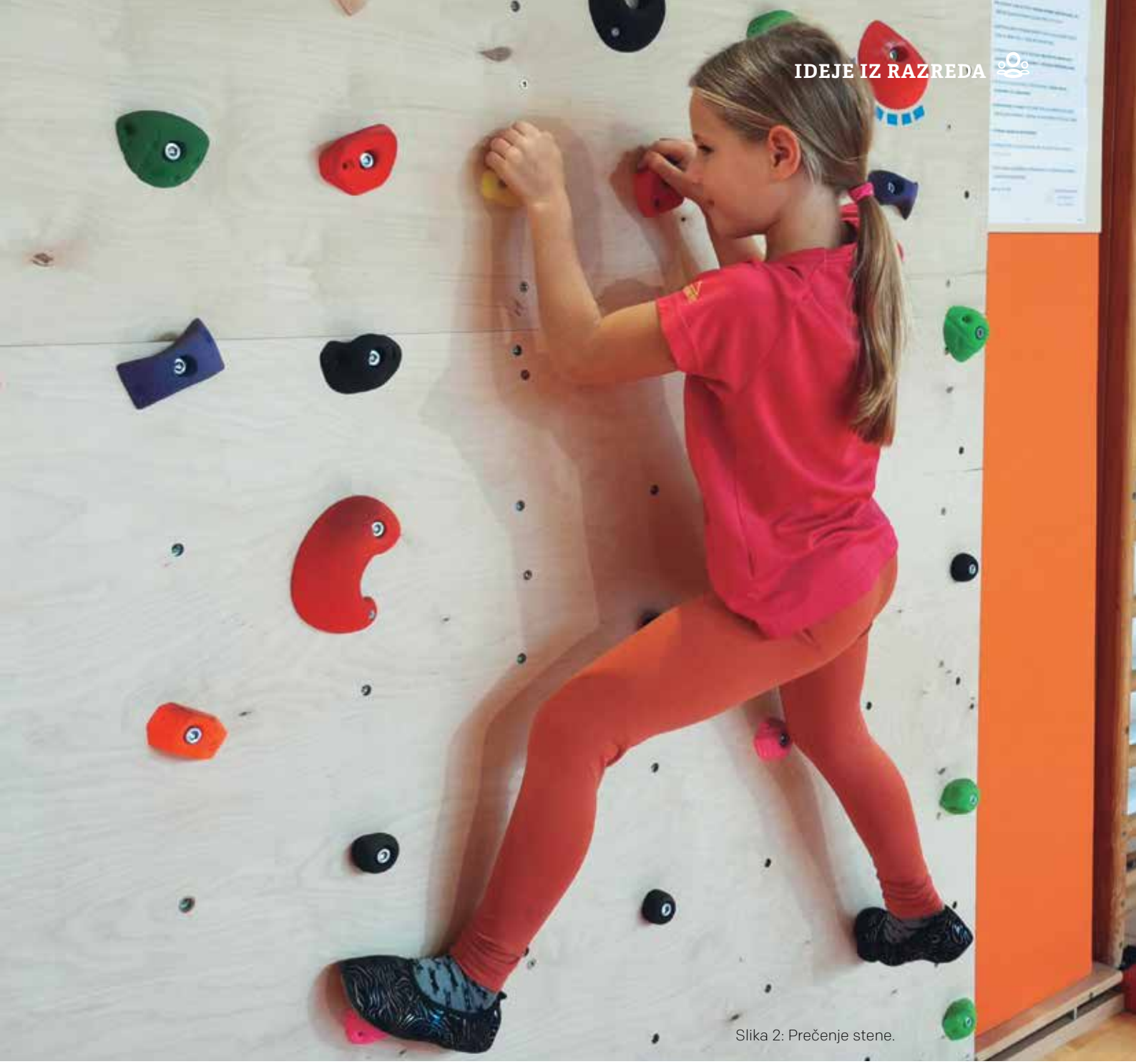

Slika 2: Prečenje stene.

Ana Hladnik,
OŠ Cvetka Golarja
Škofja Loka

Plezanje kot igra pri športu na razredni stopnji

Climbing as Play in Primary School Sport

IZVLEČEK: **Plezanje je vedno bolj popularna dejavnost med odraslimi in otroki. Danes ima večina osnovnih šol v telovadnici tudi umetno plezalno steno. V članku je predstavljen nabor iger za učence začetnike, ki se prvič srečujejo s plezanjem, pa tudi**

za bolj izkušene. Igre približajo otroku plezanje na zabaven način, namenjene pa so izvajanju pod nadzorom učitelja oz. učiteljice razredne stopnje ali športa.

Ključne besede: rekreacija, telovadba za otroke, umetna plezalna stena

Abstract

Climbing is an increasingly popular activity among both children and adults. Today, most primary schools have an artificial climbing wall in the gym. The article presents a set of games for students encountering climbing for the first time and the more experienced ones. The games introduce children to climbing in a fun way and should be played only under the class or sports teacher's supervision.

Keywords: recreation, physical activity for children, artificial climbing wall.

Uvod

Plezanje spada med primarna človeška gibanja. Že v preteklosti so ljudje plezali na drevesa zaradi hrane, zbežali nanje pred zvermi ali pa so si tam gradili bivališča (Möscha, 2008). Plezanje po drevesih je bilo nekoč med otroki pogosto in zelo priljubljeno početje, danes pa se vedno manj otrok kratkočasi z njim, saj velja za nevarno, poleg tega pa imajo na izbiro veliko drugih, bolj ležernih in manj tveganih iger. Žal pa zaradi tega ne razvijajo pomembnih gibalnih sposobnosti in spretnosti, kot so moč rok, koordinacija, ravnotežje in občutek za gibanje.

S plezanjem krepimo **moč rok**, saj moramo z njimi neprestano premagovati lastno težo**.** Pri mlajših otrocih njihov biološki razvoj še ni končan, zato je pomembno, da ne premagujejo večjih obremenitev kot je lastna teža (Möscha, 2008).

Med izvajanjem raznih plezalnih prvin spodbujamo tudi **koordinacijo gibanja** in razvoj **ravnotežja.** Na razvoj koordinacije lahko najbolj učinkovito vplivamo v obdobju do približno šestega leta starosti zato je rekreativno plezanje priporočljivo že v zgodnjem otroštvu (Möscha, 2008). Med plezanjem razvijamo tudi ravnotežje, saj težimo k čim bolj stabilnemu položaju telesa, ker nam to omogoča nadzor nad njim.

V učnem načrtu za športno vzgojo v sklopu praktičnih vsebin razvijamo tudi naravne oblike gibanja, kamor spadajo različne oblike hoje, teki, elementarni meti, skoki, plezanja, lazenja, valjanja, visenja, nošenja, kotaljenja, potiskanja, padanja, vlečenja ipd. Prav tako pa med teoretičnimi vsebinami zasledimo pomen ogrevanja, torej zakaj se ogrevamo, kaj pomeni biti hiter, močan, gibljiv, natančen in vzdržljiv (Štrukelj, 2011). Dandanes je športno plezanje v slovenskih osnovnih šolah dobro razvito in priljubljeno. Učenci ne plezajo več samo po žrdi, vrvi in letvenikih, temveč ima veliko šol male plezalne stene, kjer je treba poskrbeti za varnost, za kar so primerne blazine, če višina stene ne presega dveh metrov.

Slika 1: Nadprijem (a), podprijem (b) in kleščasti prijem (c).

Ogrevanje

Tako kot pri vseh urah športa se je treba tudi pred plezanjem najprej ogreti. Za splošno ogrevanje izberemo eno ali dve elementarni igri. Kot elementarno igro izberemo katerokoli igro, bistveno je, da se učenci dobro ogrejejo. Kot primer elementarne igre bi navedla Kačje glave. Pri tej igri izberemo tri učence, ki postanejo kačje glave. Vsak učenec – kačja glava ima v roki rutico, tako da se ga dobro vidi. Ker želi vsaka glava uloviti čim daljši rep, lovi ostale, ki bežijo pred njo. Ujeti učenci se pridružijo kačji glavi, tako da se primejo za roke en za drugim. Če se kača pretrga, ulov ne velja. Zmaga kača, ki ima najdaljši rep.

Splošnemu ogrevanju dodamo še posebno ogrevanje s sklopom gimnastičnih vaj, primeri so navedeni v Preglednicah 1 do 3.

Preglednica 1: Raztezne vaje

VAJA	NAMEN	ZAČETNI POLOŽAJ	IZVAJANJE	ŠTEVILO PONOVITEV	SKICA
Kroženje z glavo	raztezanje vratnih mišic	stoja razkoračno, roki sta v boku	Z glavo krožimo najprej v levo stran, nato še v desno. Pazimo na vzravnano držo.	5 x levo 5 x desno	 Slika 7
Kroženje z rokami	raztezanje ramenskih mišic	stoja razkoračno, priročenje	Noge so razkoračene, z rokama hkrati krožimo, sprva naprej, nato še nazaj.	8 x naprej 8 x nazaj	 Slika 8
Izmenični zamahi z rokami	raztezanje mišic ramenskega obroča in rok	stoja razkoračno, priročenje	Izmenično zamahujemo z rokami nazaj, roke menjujemo.	8 x	 Slika 9
Odkloni	raztezanje stranskih mišic trupa	stoja razkoračno, roki sta v boku	Izmenično delamo odklone v eno in drugo stran. Pri tem menjamo roke.	8 x levo 8 x desno	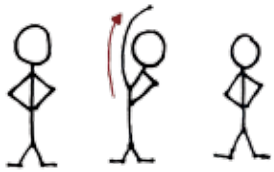 Slika 10
Zamahi z nogo	raztezanje zadnje stegenske mišice	stoja razkoračno, ena noga naprej, priročenje	Zamahujemo z nogo v prednoženje. Z nasprotno roko se dotaknemo konice stopala.	8 x z levo 8 x z desno	 Slika 11
Izpadni korak	raztezanje sprednjih stegenskih mišic	z eno nogo naredimo dolg izpad naprej, roke držimo v boku	S potiskanjem bokov navzdol izvajamo izpadni korak.	štejemo do 8 na vsaki nogi	 Slika 12

Preglednica 2: Krepilne vaje

VAJA	NAMEN	ZAČETNI POLOŽAJ	IZVAJANJE	ŠTEVILO PONOVITEV	SKICA
Polčep	krepitev mišic nog	stoja razkoračno v širini bokov, predročenje	Izvajamo polčep (počep).	8 x	Slika 13
Upogib trupa	krepitev trebušnih mišic	hrbtna leža, pokrčeno, roke za glavo	S trebušnimi mišicami dvignemo trup in glavo od tal, se dvignemo v sedeči položaj. Iz tega položaja se spustimo nazaj na tla.	8 x	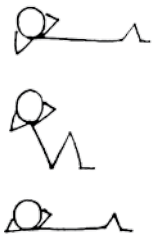 Slika 14
Zakloni	krepitev hrbtnih mišic	trebušna leža, iztegnjeno, vzročenje	Dvigujemo zgornji del trupa. Noge so ves čas na tleh, pogled usmerjen v tla.	8 x	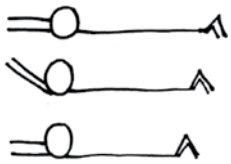 Slika 15

Preglednica 3: Sprostilne vaje

VAJA	NAMEN	ZAČETNI POLOŽAJ	IZVAJANJE	ŠTEVILO PONOVITEV	SKICA
Elektrošok	sprostitev celega telesa	stoja razkoračno, priročenje	Stresemo vse ude svojega telesa.	1 x	Slika 16

Preden učence odpeljemo na steno, lahko kot pripravo na plezanje in dodatno ogrevanje izvedemo plezanje po letvenikih, tako da učenci prečijo letvenike z ene strani na drugo. Z nogami naj stojijo na spodnji letvici, z rokami pa pri prvem obhodu prijemajo nadprijem, potem pa tudi podprijem in kleščasti prijem (Slika 1).

Igre na mali plezalni steni

V nadaljevanju bom predstavila nekaj iger, ki jih lahko izvajamo na vertikalni ali rahlo previsni mali plezalni steni.

Prva vaja je prečenje stene. Učenci prečijo steno drug za drugim z nekaj metri medsebojne razdalje od ene strani do druge. Lahko uporabljajo poljubne oprimke in stope. Učenci naj čim bolj samostojno in intuitivno iščejo možne rešitve za napredovanje (Slika 2). To vajo lahko otežimo tako, da učenci prečijo steno samo po označenih oprimkih (označenih npr. s kredo) ali po oprimkih določene barve. Določeno barvo oprimkov smejo prijemati samo z rokami, stopajo pa po vseh stopih. Pri tem je pomembno, da so oprimki postavljeni tako, da je smer zvezna in da med posameznimi oprimki ni preveč razmaka.

Cikcak plezanje. Izvajamo ga tako, da učenci na določenem oprimku na spodnjem delu stene pričnejo s plezanjem in prečijo steno poševno navzgor do izbranega oprimka pri vrhu stene. Med tema oprimkoma lahko plezajo poljubno. Ko priplezajo do vrhnjega oprimka, lahko nadaljujejo poševno navzdol do drugega izbranega oprimka pri dnu stene itn. Oprimke na steni označimo z lepilnim trakom ali s kredo (Slika 3).

Slika 3: »Cikcak« plezanje.

Slika 4: Zatikanje igračke (a), (b).

Igra, ki jo imajo zelo radi zlasti mlajši učenci, je zatikanje igračke. Učitelj zatakne plišasto igračko (ali drug predmet, npr. trak, rutko) na končni oprimek pri vrhu stene. Naloga učenca je, da pripleza do nje po poljubnih oprimkih, jo prime ter vrže učitelju na blazino (Slika 4 a). Učiteljevo nalogo zatikanja igračke lahko opravi tudi učenec, tako da si igračko zatakne za hlače in jo nato sam namesti za oprimek (Slika 4 b). Zelo pomembno je, da učenci ne skačejo z vrha stene na blazino, temveč naj malo splezajo navzdol, skočijo pa šele, ko so tik nad tlemi. Na ta način zmanjšamo verjetnost poškodb.

Zanimiva igra je tudi plezanje z zavezanimi očmi. Najbolje je, da izberemo kar prečenje stene, in to tik nad tlemi. Učenec ima zavezane oči, uporablja pa lahko vse oprimke in stope (Slika 5). Namen igre je, da popestrimo vadbene ure, obenem pa spodbujamo razvoj koncentracije in izboljšamo kinestetični občutek (Möscha, 2008).

Zadnja igra je plezanje skozi obroč. Učitelj lahko drži obroč vertikalno ob steno. Učenec preči steno od ene strani do druge, vmes pa je postavljeni obroč ovira, skozi katero mora splezati (Slika 6). Obroč lahko učitelj postavi tudi horizontalno ob steno. V tem primeru učenec premaga oviro tako, da spleza od spodaj navzgor ali od zgoraj navzdol. Ko premaga oviro, lahko nadaljuje s plezanjem.

Varnost in organizacija pri uri športa

Pri vseh igrah je treba paziti, da pod plezalci niso drugi učenci. Pri igrah, kot sta zatikanje igračke in cikcak plezanje, naj učitelj z iztegnjenimi rokami lovi plezalca, da mu ob morebitnem padcu pomaga lepo pristati na blazini. Seveda pa naj bodo oprimki ustrezno izbrani, saj morajo biti dovolj dobri za prijemanje.

Igre lahko uporabljamo v različnem vrstnem redu in ne nujno vse v eni učni uri. Posamezne igre lahko vključimo tudi pri delu po postajah, saj imamo v tem primeru manjšo skupino otrok, ki se ji lažje posvetimo. Primer učne ure dela po postajah bi bil naslednji:

1. postaja: vaja za razvijanje ravnotežja

Učenci skušajo obdržati ravnotežje v različnih položajih. Sami iščejo različne možnosti, tako da balansirajo na **enem** (eni nogi,

Slika 5: Plezanje z zavezanimi očmi.

Slika 6: Plezanje skozi obroč.

zadnjici, trebuhu), **dveh** (na eni roki in eni nogi, na kolenu in rami), **treh in štirih** delih telesa. Učenci ugotavljajo, v kakšnem položaju so najbolj stabilni.

2. postaja: plezanje na mali plezalni steni

Učenci izvajajo igro zatikanja igračke. Pri tej postaji smo učitelji prisotni ves čas. Med vajo otrokom pomagamo, jih usmerjamo in skrbimo za njihovo varnost.

3. postaja: vaja za razvijanje moči rok

Na tla postavimo švedsko klop. Naloga učencev je, da se na začetku klopi uležejo na trebuh, nato pa se z rokami vlečejo in na ta način potiskajo celotno telo proti koncu klopi.

4. postaja: vaja za razvijanje moči nog

Na tla zaporedno postavimo približno 6 obročev. Učenci skačejo iz obroča v obroč sonožno, lahko pa tudi enonožno (samo z levo/desno nogo).

Po končani vadbi pride na vrsto še raztezanje. Poleg običajnih razteznih vaj rok, nog in trupa damo poseben poudarek raztezanju prstov in mišic podlahti.

Sklep

Sama pri pouku športa pogosto uporabljam delo po postajah, pri čemer vključim plezanje na mali plezalni steni pri eni postaji, kjer sem prisotna ves čas. Z nenehnim vključevanjem plezanja v pouk športa opažam, da učenci zelo lepo napredujejo. Izboljšuje se koordinacija gibanja, postanejo bolj vzdržljivi, močnejši v rokah in nogah ter nenazadnje, izgubijo tudi strah pred višino.

Za tiste, ki želite izvedeti več na temo poučevanja plezanja, je knjiga ***Plezanje kot igra*** (Möscha, 2008) priporočljivo branje.

Viri in literatura

Bolkovič, T., Čuk, I. et al. (2002). *Izrazoslovje v gimnastiki* (Osnovni položaji in gibanja) 1. del. FŠ Inštitut za šport.

Möscha, L. (2008). *Plezanje kot igra*. Modrijan.

Pistotnik, B. (1995). *Vedno z igro*. Fakulteta za šport.

Štrukelj, A. (2011). Športna vzgoja. Učni Načrt. *Progam osnovna šola. Športna vzgoja*. Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo.

Alenka Stegnar,
Osnovna šola Franceta Prešerna Kranj

Digitalna tehnologija v 3. razredu: Kako s pomočjo aplikacije izdelati strip?

Digital Technology in 3rd grade: Using App to Make Comic

IZVLEČEK: **V prispevku je predstavljen primer rabe digitalne tehnologije pri likovni umetnosti in slovenščini na razredni stopnji. Opisan je učni sklop, katerega namen je s pomočjo digitalne tehnologije izdelati strip na poljubno temo z upoštevanjem njegovih lastnosti in razporeditve likovnih elementov na površini. V prispevku je opisan način obravnave stripa, oblikovanje avatarja, razredne slike in stripa s pomočjo aplikacije Pixton. Zapisani so operativni cilji in kriteriji uspešnosti, ki jim sledijo učenci. V prispevku je opisan primer dela s tehnologijo, kjer učenci niso le pasivni uporabniki, ampak tehnologija podpira njihovo lastno inovativnost in ustvarjalnost. Učenci so pri učenju z digitalno tehnologijo dodatno motivirani, sodelovanje pri uporabi digitalne tehnologije pozitivno vpliva na učni proces ter dvigne nivo razredne klime.**

Ključne besede: avatar, digitalna tehnologija, strip

Abstract: This paper describes an example of digital technology used in Art and Slovenian Language instruction at the primary level. It presents a learning set whose goal is to use digital technology to create a comic strip on any topic, bearing in mind its properties and the arrangement of the visual elements on the surface. The paper describes how to handle the comic and create an avatar, a class picture and a comic using Pixton. The operational objectives and the performance criteria to be followed by the pupils are defined. The paper offers an example of working with technology where students are not just uninvolved users but where technology supports their own innovation and creativity. Students are further motivated when learning with digital technology, and participation in the use of digital technology has a positive impact on the learning process and improves the classroom atmosphere.

Keywords: avatar, digital technology, comic book

Uvod

Učenci 21. stoletja so rojeni v svetu, kjer je njihov vsakdan prepleten z digitalno tehnologijo. Običajno učence osnov uporabe digitalne tehnologije učita družina (starši,

sorojenci) ali vrstniki. Zato nekateri učenci v šolo prihajajo z veliko izkušnjami, drugi spet z zelo malo. V praksi se je izkazalo, da učenci 3. razreda na naši šoli zadovoljivo obvladajo osnove uporabe tabličnega računalnika, veliko manj učencev pa je veščih dela z miško in tipkovnico.

Dostopnost digitalnih naprav, interneta in različnih programov (npr. slikar, glasbeni programi ...) lahko v področje razvijanja otrokovega ustvarjanja prinesejo novo kakovost. Za uporabo teh programov je potrebno primerno znanje in spretnosti, ki jih mora učenec usvojiti (Wechtersbach, 2003). Pomembno pa je razumevanje digitalne tehnologije in razvoj kompetenc, s čimer pridobimo uporabno znanje s poudarkom na varni, kritični in učinkoviti uporabi digitalnih medijev pri šolskem delu, sporazumevanju in v prostem času. Razumeti moramo, kako nam tehnologija lahko pomaga in podpira lastno inovativnost in ustvarjalnost ob kritičnem razmišljanju glede varnosti in zanesljivosti informacij (Pangerc, 2012).

Ker je raba digitalne tehnologije v današnjem sodobnem svetu nujna, menim, da je zelo pomembno, da šola vsem učencem omogoči razvijanje ustreznih kompetenc. Zgodnje računalniško opismenjevanje je pomembno ne le za nadaljnje učenje, ampak tudi za delo posameznika.

Kljub neomejenim možnostim in potencialu, ki ga ponuja digitalna tehnologija, velika večina mladih medije uporablja le v smislu pasivne porabe in potrošnje (poslušanje glasbe, branje člankov ...) in ne za ustvarjanje npr. kod, glasbe, umetnosti itd. (Rideout, 2015). V nadaljevanju je opisan primer rabe digitalne tehnologije pri ustvarjanju stripa v tretjem razredu osnovne šole. Dejavnosti so zastavljene tako, da se učenci digitalno opismenjujejo v okviru slovenščine in likovne umetnosti.

Strip na razredni stopnji

Učni načrt predvideva spoznavanje stripa v tretjem razredu. Obravnavamo ga pri predmetu slovenščina, pogosto pa učitelji temo medpredmetno povežemo z likovno umetnostjo. Pri slovenščini poudarimo osnovne značilnosti stripa: okvirčki oziroma kadri, govorni oblački, napis oziroma okvir, ki se velikokrat uporabljajo za pripovedovalčev govor in onomatopoetične simbole ter ikone. Pri likovni umetnosti pa smo pozorni na razporeditev likovnih elementov na površini. Običajno stripe rišemo ali slikamo, tokrat pa smo izdelali strip s pomočjo aplikacije. Likovni naloga, pred katero so bili učenci postavljeni, je bila izdelava stripa na poljubno temo z upoštevanjem njegovih zakonitosti. Učenci so morali oblikovati svoje kadre, govorne oblačke, okvirje pripovedovalčevega govora in onomatopoetične simbole ter ikone pri tem pa so morali biti pozorni na razporeditev elementov na površini. Izdelavo stripov omogoča več digitalnih orodij: ***Strip Generator, Comic Strip Creator, Make A Comic Strip, Comic Creator, Comicgen, Creaza, Bitstrips For Schools*** ... Zaradi možnosti izdelave avatarja, enostavne rabe, privlačnih slik in dodatnih funkcij, sem se odločila za uporabo aplikacije ***Pixton***.

Obravnava književnega besedila

Učence sem razdelila v skupine. Vsaka skupina je dobila ovojnico, v kateri je bil razrezan strip. Razporedili so jih v ustrezno zaporedje, tako kot so mislili, da se je zgodba odvijala. Zgodbi so dodali smiseln naslov. Po opravljeni dejavnosti so zgodbo pripovedovali drugim skupinam. Sledilo je branje stripov in pogovor o književnem besedilu. V nadaljevanju smo si ogledali nekaj stripov (Miki Muster, Garfield ipd.) in našteli njegove značilnosti.

V nadaljevanju je opisana dejavnost za poglabljanje doživetja – oblikovanje stripa z aplikacijo Pixton.

Prvi korak – izdelava avatarja

Pred začetkom dejavnosti smo se z učenci pogovorili o ***osnovnih pravilih ravnanja z digitalnimi napravami in varnim ravnanjem na spletu.***

Da so učenci lahko pričeli z ustvarjanjem avatarja, so morali najprej vedeti, ***kako varno vklopimo tablični računalnik***. Nato so ***poiskali in odprli spletni brskalnik*** ter se naučili osnov ***rabe (spletnega brskalnika)***. Spoznali smo pojma ***spletna stran*** in ***spletni naslov***, ki smo ga morali tudi natipkati. Učenci so spoznali, da spletni naslov nima presledkov, kako ***preklapljamo med velikimi in malimi tiskanimi črkami, kako se zapišejo ločila in številke***.

Ko so učenci uspešno opravili zgoraj opisane naloge, se jim je odprl profil, ki sem ga ustvarila v aplikaciji Pixton. Vpisali so geslo in lahko so začeli z ustvarjanjem svojega avatarja. Kljub temu da je aplikacija v angleščini, z rabo niso imeli težav in zelo hitro so ugotovili, kako ustvarijo strip. Svojemu avatarju so dodali poljubno barvo oči, frizuro, oblačila, postavo, položaj, obrazno mimiko itd. Dodana vrednost aplikacije je, da učencu omogoča izbiro slušnega aparata, očal, naglavne rute, invalidskega vozička ipd. Če učitelj spletno učilnico ustvarja za učence nižjih razredov, lahko onemogoči rabo starosti neprimernih dodatkov (orožje, starosti neprimerna oblačila, tobačni izdelki ...).

Ker učenci delajo individualno v svojem tempu, učitelj spremlja njihovo delo. Spremljanje dela vseh učencev je

lažje, če si med seboj pomagajo. Tako hitro ugotovijo, da so z medsebojno pomočjo hitrejši in uspešnejši.

Slika 1: Primer avatarja.

Slika 2: Učenci izdelujejo avatarje na tabličnih računalnikih.

Drugi korak – oblikovanje razredne slike

Ko so vsi učenci izdelali avatarje, sem s pomočjo svojega (učiteljevega) profila ustvarila razredno sliko. Učenci so še posebej uživali, ko so ugotavljali, kdo je kdo na sliki. Nekateri so opazili, da jih sošolci niso takoj prepoznali, zato so se odločili, da popravijo svoje avatarje. Na koncu smo se v istem vrstnem redu fotografirali in obe sliki prilepili na naša vrata.

Tretji korak – predstavitev značilnosti stripa in dela z aplikacijo

Pred začetkom oblikovanja stripa v aplikaciji Pixton smo si z učenci ponovno ogledali nekaj stripov iz različnih knjig, se o njih pogovarjali in sestavljali razrezane stripe v celoto. Spoznali smo, da je strip zgodba v slikah, kjer so sličice/okvirčki postavljeni v zaporedje, in poimenovali nekaj značilnosti stripa: ***okvirčki***, ***besedilo z oblački*** in ***spremno besedilo*** (***na vrhu sličic)***.

S pomočjo projekcije sem učencem pokazala tudi nekaj primerov elektronskih stripov, izdelanih v aplikaciji ***Pixton***. Spoznali smo, kako si ustvarijo svoj prvi okvirček. Ogledali smo si različna ozadja, ki jih lahko izberejo, in kako jih lahko menjajo. Pokazali smo, da obstaja možnost uprizoritve oddaljenega ali približanega kadra. V posamezni okvir smo dodali nekaj stripovskih junakov. Eden izmed učencev je ugotovil, da lahko doda tudi sebe in sošolce, ki so v njegovi virtualni učilnici. Preizkusili smo, kako lahko svojemu junaku spremenijo obrazno mimiko in telesno govorico. Junakom smo dodali besedilo v oblačkih. Program namreč omogoča izbiro različnih oblačkov, ki ponazarjajo tip govora npr. šepet, govor, vpitje, misel. Pokazali smo tudi, kako lahko dodajo različne simbole (npr. ločila in druge znake ali grafično izpostavljene besede, s katero prikažemo zvok npr. ***BUUUUUM***!)

Slika 3: Razredna slika.

Slika 4: Vrata našega razreda.

Namen frontalne predstavitve ni bil, da bi si učenci zapomnili vse predstavljeno, ampak da spoznajo možnosti oblikovanja, ki jih ponuja aplikacija.

Četrti korak – kriteriji uspešnosti

Z dejavnostjo sem želela doseči spodaj naštete operativne cilje, ki sledijo učnemu načrtu (SLO in LUM).

Učenci znajo:

- tvoriti zgodbo, iz katere je razvidno zaporedje dogajanja in zgodbo preoblikovati v strip;
- oblikovati naslov, ki ustreza vsebini;
- izkazati razumevanje izraza strip;
- prepoznati značilnosti stripa in jih uporabiti pri izkazovanju razumevanja izraza strip;
- izraziti domišljijsko-čutno prestavo književne osebe in njenega ravnanja s kombinacijo risbe in zapisa;
- sodelovati pri uporabi digitalne tehnologije in reševanju likovnih problemov.

Na podlagi vzorčnih izdelkov smo z učenci oblikovali ***kriterije uspešnosti***, na katere smo se vračali med individualnim delom in na koncu dejavnosti, ko smo vrednotili naše izdelke.

- Strip je sestavljen iz več zaporednih slik/kadrov.
- Uporabljam oblačke, ki predstavljajo govor književnih oseb.
- Dogajanja so jasna in si sledijo.
- Strip ima primeren naslov.
- Upoštevam velike začetnice in ločila.
- Strip je izviren (ni odvisen od predhodno videnih stripov).

Peti korak – individualno delo

Z izdelavo stripa učenci niso imeli večjih težav, večino časa pomoč ni bila potrebna. Skozi celoten učni proces so bili visoko motivirani, pokazali pa so tudi veliko mero ustvarjalnosti.

Med delom sem učencem dajala povratne informacije. Največ težav so imeli pri zapisu povedi, saj so morali s tabličnim računalnikom ustrezno zapisati velike začetnice in ločila.

Šesti korak – vrstniško vrednotenje

Po končani dejavnosti smo izdelke frontalno pregledali in posameznim učencem podali povratne informacije, pri čemer smo sledili kriterijem uspešnosti. Večina stripov je bila daljša od štirih okvirčkov, dogajanja so bila jasna in so si sledila. Nekateri učenci so izbrali naslov, ki ni bil popolnoma ustrezen, zato smo jim svetovali boljšo možnost. Vsi izdelani stripi so bili izvirni, saj njihovi izdelki niso bili odvisni od predhodno videnih vzorčnih primerov stripov. Na koncu so (po potrebi) učenci izdelke popravili in dopolnili. Več učencev je poročalo, da so tudi doma popravljali svoje stripe in izdelovali nove.

Sklep

Namen učnega sklopa je bil, da se učenci seznanijo s stripom, ga ustvarijo (poustvarjajo) s pomočjo digitalne tehnologije, pri tem pa upoštevajo osnovne značilnosti stripa in razporeditev likovnih elementov na površini. Učenci so samostojno (ob minimalnih usmeritvah učitelja) v aplikaciji Pixton poustvarili strip. Pri tem so upoštevali kriterije uspešnosti. Učenci so uspešno ustvarili zgodbe, jim dodali smiseln naslov in z izdelkom dokazali razumevanje izraza strip. Izrazili so domišljijsko-čutno predstavo lastne književne osebe. Med učnim sklopom so sodelovali pri uporabi digitalne tehnologije in reševanju likovnih problemov.

Učenci so ob samovrednotenju povedali, da je bilo zanimivo ustvarjati avatarje in razredno sliko, ter da si želijo več dejavnosti, izvedenih na podoben način, ter več digitalne tehnologije pri pouku, saj se pri tem zabavajo.

Zaključim lahko, da učenje z digitalno tehnologijo poglobi učno izkušnjo. Vsi učenci so bili dejavni skozi celoten učni proces. Večino časa so bili samostojni, ko

Slika 5: Izsek iz učenčevega stripa.

pa so potrebovali usmeritev, so se pogosto obračali na sošolce in tako učitelj ni bil edini vir informacij. Menim, da je to bistvenega pomena, saj medvrstniška pomoč in sodelovanje pripomoreta k ustvarjalnosti v razredu, dvigneta raven razredne klime ter pozitivno vplivata na učni proces.

Viri in literatura

Lipovec, M., et. al. (2022). *Digitalček: digitalno opismenjevanje v 1. triletju OŠ, priročnik učiteljev za učitelje*. Rokus Klett.

Pangerc, B. (2012). *Uporaba sodobne – informacijsko komunikacijske tehnologije pri osnovnošolcih na osnovni šoli Draga Bajca Vipava (Diplomsko delo)*. Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta, Koper.

Peršolja, M. (2020). *Formativno spremljanje znanja v praksi.* Demago d.o.o.

Rideout, M. A. (2015). *Media use by tweens and teens.* Common Sence media. http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/1083077/26645197/1446492628567/CSM_TeenTween_

Učni načrt. Program osnovna šola. Likovna umetnost (2011). Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_likovna_vzgoja.pdf

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina (2018). Ministerstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf

Wechtersbach, R. (2003). *Otrok, vrtec in računalnik. Organizacija*, *36*(8), str. 523–524.

Erika Ašič, Društvo katoliških pedagogov Slovenije
Dragica Motik, Ljubljana

Drug od drugega se učimo – tudi vzgoje za domoljubje

E-zbornik: *Živeti s kulturno dediščino danes za jutri*

Learning from Each Other: Education for Patriotism
E-proceedings: Preserving Cultural Heritage Today for a Brighter Tomorrow

IZVLEČEK: **Vzgoja za ljubezen do domovine ter vzgoja za demokracijo, za aktivno in odgovorno državljanstvo je del vzgoje celostne osebnosti, k čemur je poklican vsak vzgojitelj in učitelj. Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS) je 19. 11. 2022 na Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu pripravilo že 4. mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države. Tokratni naslov je bil Živeti s kulturno dediščino danes za jutri. Tudi tokrat je pripravljen e-zbornik z vsemi prispevki, da bi sporočilno in vsebinsko bogati prispevki ostali zbrani na enem mestu in dostopni širšemu krogu ljudi. Ob konferenci je potekal tudi natečaj Košara – izdelek slovenskega pletarstva.**

V prispevku je predstavljen vsebinski in izvedbeni del konference z nekaterimi poudarki ter vsebine prejšnjih konferenc in e-zbornikov. Opisan je natečaj Košara – izdelek slovenskega pletarstva, ki je namenjen osnovnošolskim otrokom. Skozi prispevek se izrisujejo glavni nameni in cilji tega dela, ki so: ozavestiti pomen, krepiti poznavanje in ohranjanje kulturne dediščine za obstoj naroda ter za vzgojo za odgovorno in aktivno državljanstvo; spodbuditi in opolnomočiti učitelje, da ozaveščajo ter spodbujajo ohranjanje kulturne dediščine in s tem povezanih vrednot; nakazati možnost za medpredmetno sodelovanje in poučevanje. Bralci so vabljeni k sodelovanju na konferenci in natečaju 2023.

Ključne besede: domoljubje, mednarodna konferenca, medpredmetno povezovanje, Slovenci po svetu in v domovini

Abstract: Education for the love of our homeland, for democracy, and active and responsible citizenship is part of the education of the whole person, which is the vocation of every educator and teacher. The Association of Catholic Educators of Slovenia held the 4th International Conference entitled 'Education for Love of Homeland and Country' on November 19, 2022, at the OŠ Heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu Primary School, on the theme of Living with Cultural Heritage Today for Tomorrow. An e-collection of all the contributions was prepared again to keep the richness of the messages and content in one place and to make them accessible to a vaster audience. The Slovenian Wicker Basket Contest took place concurrently.

The article presents the content and implementation of the conference and the highlights of prior (e-) conferences. It then describes the Slovenian Wicker Basket Contest for primary school children. The main goals and objectives of these efforts are outlined, namely, acknowledging the importance of cultural heritage for the existence of a nation and the education of responsible and active citizenship; encouraging and empowering teachers to raise awareness and promote the preservation of cultural heritage and related values; and indicating the possibility of cross-curricular cooperation and teaching. Readers are invited to attend the 2023 conference and competition.

Keywords: patriotism, international conference, cross-curricular integration, Slovenians around the world and in homeland

Mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države

Pripravili smo že štiri mednarodne konference. Želimo ozaveščati o pomenu domoljubja, o pomenu znanja za razvoj kritičnega mišljenja in demokracije ter o bogati slovenski materialni, družbeni in duhovni kulturni dediščini (jezik, literatura, običaji, narava, arhitektura, umetnost, hrana, izdelki ...). To se ujema s smernicami UNESCA, ki med ključne vrednote postavlja nacionalno enotnost in globalno solidarnost – ljubezen do države, demokracijo, soodvisnost, aktivno in odgovorno državljanstvo (UNESCO, 2002). Tudi Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju usmerja k vzgoji za demokratične vrednote in aktivno državljanstvo (Krek in Metljak, 2011, str. 13; 17–21; 42–45). Ravno tako Učni načrt za spoznavanje okolja (Kolar idr., 2011) v prvi triadi ter Učni načrt za družbo (Budnar idr., 2011) za 4. in 5. razred v splošnih ciljih navajata pomen poznavanja ter pridobivanja stališč in vrednot na področju državljanske in domovinske vzgoje ter vzgoje za demokracijo. Toda človek je celostna osebnost – telesna, duševna, duhovna (Frankl, 1994), potrebna je celostna

vzgoja. V zgoraj omenjenih dokumentih, predvsem slovenskih, ne zasledimo domoljubja; čustvenega vidika, ljubezni do domovine. Poznavanje, védenje je dober temelj, ni pa dovolj. Čustveno področje pa se ne prenaša z informacijami, temveč preko čustev, preko navdušenosti, srčnosti, ljubečega odnosa.

S konferencami na temo domoljubja želimo učiteljem in vzgojiteljem dati priložnost, da si izmenjajo izkušnje ter dobijo potrditev, da pri vzgoji za domoljubje niso sami. Želimo vzpostaviti stik in povezavo med Slovenci v matici, zamejstvu in izseljenstvu. Verjamemo, da se lahko eden od drugega veliko naučimo, da smo si lahko v podporo ter da samo skupaj – Slovenci v Sloveniji, Slovenci v zamejstvu in Slovenci po svetu – tvorimo celostno ‚slovensko telo' – povežemo znanje in srce.

Vsako leto na konferenci izpostavimo drugo temo, tudi način izvedbe je bil do sedaj različen (v živo, spletno). V letu 2022 smo pripravili hibridno konferenco. Tako smo omogočili udeležbo tudi bolj oddaljenim (npr. Argentina, Nemčija).

Osrednja tema 4. konference je bila kulturna dediščina – kaj to je, kaj pomeni bogastvo slovenske materialne, družbene in duhovne kulturne dediščine za narod in državo, kako skrbimo (ali ne) za ohranjanje kulturne dediščine, zakaj in kako naj o njej poučujemo otroke in mlade ipd. V plenarnem delu so nam o tem spregovorili etnolog dr. Janez Bogataj, publicistka iz zamejstva Erika Jazbar, Sonja Kogej Rus iz Slovenskega etnografskega muzeja ter arhitekt Janko Rožič. Po plenarnem delu so potekale štiri vzporedne strokovne skupine – ena v živo, ena hibridna ter dve spletni. Posnetke vseh plenarnih predavanj ter nekaterih prispevkov iz skupin najdete na portalu Youtube.

Vse naše dosedanje mednarodne konference so vključevale tudi glasbo in petje. Letos je poleg učenk in učencev šole gostiteljice v Starem trgu pri Ložu glasbene točke prispevala slovensko-nemška družina Hormuth.

E-zborniki: zakladnice ljubezni, znanja ter idej

Na vseh do sedaj izvedenih konferencah smo bili priča odličnim prispevkom iz teorije in prakse ter osebnim pričevanjem. Škoda bi bilo, da bi se vse to izgubilo – zato smo prispevke vseh konferenc zbrali v e-zbornikih, ki so prosto dostopni preko spodnjih povezav in preko Cobissa. E-zborniki so naslovljeni kot je bila konferenca tistega leta, urednica vseh je Erika Ašič:

- 2019: ***Vzgoja za ljubezen do domovine in države***, 481 strani, 55 prispevkov, dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/MK_2019_zbornik.pdf
- 2020: ***Imamo svojo državo Slovenijo***, 320 strani, 33 prispevkov, dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2020.pdf
- 2021: ***Odgovorno ohranjajmo slovensko identiteto***, 627 strani, 82 prispevkov, dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2021.pdf
- 2022: *Živeti s kulturno dediščino* ***danes za jutri***, 474 strani, 47 prispevkov, dostopno na: https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2022.pdf

Skupaj smo v štirih letih objavili 217 strokovnih prispevkov na 1902 straneh. To so prispevki, iz katerih veje ljubezen do Slovenije, do njenega jezika in kulture, do njene narave, pogled v zgodovino, v običaje, družinsko in družbeno življenje. Tu je zbrana množica primerov, kako na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja v obdobju do odraslosti (predšolska, osnovnošolska ter srednješolska stopnja) pri vseh učnih predmetih otroke in mlade vzgajati za ljubezen do domovine, za aktivno državljanstvo. Poseben čar pa dodajo prispevki iz tujine – tako strokovni kot osebna pričevanja.

E-zbornik Živeti s kulturno dediščino danes za jutri (2022)

E-zbornik 2022 je poleg uvodnega dela razdeljen na tri poglavja – področja, ki so potrebna, da prenašamo kulturno dediščino na poznejše rodove; to je znanje, ljubezen in konkretno delo, izkušnja. Zbornik s snovjo in notranjo zgradbo spregovori o sobivanju in opozarja na pomen dialoga, sodelovanja in dopolnjevanja. Zbornik je jasno, pregledno in estetsko urejen, njegova posebnost so priloge, ki imajo poleg lične tudi uporabno in dokumentarno vrednost.

Znanje

V prvem poglavju ***Dobri temelji – znanje*** so objavljeni prispevki, ki prinašajo znanje, poznavanje, širok pogled. Tu najdemo opredelitev vloge pedagoga pri ohranjanju naroda in njegove dediščine (dr. Andrej Fink), prispevek o slovenski dediščini in naši mlačnosti do nje (ddr. Verena Perko), prispevek o povedkah kot izhodišču za domoznansko vzgojo (akad. Marija Stanonik) ter prispevka o pogledu v učbenike ter učne načrte za zgodovino na slovenskem področju (Rok Kastelic in Anton Arko).

Pomembno je poznati svoje okolje, zgodovino, kulturo, običaje, jezik, prednike. Šele potem imamo lahko do tega odnos, to spoštujemo. Kako naj bi mlad človek znal s svojim vrstnikom živeti v medsebojnem spoštovanju in upoštevanju razlik v kulturi, jeziku, veri, vrednotnem sistemu, če prvin svojega kulturnega izročila ne pozna, če ne ve, od kod prihaja, kje so njegove kulturološke korenine, kako so živeli njegovi predniki, zakaj so si prizadevali in na kakšni osnovi so gradili vrednotni sistem, iz katerega raste slovenstvo?

Ko imamo znanje, védenje, lahko oblikujemo kritično mišljenje – smo zmožni preceniti, kaj je dobro in kaj ne. Kot nas opominja uvodnik v zbornik: »*Ni vse, kar je podedovano, samo po sebi dobro. ‚Podedujemo' lahko tudi predmete in orodja, ki delajo škodo; podedujemo lahko slabe navade, podedujemo lahko uničevalen odnos do sebe, drugih in okolja. Toda kot odrasli, ki naj bi bili sposobni samostojnega in kritičnega razmišljanja, se lahko vprašamo: Kaj od tega, kar nosimo v sebi in s seboj, kar imamo ob sebi in s čimer delamo, je dobro? Kaj je tisto, kar ohranja življenje in naravo, kar je v dobro celotnega človeškega bitja? Kaj je tisto, kar bo tudi naslednjim rodovom lajšalo življenje oziroma jim bo sploh omogočalo življenje?*« (Ašič, 2022, str. 3)

Gotovo se bo ob branju teh prispevkov porodila marsikatera misel, morda se zgodi ‚aha' efekt in učitelj dobi idejo za svoje delo. Predvsem pa dobi sporočilo, da ni vseeno, kaj in kako poučuje ter da je njegova naloga in vloga pri vzgoji za demokracijo in aktivno državljanstvo pomembna.

Ljubezen

Drugo poglavje je naslovljeno ***Daleč od domovine – iz ljubezni do nje***. Iz prispevkov vejejo občutja, ki so prepletena z znanjem, ljubeznijo, zavednostjo in pripadnostjo. Tu so zbrana pričevanja o ljubezni do družine, roda, domovine, slovenstva, slovenskega jezika, umetnosti, slovenske ljudske in umetne pesmi, raznoterih prvin kulturne dediščine in naravnih danosti okolja rodne domovine. Tu so zgoščeni prispevki Slovencev in njihovih potomcev, ki so živeli in še danes živijo v tujini.

Na naših konferencah učitelji iz matične, zamejske in izseljene Slovenije sodelujejo v dialogu in razkrivajo mnoge zamolčane in izpuščene vsebine. Poleg primerov

iz pedagoške prakse je to zelo pomembna dodana vrednost in vsebinska obogatitev programa/zbornika s pričevanji slovenskih ljudi iz Argentine, katerih starši so morali po 2. svetovni vojni zaradi ogroženosti lastnega življenja zapustiti domovino. Svoje otroke in vnuke so na tujih tleh vzgajali v ljubezni do domovine Slovenije in jim daleč od domovine posredovali bogato zakladnico kulturne dediščine. Tako so njihovi potomci ohranjali stik s koreninami slovenstva, ohranjali so jezik in prvine kulturnega izročila ter to predajali naprej kot dediščino. Vse svoje fizične, umske in čustvene moči so vlagali v slovensko skupnost in v svoje družine. Svoj rod so povezovali z domovino Slovenijo. Ob tem pa so se vključevali v življenje v tujini, se naučili novega jezika in navad. To je pričevanje spoštovanja obeh domovin – rodne in nove domovine. Na konferenci novembra 2022 so Slovenci iz tujine (Argentina, Nemčija) sodelovali s svojimi pričevanji, njihovi referati in predstavitve v skupinah so tudi tukajšnjim učiteljem vlivali pogum v želji, da bi poskušali posnemati rojake iz izseljene Slovenije.

Pričevalke oz. nosilke referatov iz Argentine so soproge in hčere uspešnih Slovencev z različnih področij. Njihovi možje in očetje so bili znanstveniki, pisatelji, režiserji, igralci, scenaristi, slikarji, kiparji, gospodarstveniki. V prispevkih so predstavile pomembne poudarke iz njihovih življenj ter vpliv vsakega posameznika na slovensko okolje v Buenos Airesu in na lastno potomstvo. Avtorice so poročale tudi o lastnem zavedanju dela svojih prednikov, saj so jih ti vzgajali v pripadnosti slovenskemu narodu, da bi znale in zmogle ohranjati pokončno držo v življenju in trdne vrednote, ki naj bi jim sledile v prihodnosti. Pričevanje žena, hčera ali vnukinj znanih Slovencev izpod Južnega križa in življenjske zgodbe ter njihove usode so se zelo dotaknile pedagoških delavcev, udeležencev konference iz Slovenije.

Spoznavali smo tudi nevsakdanji dosežek dveh petnajstletnih deklet slovenskih korenin, rojenih v Nemčiji. Dekleti sta napisali prvi mladinski slovensko-nemški roman Bližina daljine (Nähe der Ferne), v katerem glavna lika hrepenita po državi porekla, Sloveniji. Kot sta povedali, je to rezultat družinske vzgoje in dopolnilnega pouka slovenščine v tujini.

Drugi primer je predstavila slovensko-nemška družina. Primer vzgoje za domoljubje je izrazila s pesmimi z domoljubno vsebino ob glasbeni spremljavi očeta oz. moža, glasbenika. Čeprav so nemško-slovenska družina, vsi govorijo slovensko.

Nekateri učitelji iz Slovenije so v skupinah sporočali, da o tem, kar so slišali od rojakov iz Argentine, niso vedeli nič, tudi v času svojega izobraževanja niso o tem ničesar slišali. Izrazili so željo, da bi svojim učencem in dijakom posredovali kaj več o Slovencih po svetu. Želijo si, da bi takšne realne in celovite zgodbe pripeljali v svoje razrede, da bi se dotaknile tudi njihovih učencev. Posnetke s konference lahko sedaj uporabijo kot učno sredstvo pri pouku. Vsi prispevki iz tega poglavja so v celoti posneti ter prosto dostopni, tako kot so prosto dostopni prispevki, objavljeni v zborniku. Gotovo ima veliko vrednost, če med učno uro slovenščine učitelj zavrti posnetek Slovenke iz Argentine, ki govori brezhibno slovenščino, čeprav je rojena v Argentini. Ali pa pri učni uri družbe, narave – ter se po ogledu posnetka primerno pogovori z učenci, jih povpraša, kaj so videli, slišali, kaj se jim je vtisnilo v spomin ter se o tem z njimi pogovori. Morda otroke vpraša, kaj pomeni preseliti se v tujo deželo – kjer je tuj jezik, narava, navade, tuji ljudje. Učenci bodo ob poslušanju resničnih zgodb postopoma dobivali realne predstave o celoviti stvarnosti teh ljudi – zakaj živijo v Argentini, kako delujejo njihove skupnosti, kako oz. zakaj so ohranili jezik in kulturo. Učili se bodo poslušati in tudi slišati drugega, postavljati vprašanja, izraziti svoje pomisleke, mnenje in seveda misliti s svojo glavo. Otrokom tako poleg védenja učitelj krepi tudi čut za druge, empatijo. To je korak k celostni vzgoji, obenem pa je lahko tudi izhodišče za obravnavanje morebitne situacije v razredu – morda je med sošolci kdo, ki se je iz tujine priselil v Slovenijo ali se počuti kot tujec v razredu zaradi kakšnega drugega razloga (bolezen, telesne ali vedenjske značilnosti, socialno stanje družine ipd.).

Izkušnja

Tretje poglavje – ***Ustvarjalnost učiteljev*** – je najbolj obširen del Zbornika. Tu so objavljeni prispevki iz prakse slovenskih učiteljev, ki si vsak na svojem področju prizadevajo, da bi otrokom privzgojili ljubezen do Slovenije ter do slovenske kulturne dediščine. In teh je veliko, poučujejo pa različne predmete. V tem delu lahko tudi učitelji razrednega pouka najdejo veliko kakovostnih predlogov za svoje delo ter utemeljitev, zakaj je treba ohranjati narodov spomin. Poglavje se deli na štiri dele:

- *Slovenija, samostojna država:* Od leta 1991 je Slovenija samostojna država. Med prispevki najdemo primer, kako lahko šola kot celota s sodelovanjem vseh otrok primerno obeleži tako obletnico (Trideset daril za trideseti rojstni dan). Veliko navedenih dejavnosti je primernih tudi za delo na razredni stopnji. Zanimiv je primer spoznavanja slovenskih praznikov preko stripov ter o razvoju in prepoznavnosti nacionalnih barv v slovenskem športu.
- *Po Sloveniji:* V tem poglavju smo zbrali deset primerov o tem, kako lahko učencem približamo slovenske lepote ter naravne značilnosti, pa tudi stavbe, naselja ter njihove značilnosti, kar je

nemalokrat spregledano (npr. Pohorske steklarne, Kraške gmajne, kulturna dediščina v Stražišču, kulturni zakladi v Selški dolini, ljudsko izročilo ob Cerkniškem jezeru, možnosti spoznavanja Slovenije pri pouku angleškega jezika ipd.). Priložnosti za to so – kot nam govorijo ti primeri – pri različnih učnih predmetih ter na ekskurzijah in dnevih dejavnosti. Taki projekt so medpredmetni, učencem omogočajo širok pogled, širše in povezano znanje, kar je pot v prihodnost.

- *Iz preteklosti za prihodnost:* To poglavje nam prinaša pot iz preteklosti v prihodnost; avtorji pokažejo, da je marsikatera dejavnost, ki je bila v preteklosti cenjena, pomembna in potrebna tudi za prihodnost. Tu je npr. čebelarstvo, sušilnica sadja, slovenski ornament, vezenje, kultura branja ipd. Izrednega pomena je, ko učitelj prepozna vrednost neke dejavnosti, jo približa učencem ter poišče načine, kako jo koristno uporabiti v sedanjosti in za prihodnost. Učenci to začutijo in se v dejavnosti vživijo, saj ne gre le za znanje, ampak za dušo, za srce, za vrednote.
- *Ohranjajmo spomin:* V zadnjem delu poglavja o ustvarjalnosti učiteljev lahko spoznamo vrsto običajev in načinov ohranjanja kulturne dediščine ter spomina; v tem pa se ne ohranja le način izvedbe določene dejavnosti, ampak tudi vrednote, sporočilo, vzdušje, poznavanje načina dela, načina življenja, pesmi, jezika, odnosov med ljudmi, do narave in do presežnega, do dela. Veliko sporočil je možno prenesti otrokom in mladim, ki jim bodo zagotovo v življenju koristila. Avtorji nam v tem poglavju predstavijo različne primere, npr. folklorni muzikal, primerjavo neke stavbe iz preteklosti z današnjo, običaje (npr. jurjevo, florjanovo in jajčarija), velikonočni prazniki, pranje v potoku, kozolci ipd. Vsem dejavnostim je skupno, da so bili učenci zainteresirani; če je učitelj ‚goreč', to prenese tudi na učence.

Odprimo vrata

Veseli nas, da smo zbrali veliko gradiva in omogočili, da je publikacija brezplačno dostopna na spletu ter prek naše spletne strani in Cobissa dosegljiva večini bralcev po svetu. Iz vseh štirih e-zbornikov boste lahko dobili vpogled v množico zanimivih primerov uspešne prakse iz pouka različnih predmetnih področij. Vsak učni predmet na vsaki stopnji šolanja ponuja možnost, da bi vzgojitelji in učitelji mlade opogumljali k spoznavanju svojega naroda, države, kulture ter jih tako pripravljali, da vzljubijo sebe, svoje bližnje in svoje okolje. Tako mladim krepimo tudi samospoštovanje. Če bomo v tem uspevali, bomo pomagali odraščajočim, da se bodo z enakim spoštovanjem obračali tudi na svoje sošolce, vrstnike, ki morda pripadajo nekemu drugemu narodu, kulturi ali jeziku.

Zapis v učnih načrtih je eno, oživljanje usmeritev v praksi pa je nekaj povsem drugega. Učitelji potrebujejo možnost in priložnost, da lahko pokažejo, kaj sami počnejo ter da lahko vidijo in slišijo, kako drugi ravnajo ob podobnih izzivih. Taka strokovna druženja pedagoških delavcev – kot je npr. naša mednarodna konferenca – so prave valilnice novih metodično-didaktičnih in strokovnih idej. To potrjujejo izjave udeležencev, kot npr.: »Bila sem deležna obilo bogatih dobrih praks pedagogov, ki so predstavili svoje delo in me navdušili za delo v prihodnje.« in še: »Tematika mi je odprla toliko novih pogledov in možnosti predajanja vrednot. Tako bogastvo privoščim vsem, zato bi priporočila udeležbo tudi drugim.«

Vredno je ohranjati dialog med učitelji iz matice in tujine

Zadnji dve leti smo ustvarili dialog med matično, zamejsko in izseljensko Slovenijo. To je pomembno, saj organizem zares polno živi šele kot celota. Tako je tudi z narodom. Pomembno je, da se začutimo med seboj, da smo povezani in med seboj sodelujemo – kot različni organi istega telesa.

Začeti dialog je treba primerno nadaljevati. V Sloveniji poznamo veliko realnih, celovitih zgodb, ki so zbrane v našem spominu in zapisane v e-zborniku – tako iz Slovenije kot iz tujine. Posnetki predstavitev so javno objavljeni in prosto dostopni. Morda jih bo kakšen učitelj uporabil pri pouku. Zgodba, pričevanje, izkušnja, doživetje imajo posebno moč. Kot je menil že Svetina, bi učenci morali biti deležni kakovostnega moralnega pouka s temeljnimi etičnimi vrednotami ter pojmi slovenske, evropske in svetovne kulture. Pouk naj bi bil prilagojen starosti otrok, vključeval pa zglede s pravljicami in zgodbami, basnimi za mlajše ter za starejše življenjepise izjemnih ljudi (vzornikov), filme in poezijo. (Svetina, 1990, str. 58–59) Vse to naš e-zbornik ponuja.

Sodobna digitalna tehnologija omogoča, da učilnice razširimo preko zidov in v razrede na daljavo povabimo goste z različnih koncev sveta. Lahko se medsebojno ‚obiskujemo' v obe smeri. Le željo in pogum je treba imeti. Tudi v DKPS smo pogumno zakorakali na to pot in učinki so navdihujoči.

Natečaj Košara – izdelek slovenskega pletarstva: dodatek v zborniku, obogatitev mednarodnih konferenc

Slovensko rokodelstvo je imelo pomembno vlogo pri ohranjanju slovenske razpoznavnosti in istovetnosti. Z natečajem ***Košara – izdelek slovenskega pletarstva*** smo želeli obuditi spomin na izdelke, ki so jih naši predniki izdelovali zato, ker so jih potrebovali pri vsakdanjem gospodarskem prizadevanju in za praznične potrebe. **Želeli smo, da otroci ustvarjajo iz naravnih materialov, da so izdelki trajnostni, da po uporabi ne onesnažujejo okolja ter da so uporabni.**

Za začetek smo pripravili izobraževanje za mentorje, ki sta ga vodila dr. Janez Bogataj, etnolog, ter Iztok Urbanija, pletar. Učence smo usmerili, da možnosti za izdelavo pletarskih izdelkov poiščejo v svojem okolju. S tem so lahko spoznali dediščino ustvarjalnosti in rokodelstva, šege in navade ter naravne danosti lastnega kraja. Spodbujali smo povezovanje treh generacij (otroci, mentorji, starejši).

Nagradni natečaj je bil razpisan oktobra 2021, zaključen pa 20. 6. 2022. Izdelke je ocenjevala tričlanska komisija: dr. Janez Bogataj, etnolog; Iztok Urbanija, pletar ter Tanja Pogorevc Novak, prof. likovne umetnosti. Avtorji treh najbolje ocenjenih izdelkov so bili: 1. mesto: Ana Bradeško, OŠ Rovte; 2. mesto: Tjan Fridrih, Vid Iršič, Jošt Klančnik in Aljoša Sabo, OŠ Ob Dravinji; ter 3. mesto: Žan Treven, OŠ Rovte.

V četrtek, 27. oktobra 2022, smo v **Slovenskem etnografskem muzeju** v Ljubljani odprli razstavo na natečaju sodelujočih izdelkov in nagrajencem podelili nagrade. **Razstavo smo ponovili na prizorišču 4. mednarodne konference na Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu.**

Enak natečaj smo razpisali tudi v šolskem letu 2022/2023, pod enakimi pogoji. To je dobra priložnost za razvijanje samozavesti in samospoštovanja otrok – ne glede na učno uspešnost.

Napovedujemo in vabimo: 5. mednarodna konferenca

Počasi se širi glas o možnosti za srečanje pedagoških delavcev, ki jim je mar za domovino, narod, državo, ki bi radi poglobili svoje znanje o domoznanstvu, ki bi radi bili bolj uspešni v prenosu teh vrednot na mlade, ki bi radi prišli tudi v stik s Slovenci po svetu in z učitelji, predstavniki drugih narodov. Učitelji si radi izmenjajo izkušnje in dobijo navdih za nadaljevanje svojega vzgojno-izobraževalnega dela. Nekateri se konference udeležujejo vsako leto, ker tu predstavijo svoje delo in pridobivajo nove ideje zanj.

Z veseljem pripravljamo 5. mednarodno konferenco, ki bo 18. novembra 2023. Naslov bo ***Jezik kot temelj narodne identitete***. Vabimo vas, da se konference udeležite – s svojimi prispevki ali pa kot slušatelji. Več informacij najdete na naši spletni strani (https://www.dkps.si/).

Velika je vloga slovenskih učiteljev in vzgojiteljev, njihove ustvarjalnosti, zavednosti, truda, srčnosti. To čutijo učenci, to se začuti ob branju prispevkov. Iskreno se veselimo vseh že objavljenih prispevkov in verjamemo, da je takih srčnih učiteljev v Sloveniji še mnogo.

Viri

Ašič, E. (2022). Približevanje pletarstva osnovnošolcem. *Vzgoja, 24*(96), 27–28.

Ašič, E. (ur.) (2022). Živeti s kulturno dediščino danes za jutri. Zbornik 4. mednarodne konferenc Vzgoja za ljubezen do domovine in države (19. 11. 2022). Društvo katoliških pedagogov Slovenije. https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2022.pdf

Frankl, V. E. (1994). *Volja do smisla*. Mohorjeva družba.

Kregar, H. (2022). Živeti s kulturno dediščino danes za jutri. *Vzgoja, 24*(96), 25–26.

Krek, J. in Metljak, M. (ur.) (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Zavod RS za šolstvo.

Motik, D. (2022). Košara – izdelek slovenskega pletarstva. *Vzgoja, 24*(96), 32–33.

Svetina, J. (1990). *Slovenska šola za novo tisočletje: Kam in kako s slovensko šolo*. Didakta.

Učni načrt. Program osnovna šola. Družba. (2011). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_druzba_OS.pdf

Učni načrt. Program osnovna šola. Spoznavanje okolja. (2011). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf

UNESCO (2002). *Learning to be: A holistic and integrated approach to values education for human development; Core values and the valuing process for developing innovative practices for values education toward international understanding and a culture of peace*. UNESCO: Asia and Pacific Regional Bureau for Education.

Youtube (b.d.). 4. mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države. https://www.youtube.com/playlist?app=desktop&list=PLhcYiCmzPRQPIPpGJ9bHrtD12jcrIescJ

V šolskem letu 2023/24 so v sistemu KATIS v **Katalogu programov nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja** s strani svetovalcev Zavoda RS za šolstvo razpisani naslednji seminarji za učitelje razrednega pouka:

- **Pouk na prostem,** 7. junija 2024, v Kranju
- **Motiviranost za branje na razredni stopnji,** 24. novembra 2023, na Debelem rtiču
- **Načini ocenjevanja znanja v 1. VIO in učenčev portfolio,** 19.–20. oktobra 2023, v Ljubljani in na daljavo
- **Prehod iz vrtca v šolo in delo v prvem razredu osnovne šole,** 7. in 8. decembra 2023, na daljavo
- **Formativno spremljanje in glas učenca za učinkovito učenje in dobro počutje na razredni stopnji,** 2. februar 2024, Ljubljana
- **Razvijanje zmožnosti digitalnega branja na razredni stopnji,** 21.–29. januarja 2024, na daljavo
- **Usposabljanje učiteljev za izvajanje usposabljanja za vožnjo kolesa in kolesarske izpite in trajnostna mobilnost v OŠ,** 10.–12. oktobra 2023, na Bledu
- Praktična vožnja in usposabljanje učiteljev za izvajanje kolesarskih izpitov v OŠ, 21. septembra 2023, v Ljubečni pri Celju
- **Uspešen kombiniran pouk z uspešno didaktiko,** 16. oktober 2023 – 23. februar 2024, v Ljubljani
- **Pismenosti in mlajši učenci osnovne šole,** 12.–22. marca 2024, v Radencih